

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ЄВТУШЕНКО ОЛЬГА АНАТОЛІВНА

УДК 621:658.1

ДИСЕРТАЦІЯ

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис,

О.А. Євтушенко
ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник: **Зборовська Ольга Михайлівна**, доктор економічних наук,
професор

Ідентичність усіх примірників дисертації

ЗАСВІДЧУЮ:

*Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради*

/ Гончар Л.А. /

Дніпро – 2017

АНОТАЦІЯ

Євтушенко О.А. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Дніпро, 2017.

В дисертації наведено результати вирішення науково-прикладного завдання щодо удосконалення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Уточнено поняття фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств та управління ним. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств розглядається як обґрунтування необхідної величини грошових коштів, необхідних для забезпечення неперервного їх поновлення у кількісному і якісному зростанні для цілей підвищення ефективності функціонування підприємства, що, на відміну від існуючих, встановлюється у розрізі окремих бізнес-процесів та дозволяє в умовах нерівномірності надходження грошових коштів визначати пріоритетність їх використання. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства, яке, на відміну від існуючих, трактується, як цілеспрямовані управлінські дії, пов'язані з формуванням необхідної величини грошових коштів за джерелами фінансування для відтворення основних засобів в умовах мінливого зовнішнього та внутрішнього середовища в межах прийняттого рівня ризику.

Удосконалено класифікацію основних засобів шляхом розширення ознак: за участю в бізнес-процесах основних, допоміжних, управління) та за ступенем інтенсивності залучення в діяльність підприємства (в одному, в двох, в трьох та

більше бізнес-процесах). Це дозволяє сформувати підґрунтя для визначення обсягів фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств за структуризацією бізнес-процесів та визначити пріоритетність здійснення відповідних заходів.

Розширено склад факторів зовнішнього середовища, що впливають на структуру фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств за рахунок виділення рівня монетизації економіки й інвестиційного клімату в Україні. Врахування впливу зазначених факторів дозволяє розмежовувати джерела відтворення основних засобів та їх співвідношення з метою попередження нестачі фінансових ресурсів для проведення відповідних відтворювальних процесів. Виділено джерела фінансування відтворення основних засобів за способами формування й напрямками використання.

Удосконалено методичний підхід до діагностики рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів на машинобудівних підприємствах за допомогою задіяння двох груп показників (використання основних засобів та фінансового забезпечення їх відтворення) й виокремлення п'яти взаємопов'язаних етапів: групування показників; визначення рангів складових груп показників за їх рекомендованими значеннями; розрахунок відповідних адитивних показників; бальна оцінка значень адитивних показників; визначення рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів за матричним методом. В результаті за квадрантами матриці визначається рівень фінансового забезпечення (низький, середній, високий), що дозволяє встановлювати його відповідність потребам відтворення основних засобів машинобудівного підприємства згідно його фінансового стану

Розвинуто підходи до формування інформаційних потоків бізнес-процесів машинобудівних підприємств з метою встановлення відповідності їх інформаційного наповнення потребам менеджменту підприємств, на відміну від існуючих, передбачають виокремлення бізнес-процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів та встановлення відповідності їх

інформаційного наповнення потребам менеджменту підприємств для проведення збору, накопичення, збереження й аналізу та обробки даних за окремими бізнес-процесами. Це дозволяє ухвалювати рішення щодо неперервності управління відтворенням основних засобів машинобудівних підприємств завдяки деталізації спрямування грошових коштів на його здійснення.

Удосконалено механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів шляхом введення елементів: формування інформаційних потоків та виявлення ризиків, пов'язаних з відтворювальними процесами. Це дозволяє, використовуючи призначення введених елементів, визначати спрямування коштів за видами відтворення відповідно до визначених бізнес-процесів залежно від нагальної потреби проведення заходу або можливості відстрочення виконання робіт та запобігання ризиковості вкладення коштів у відтворення основних засобів.

Ключові слова: управління, машинобудівне підприємство, основні засоби, відтворення, фінансове забезпечення, джерела, фактори.

SUMMARY

Yevtushenko O. A. Management of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises. – Qualification scientific paper with manuscript copyright.

The thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences in the speciality 08.00.04 – Economics and Enterprise Management (by the types of economic activity) – Higher Educational Institution Alfred Nobel University. – Dnipro, 2017.

The thesis provides a solution to the scientific and applied task on improving the management of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises.

The notion of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises and its management has been specified. Financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises is considered as substantiation of the

necessary amount of funds which is sufficient for provision of their continuous recovery with quantitative and qualitative growth to increase the efficiency of the enterprise functioning, which, in contrast to the existing approaches, is set with the consideration of business processes and allows of defining the priority of their use in the conditions of irregularity of cash flows. Management of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises, in contrast to the existing approaches, is discussed as purposeful management actions connected with forming the necessary amount of funds by sources of financing for recovery in fixed assets in the conditions of volatile external and internal environment within the acceptable level of risk.

The classification of fixed assets has been improved by extending their attributes with the addition of participation in business processes (main, complementary, management) and the level of intensity of engagement in the enterprise activity (in one, two, three or more business processes). It allows of forming a basis for defining the amount of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises by the structuring of business processes and determining the priority of the appropriate actions.

The set of the factors of external environment influencing the structure of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises has been extended by determining the level of monetization of the economy and investment climate in Ukraine. Consideration of the influence of those factors allows differentiating the sources of recovery of fixed assets and their ratio to anticipate the lack of financial resources which are necessary for implementing appropriate recovery processes. The sources of funds for financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises have been defined by the ways of formation and directions of use.

The methodical approach to diagnostics of the level of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises has been updated by involvement of two groups of indicators (use of fixed assets and financial provision of their recovery) and defining five interconnected stages such as the grouping of indicators, defining the ranks of the components of indicator groups by their recommended values, calculation of the corresponding additive indicators, score

evaluation of the additive indicators, and defining the level of financial provision of recovery in fixed assets by the matrix method. As a result, the level of financial provision (low, middle, high) is defined by matrix quadrants, which allows defining if it meets the needs of recovery in fixed assets of a machine-building enterprise in accordance with its financial condition.

The ways of forming the information flows in business processes of machine-building enterprises have been developed with the view of ensuring compliance of their information content with the enterprise management needs which, in contrast to the existing ones, anticipate determination of business processes associated with financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises and define conformity of their information content with the enterprise management needs for collecting, accumulating, storing, analyzing and processing the data on the particular business processes. It ensures making decisions on management continuity of recovery in fixed assets of machine-building enterprises due to specification of allocating the funds for its implementation.

The mechanism of management of financial provision of recovery in fixed assets of machine-building enterprises has been improved by introducing additional components like forming the information flows and identifying risks connected with the recovery processes. Use of the introduced components allows allocating the funds by the types of recovery in accordance with the defined business processes depending on the urgent need for taking the action and the possibility of delays in operations as well as avoiding risk-taking of investment in recovery of fixed assets.

Key words: management, machine-building enterprise, fixed assets, recovery, financial provision, sources, factors.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Євтушенко О.А. Фінансове за безпечення відтворення основних засобів в Україні / О.А. Євтушенко // Культура народів Причорномор'я: зб. наук. праць. – 2009. – № 171. – С. 127–129.

2. Євтушенко О.А. Власні джерела фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств / О.А. Євтушенко // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – Вип. 25. – С. 216–219.

3. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – №2, – Т. 2 – С. 39–42.

4. Євтушенко О.А. Система показників оцінки відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна: зб. наук. праць. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – №35. – С. 128–131.

5. Євтушенко О.А. Вплив монетизації економіки на інвестиції в основний капітал в Україні / О.А. Євтушенко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – №1 (5), – Т. 2 – С. 119–124.

6. Зборовська О.М. Механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств / О.М. Зборовська, О.А. Євтушенко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2016. – №2 (21). – С. 65–73. *Особистий внесок полягає в обґрунтуванні додаткових елементів механізму.*

Статті у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз

7. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – №1 (6), – Т. 2 – С. 124–128¹.

8. Євтушенко О.А. Урахування потреб процесно-орієнтованого управління в класифікації основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – №31 (14). – С. 79–85².

¹ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

² Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

9. Євтушенко О.А. Інформаційне забезпечення управління відтворенням основних засобів машинобудівного підприємства / О.Є. Євтушенко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2015. – №1 (18). – С. 84–91³.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Євтушенко О.А. Амортизаційні відрахування як джерело фінансування відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Фінанси України: тези доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 квітня 2008 р., Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – Т. 3. – С. 46–48.

11. Євтушенко О.А. Кошти іноземних інвесторів як джерело фінансування інвестицій в основний капітал України / О.А. Євтушенко // Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании'2009: тезисы докладов Международной научно-практической конференции, 21–28 декабря 2009 р., Экономика. – Одесский национальный морской университет. – Одесса: Черноморье, 2009. – Т. 10. – С. 25–26.

12. Євтушенко О.А. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств в умовах нестабільної економіки / О.А. Євтушенко // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 21–28 грудня 2009 р., Дніпропетровський університет економіки та права. – Д.: ДУЕП, 2010. – С. 30–31.

13. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти оцінки відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю і контексті сучасних концепцій управління: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 28–29 квітня 2011 р., Львівська комерційна академія. – Львів: ЛКА, 2011. – С. 166–168.

14. Євтушенко О.А. Вплив Податкового кодексу України на формування власних джерел фінансування відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко //

³ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

Інноваційні процеси у фінансово-кредитній сфері: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14–15 квітня 2011 р., Київський національний торговельно-економічний університет. – К.: КНТЕУ, 2011. – С. 182–183.

15. Євтушенко О.А. Інструментарій процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств / О.А. Євтушенко // Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7–8 листопада 2012 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2012. – С. 150–152.

16. Євтушенко О.А. Контролінг як інструмент процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Модернізація та суспільний розвиток економіки країни: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 січня 2013 р, / Наукове об'єднання „Economics”. – Сімферополь: НО „Economics”, 2013. – С. 44–45.

17. Євтушенко О.А. Проблеми впровадження процесно-орієнтованого підходу управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Проблеми та шляхи удосконалення економіки України: тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції, 1–2 лютого 2013 р., Громадська організація „Львівська економічна фундація”. – Львів: ЛЕФ, 2013. – С. 78–79.

18. Євтушенко О.А. Проблеми відтворення основних засобів машинобудівних підприємств України / О.А. Євтушенко // Сучасні тенденції забезпечення ефективності економіки держави: тези доповідей XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, 8–9 лютого 2013 р., Аналітичний центр „Нова економіка”. – Київ: Аналітичний центр „Нова економіка”, – 2013. – С. 55–56.

19. Євтушенко О.А. Етапи формування механізму управління відтворенням основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: тези доповідей II

Всеукраїнської науково-практичної конференції, 5 листопада 2013 р., Університет імені Альфреда Нобеля – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – С. 135–136.

20. Евтушенко О.А. Подходы к управлению финансовым обеспечением воспроизводства основных средств предприятий / О.А. Евтушенко / Объединение экономистов и правоведов – ключ к новому этапу развития: материалы Международного научно-практического конгресса, 29 ноября 2013 г. – Берн, Швейцария: Международное научное объединение экономистов „Консилиум”, 2013. – С. 239–241.

21. Євтушенко О.А. Удосконалення інформаційного забезпечення фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства / О.А. Євтушенко / Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 березня 2015 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ: університет імені Альфреда Нобеля, 2015. – С. 20–22.

22. Євтушенко О.А. Принципи побудови системи показників управління процесами відтворенням основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко / Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 10 листопада 2016 р., Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. – Полтава: ПолНТУ, 2016. – С. 332–334.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ЗМІСТ	11
ВСТУП	12
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	19
1.1. Основні засоби машинобудівних підприємств та їх класифікація	19
1.2. Сутнісне наповнення та зміст концептів управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів	31
1.3. Методичні підходи до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів	47
Висновки до розділу 1	61
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	64
2.1. Аналіз факторів впливу зовнішнього середовища на фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств	64
2.2. Стан, тенденції та проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств	86
2.3. Діагностика рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств	111
Висновки до розділу 2	123
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	125
3.1. Обґрунтування інформаційного забезпечення відтворення основних засобів	125
3.2 Побудова механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств	137
3.3 Практична реалізація механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств	156
Висновки до розділу 3	180
ВИСНОВКИ	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	185
ДОДАТКИ	203

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Для забезпечення ефективності функціонування промислових підприємств необхідною умовою є сучасна матеріально-технічна база, відповідний стан основних засобів й запровадження нових технологій. Проте реалії сьогодення ускладнюють розвиток машинобудівних підприємств, зокрема через недостатність фінансового забезпечення й визначення джерел відтворення основних засобів фінансування, що безпосередньо впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання та конкурентоспроможність продукції. Тож пошуки джерел фінансових ресурсів для відтворення основних засобів та розподіл грошових коштів за найбільш вагомими бізнес-процесами слід розглядати як елемент управління машинобудівним підприємством, а теоретичні і прикладні аспекти забезпечення процесів відтворення як такі, що потребують удосконалення.

Питанням теорії і практики відтворення основного капіталу та його фінансового забезпечення присвячено праці вітчизняних науковців, зокрема: І. Балабанова, І. Бланка, В. Белоліпецкого, О. Болховітінової, В. Будаєва, О. Василика, О. Зборовської, А. Загороднього, І. Зятковського, Є. Кантора, В. Ключко, О. Колешука, М. Олексієнка, С. Онишко, В. Панченка, А. Пилипенка, В. Ткаченка, А. Фукса, Б. Холода, і закордонних вчених: Є. Брігхема, Р. Брейлі, О. Ланге, М. Міллера, В. Солтера, Р. Дж. Хікса, У. Шарпа та ін.

Зважаючи на те, що напрацювання науковців і практиків зорієнтовані на дослідження окремих характеристик основних засобів та фінансового забезпечення їх відтворення, особливості управління означеним процесом на машинобудівних підприємствах потребують спеціального аналізу. У зв'язку з цим нагальність обґрунтування теоретичних, методичних і прикладних аспектів фінансового забезпечення відтворення основних засобів за окремими бізнес-процесами визначає актуальність теми, мету і завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт

Вищого навчального закладу „Університет імені Альфреда Нобеля” за темою „Підвищення стійкості та розвиток підприємства у системі управління потоковими процесами” (номер державної реєстрації 0110U00202), в межах якої автором проведено оцінку фінансового забезпечення відтворення основних засобів, запропоновано методику діагностики його рівня й удосконалено механізм управління цим процесом.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- поглибити понятійний апарат управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств;
- удосконалити класифікацію основних засобів та виділити джерела фінансового забезпечення їх відтворення на підприємствах машинобудування;
- уточнити склад факторів зовнішнього середовища, що впливають на структуру фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств;
- провести діагностування фінансового забезпечення відтворення основних засобів на підприємствах машинобудування;
- сформулювати інформаційні потоки бізнес-процесів машинобудівних підприємств, пов’язані з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів;
- удосконалити механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування.

Об’єктом дослідження є процеси управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні і методичні засади та практичні аспекти управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу досліджень становили загальні положення економічної теорії та економіки підприємства, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань сучасних теорій і моделей управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи і підходи: методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції – для уточнення понятійного апарату з управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів; порівняльного аналізу – при дослідженні впливу факторів зовнішнього середовища і тенденцій фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств; графічний метод – для візуалізації результатів досліджень; системний підхід – при розробці механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів; методи узагальнення, групування – для обґрунтування класифікації основних засобів та діагностики рівня їх фінансового забезпечення; матричного аналізу – для обґрунтування інструментального забезпечення дії механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Інформаційною базою роботи є матеріали Державної служби статистики України, нормативно-правові документи України, фінансова та статистична звітність, внутрішня управлінська документація машинобудівних підприємств та авторські дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретичних і методичних аспектів та практичних положень управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в такому:
удосконалено:

– класифікацію основних засобів, в систему ознак якої, на доповнення до наявних, введено додаткові ознаки: за участю в бізнес-процесах (основних, допоміжних, управління) та ступенем інтенсивності залучення до діяльності підприємства (в одному, двох, трьох і більше бізнес-процесах). Це дозволяє сформулювати підґрунтя для визначення обсягів фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств за структуризацією бізнес-процесів та визначити пріоритетність здійснення відповідних заходів;

– методичний підхід до діагностики рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів на машинобудівних підприємствах, в якому, на відміну від існуючих, для оцінювання залучено дві групи показників (використання основних засобів та фінансового забезпечення їх відтворення) й виокремлено п'ять взаємопов'язаних етапів: групування показників; визначення рангів складових груп показників за їх рекомендованими значеннями; розрахунок відповідних адитивних показників; бальна оцінка значень адитивних показників; визначення рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів за матричним методом. У результаті за квадрантами матриці визначається рівень фінансового забезпечення (низький, середній, високий), що дозволяє встановлювати його відповідність потребам відтворення основних засобів машинобудівного підприємства згідно з його фінансовим станом;

– механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, до якого, на відміну від існуючих, введено додаткові елементи: формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, та виявлення ризиків, пов'язаних з формуванням його джерел та ймовірністю нерівномірності надходжень грошових коштів для розвитку матеріально-технічної бази. Це дозволяє, використовуючи призначення введених елементів, визначати спрямування коштів за видами відтворення відповідно до визначених бізнес-процесів залежно від нагальної потреби проведення заходу або можливості відстрочення виконання робіт та запобігання ризиковості вкладення коштів у відтворення основних засобів.

набули подальшого розвитку:

– змістове наповнення понятійного апарату фінансового менеджменту в частині уточнення поняття „фінансове забезпечення відтворення основних засобів” машинобудівних підприємств, що розглядається як обґрунтування величини грошових коштів, необхідних для забезпечення неперервного їх поновлення у кількісному і якісному зростанні для цілей підвищення ефективності функціонування підприємства, що, на відміну від існуючих, встановлюється стосовно окремих бізнес-процесів та дозволяє в умовах нерівномірності надходження грошових коштів визначати пріоритетність їх використання, а також категорії „управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів” машинобудівного підприємства, що, на відміну від існуючих, трактується як цілеспрямовані управлінські дії, пов’язані з формуванням необхідної величини грошових коштів за джерелами фінансування для відтворення основних засобів в умовах мінливого зовнішнього та внутрішнього середовищ в межах прийняттого рівня ризику;

– склад факторів зовнішнього середовища, що впливають на структуру фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, серед яких виділено рівень монетизації національної економіки та інвестиційний клімат в Україні. Врахування впливу зазначених факторів дозволяє розмежовувати джерела відтворення основних засобів та їх співвідношення з метою запобігання нестачі фінансових ресурсів для проведення відповідних відтворювальних процесів;

– підходи до формування інформаційних потоків бізнес-процесів машинобудівних підприємств, які, на відміну від існуючих, передбачають виокремлення бізнес-процесів, пов’язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів та встановлення відповідності їх інформаційного наповнення потребам менеджменту підприємств для проведення збору, накопичення, збереження, аналізу та обробки даних за окремими бізнес-процесами. Це дозволяє ухвалювати рішення щодо неперервності управління відтворенням основних засобів машинобудівних підприємств завдяки деталізації спрямування грошових коштів на його здійснення.

Практичне значення отриманих результатів. Науково-методичні розробки та практичні рекомендації щодо удосконалення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, сформовані у конкретні методики, впроваджено в діяльність машинобудівних підприємств. Зокрема запропоновані методичні розробки щодо удосконалення діагностики фінансового забезпечення відтворення основних засобів та механізму управління ним схвалено й прийнято до впровадження ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод” (довідка про впровадження № 15-02/17 від 02.02.2017 р.), ДП „ВО «ПМЗ ім. О.М. Макарова»” (довідка про впровадження № 913/4 від 27.02.2017 р.), ПАТ „АвтоКрАз” (довідка про впровадження № 19-55/07 від 10.03.2017 р.).

Результати досліджень використовуються у навчальному процесі ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” при викладанні дисциплін „Економіка підприємства”, „Економіка та фінанси підприємства”, „Формування бізнес-моделі підприємства” (довідка № 1237/3 від 22.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, розробки та висновки дисертаційної роботи є результатом самостійно проведеного дослідження автора щодо удосконалення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи доповідалися і були схвалені на 13 науково-практичних конференціях: *міжнародних*: XII Міжнародній науково-практичній конференції „Фінанси України” (м. Дніпропетровськ, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції „Сучасні проблеми та шляхи їх рішення в науці, транспорті, виробництві та освіті’2009” (м. Одеса, 2009 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції „Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в контексті сучасних концепцій управління” (м. Львів, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції „Модернізація та суспільний розвиток економіки країни” (м. Сімферополь, 2013); XXII Міжнародній науково-практичній конференції „Проблеми та шляхи удосконалення економіки України” (м. Львів, 2013 р.); XVIII Міжнародній

науково-практичній конференції „Сучасні тенденції забезпечення ефективності економіки держави” (м. Київ, 2013 р.); Міжнародному науково-практичному конгресі „Об’єднання економістів і правознавців – ключ до нового етапу розвитку” (м. Берн, Швейцарія, 2013 р.); *міжрегіональних*: Міжрегіональній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених „Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України” (м. Дніпропетровськ, 2009 р.); *всеукраїнських*: Всеукраїнській науково-практичній конференції „Інноваційні процеси у фінансово-кредитній сфері” (м. Київ, 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості” (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції „Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища” (м. Дніпропетровськ, 2013, 2015 рр.); IV Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції „Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи” (м. Полтава, 2016 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 22 наукові праці, з яких 9 статей у наукових фахових виданнях України (у т.ч. 3 статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз) та 13 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій складає 5,38 др. арк., особисто автору належить 5,26 др. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 177 найменувань на 18 сторінках та 6 додатків. Основний зміст роботи викладено на 184 сторінках. Дисертація містить 25 таблиць та 15 рисунків. Загальний обсяг дисертації складає 8,83 др. арк., з них обсяг основного тексту – 7,67 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Основні засоби машинобудівних підприємств та їх класифікація

Дослідження проблем управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів доцільно почати з уточнення понятійного апарату. Розглянемо еволюцію економічної категорії “основні засоби”.

Проблема вивчення сутності основних засобів та їх класифікації є актуальною на сьогоднішній день.

Значний вклад у дослідження проблем управління основними засобами підприємств внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, як І. Балабанов, І. Бланк, В. Белоліпецький, О. Болховітінова, В. Будавей, О. Василик, А. Загородній, Є. Кантор, В. Ключко, О. Колещук, М. Олексієнко, С. Онишко, В. Панченко, А. Пилипенко, В. Ткаченка, А. Фукс, Б. Холод, Є. Брігхем, Р. Брейлі, О. Ланге, В. Солтер, Р. Дж. Хікс, У. Шарп та ін. [2, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 67, 68, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 95, 111, 112, 124, 126, 127, 128, 145, 146, 150, 153, 156, 159, 163, 164]. Велика кількість наукових робіт присвячено тлумаченню цієї категорії, проте серед вчених та практиків немає єдиної думки з питання визначення економічної сутності основних засобів.

В науковій літературі використовуються терміни “основний капітал”, “основні засоби”, “основні фонди”. В більшості випадків ці поняття повністю або частково отожднюються. В законодавчих та нормативних актах теж вживались терміни “основні засоби” та “основні фонди” і лише останнім часом відбуваються зміни, пов’язані з уніфікацією термінології. Використання поняття основні фонди виникло в радянські часи та було аналогом основного капіталу.

Дослідження питання використання термінології, пов’язаної з основними засобами показало, що основою цих понять виступає категорія “основний

капітал”. Поняття “капітал” та “основний капітал” ввів в економічну теорію Адам Сміт. Він визначає, що запаси поділяються на дві частини, та частина від якої вона (особа) очікує отримати дохід називається її капіталом [140, с.205].

У західній економічній думці спостерігаються різні підходи до визначення основного капіталу як економічної категорії, але всі вони зводяться до думки, що основний капітал – сума капіталу, вкладеного в капітальні активи, який бере участь в декількох циклах виробництва, таким чином, основний капітал повністю ототожнюється з основними засобами [95, 101, 102, 106, 149, 152, 155, 156, 164, 167, 170-177].

Розглянемо визначення основного капіталу та основних засобів підприємства (додаток А).

А. Загородній, Г. Вознюк та Т. Смовженко трактують капітал, як: сукупні ресурси, що використовуються в підприємстві: сума накопичених матеріальних благ, результат минулої (попередньої) і засіб для подальшої (майбутньої) виробничої чи комерційної діяльності; початкова сума коштів, призначених для здійснення підприємницької діяльності; чиста вартість (вартість активів за мінусом суми зобов'язань) [67, с. 208]. Таким чином, вони дають визначення капіталу, статутного капіталу та власного капіталу підприємства під виглядом одного терміну “капітал”, що робить його занадто деталізованим.

І. Бланк, І. Балабанов та інші визначають капітал, як загальну величину коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, вкладених в активи фірми [6, 10, 11]. Визначення загальне, не містить деталізації, але в ньому не вказано мету вкладення цих коштів.

І. Зятковський розглядає капітал, вкладення в активи, що перебувають у розпорядженні підприємства (товариства) і достатні для виконання господарської та фінансової діяльності й отримання прибутків [76, с. 54]. Автор розглядає капітал з позицій макроекономічного підходу

Л. Алексеєнко та М. Олексієнко трактують основний капітал (основними активами) сукупність грошових засобів підприємства (компанії), вкладених в основні фонди (засоби виробництва), які багаторазово беруть участь у процесі

виробничої і комерційної діяльності та поступово (частинами) переносять свою вартість на продукцію (товари, послуги) [2, с. 141]. Автори зазначають, як особливість основного капіталу, процес поступового переносу його вартості на готову продукцію. На нашу думку, поєднання двох понять “капітал” і “фонди” є некоректним.

Бутинець Ф.Ф зазначає, що основні засоби – сукупність усіх засобів праці строком служби не менше одного року, виражена у грошовій оцінці. Свою вартість на готовий продукт переносять поступово, частинами, беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох виробничих циклів” [20, с. 42]. Він виділяє основні ознаки основних засобів, та виділяє саме вартісну природу основних засобів та їх грошовий вираз.

Іншої точки зору на природу основних засобів має І.Є. Тишков, він вважає, що основні засоби підприємства являють собою сукупність матеріально-речових цінностей, що діють в натуральній формі протягом тривалого часу як в сфері матеріального виробництва так і в невиробничій сфері. Крім того, до основних засобів він відносить капітальні вкладення на покращення земель і орендовані споруди, будівлі, обладнання та інші об’єкти, що належать до цих засобів”[21, с. 31]. Таким чином, виходячи з цього визначення основні засоби мають тільки натуральну форму.

Райзберг Б.А розглядає основні засоби як фонди, що тривало використовують засоби виробництва та беруть участь у виробництві протягом багатьох циклів, які мають тривалі строки амортизації”. [136, с. 229]. Отже, він підкреслює відмінні риси основних засобів – тривалість використання та процес амортизації. Але автор, як і Л. Алексеєнко та М. Олексієнко поєднує поняття “основні засоби” та “фонди”.

Поддерьогін А.М. визначає основні засоби як матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) котрих становить понад один рік і які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам, для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій (або

використання в процесі операційного циклу, якщо він триваліший за один рік) [151, с. 310].

Отже, серед наведених визначень категорії “основні засоби” можна виділити його загальні риси. Основні засоби – це матеріальні активи, які використовуються тривалий час. Мета утримання цих активів – використання в виробничому процесі або створення умов для діяльності підприємства.

Розглянемо визначення категорії “основні засоби” в національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку.

П(С)БО 7 “Основні засоби” визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби та дає таке визначення основних засобів: матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [132].

Визначення основних засобів та їх класифікація подаються також і у Податковому кодексі України. Він визначає основні засоби як матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [131].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 дає таке тлумачення основних засобів – це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання

у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду [104].

За результатами вивчення наведених вище визначень сутності понять “основний капітал” та “основні засоби” можна зробити наступні узагальнення та зауваження. До теперішнього часу досить активно в наукових дослідженнях та навчальній літературі використовується категорія “основні фонди” [12, 22, 23, 25, 41, 66, 69, 75, 93, 100, 107, 108, 109, 110, 138, 144, 157, 158, 166]. До прийняття Податкового Кодексу України термін “основні фонди” використовувався в законодавчих та нормативних актах з оподаткування, на відміну від Національних положень бухгалтерського обліку.

Останнім часом можна відмітити гармонізацію понятійного апарату в стандартах бухгалтерського обліку (національних та міжнародних) та в податковому обліку. Це дуже важливо, тому що покращує формування інформаційної бази для управління основними засобами підприємства.

Класифікація будь-якого об’єкту дозволяє більш повно його вивчити та запропонувати більш ефективні методи управління ним. Для підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності на підприємствах використовують сучасні підходи щодо управління ними. Одним з ефективних підходів є процесно-орієнтоване управління. Тому врахування потреб процесно-орієнтованого управління при визначенні класифікаційних ознак основних засобів є важливим для практичної діяльності підприємств.

Існують різні підходи серед фахівців до класифікації основних засобів підприємств. Особа увага до цього питання викликана змінами у податковому законодавстві та впровадженням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Для ефективного управління відтворенням основних засобів та його фінансовим забезпеченням необхідна достовірна та повна інформація про основні засоби. Тому удосконалення існуючої класифікації основних засобів у відповідності до інформаційних потреб суб’єктів управління є важливим напрямком досліджень. Класифікація основних засобів потребує уточнення для

більш детального вивчення цього об'єкту з урахуванням потреб процесно-орієнтованого управління.

У науковій літературі останніх років визначенню сутності основних засобів підприємства та їх класифікації приділено значну увагу. Досліджували окреслену проблему багато вітчизняних вчених, зокрема Покропивний С.Ф., Гавриць М.О., Стельмах Х.П., Кузьмін О.Є., Пиріжок Є.С., Щирська О.В., Гречко С.М., Агрес О.Г. та інші [1, 31, 36, 94, 129, 143, 168.].

Агрес О.Г. проаналізував й узагальнив погляди на особливості ідентифікації та класифікації основних засобів на підприємствах [1, с. 6-7]. Щирська О.В. розглядає існуючі підходи до класифікації основних засобів та уточнює класифікаційні ознаки для цілей нарахування амортизації [168, с. 410-416]. Гавриць М.О. досліджує проблеми класифікації основних засобів в бухгалтерському та податковому обліку в Україні, аналізує зміни законодавства, вдосконалює модель класифікації основних засобів [31, с. 172-176]. Х.П. Стельмах та О.Є. Кузьмін вивчають поняття “основні фонди” та “основні засоби”, значущість їх класифікації у виробничому процесі, наводять класифікацію основних фондів [94, с. 20-25]. Є.С. Пиріжок і Н.Т. Кулікова розглядають підходи до трактування поняття “основні засоби” та шляхи вибуття основних засобів на підприємстві [129, с. 397-405]. Гречко С.М. розглядає питання організації обліку надходження основних засобів в частині формування облікової політики підприємства, він запропонував класифікацію основних засобів з метою управління [36, с. 52-57].

Огляд літературних джерел переконує, що окремі питання класифікації основних засобів підприємства потребують глибшого обґрунтування у процесі їх дослідження.

Метою дослідження є вивчення існуючої класифікації основних засобів та її удосконалення з урахуванням потреб процесно-орієнтованого управління.

Згідно Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 16 основні засоби поділяють на класи, групи активів, однакових за характером і способом використання в діяльності суб'єкта господарювання, наприклад: а) земля; земля та

будівлі; машини та обладнання; кораблі; літаки; автомобілі; меблі та приладдя; офісне обладнання [132].

П(С)БО 7 “Основні засоби” класифікує основні засоби для цілей бухгалтерського обліку на такі дев’ять груп: земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом; будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); тварини; багаторічні насадження; інші основні засоби [132].

Стаття 145 Податкового кодексу України дає класифікацію основних засобів з метою нарахування амортизації. Основні засоби поділяються на 16 груп: біологічні активи; капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом; будівлі, споруди, передавальні пристрої машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); тварини; багаторічні насадження; інші основні засоби; бібліотечні фонди; малоцінні необоротні матеріальні активи; тимчасові (нетитульні) споруди; природні ресурси; інвентарна тара; предмети прокату; довгострокові біологічні активи [131].

Гаврись М.О. розглядає проблеми класифікації основних засобів в бухгалтерському та податковому обліку в Україні, запропоновано вдосконалену універсальну модель класифікації основних засобів, основана на існуючій класифікації в Податковому кодексі України [31, с. 173].

Х.П. Стельмах, О.Є. Кузьмін розглядають сутність основних засобів підприємства, їх класифікацію, в якості класифікаційних ознак використовуються такі: за участю в виробництві (активні, пасивні), за характером використання (виробничі, невиробничі), за належністю до підприємства (власні, орендовані), за джерелом фінансування (основні фонди, що занесені до статутного фонду, придбані підприємством, безплатно оформлені). Авторами запропоновано критерій “ступень вагомості” (конструктивні, допоміжні) [94, с.21-24].

Щирська О.В. приводе класифікацію основних засобів за такими ознаками: за призначенням (виробничі та невиробничі основні засоби), за ступенем використання (діючі (в експлуатації), в запасі, бездіяльні), за наявністю прав на

об'єкти основних засобів (власні, орендовані та надані в оренду основні засоби), за видами (земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар (меблі), тварини, багаторічні насадження, інші основні засоби), за характером участі у виробничому процесі (активні та пасивні основні засоби) [168, с. 410-416].

Агрес О.Г. узагальнив видову класифікацію основних засобів за функціональним призначенням та натурально-речовим складом, за якою виділив такі види основних засобів: нерухомість, транспортні засоби, машини та обладнання, виробничий інвентар та інструменти. Автором запропоновано класифікацію основних засобів за окремими критеріями: за технічним станом (нові, відремонтовані або добудовані, модернізовані або реконструйовані, частково ліквідовані), за належністю (власні, орендовані та передані в оренду основні засоби), за напрямками діяльності (використовуються в операційній діяльності, використовуються в інвестиційній діяльності, використовуються в фінансовій діяльності), за використанням (діючі, недіючі, запасні) [1, с. 6-8].

Найбільш цікавою, на наш погляд, є класифікація основних засобів з метою управління розглянута Гречко С.М. Крім вже розглянутих класифікаційних ознак та видів основних засобів він пропонує такі: за можливістю гарантійного обслуговування (гарантійний строк пройшов; гарантійний строк не пройшов), за матеріально відповідальними особами (за кожною матеріально відповідальною особою), за центрами відповідальності (за кожним центром відповідальності), за забезпеченням процесів (виробництва; постачання (придбання); реалізації; забезпечення управління; загального призначення), за джерелами надходження об'єктів основних засобів (створення власними силами (господарським чи підрядним способом); придбання за гроші; безоплатне отримання основних засобів; отримання у вигляді внеску до статутного капіталу; отримання в обмін) [36, с. 52-55].

На підставі узагальнення різних підходів щодо класифікації основних засобів підприємства у процесі дослідження було виявлено певні проблеми.

Існують певні розбіжності в назвах класифікаційних ознак та видів основних засобів. Так, наприклад, Щирська О.В. виділяє власні, орендовані та надані в оренду основні засоби за ознакою “за наявністю прав на об’єкти основних засобів”, Агрес О.Г. – “за належністю”, а Гречко С.М. “за належністю підприємству” виділяє тільки власні та орендовані основні засоби.

Більшість розглянутих класифікаційних ознак основних засобів спрямовані на потреби бухгалтерського та податкового обліку. Різні класифікаційні ознаки використовуються при нарахуванні амортизації – за призначенням, за наявністю прав на об’єкти основних засобів, за видами за характером участі у виробничому процесі. Незначна увага приділяється дослідниками до класифікації з позицій управління основних засобів, їх відтворенням. Для потреб управління фінансовим забезпеченням відтворення можна використовувати класифікаційну ознаку «за джерелами фінансування», яка дозволяє оцінити структуру коштів, спрямованих на фінансування відтворення основних засобів.

Корисними для практичного використання в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів можуть бути класифікаційні ознаки “за центрами відповідальності” та “за забезпеченням процесів”, запропоновані Гречко С.М. [36, с. 56-57]. Але, якщо вивчити пропозиції автора щодо значення цих ознак та класифікації основних засобів за ними для обліку, то видно, що вони використовуються не в повній мірі для цілей управління. Так, «за забезпеченням процесів» пропонується виділити основні засоби виробництва; постачання (придбання); реалізації; забезпечення управління; загального призначення для оцінки забезпеченості основними засобами підприємства на кожному з господарських процесів, тобто не з точки зору бізнес-процесів. Класифікаційна ознака “за центрами відповідальності”, на думку автора, виділяє основні засоби за центрами відповідальності та має використовуватись для підвищення ефективності використання основних засобів у господарській діяльності через механізм контролю. Але виділення центрів відповідальності покликане підвищити не тільки ефективність контролю, але й інших функцій управління.

Таким чином, можна дістати висновку, що не зважаючи на достатньо глибоке вивчення питання класифікації основних засобів питання класифікації основних засобів потребує подальшого вивчення та деталізації. Використання процесно-орієнтованого управління в діяльності підприємств не відбивається в існуючій класифікації основних засобів.

Одним з сучасних підходів до управління є процесно-орієнтоване управління. Під процесним підходом розуміють бізнес-процеси як сукупність видів діяльності, що мають один або декілька входів і створюють на виході продукт, який становить цінність для споживача [161, с 23].

Процесно-орієнтоване управління визначає діяльність підприємства як сукупність бізнес-процесів, які пов'язані між собою його місією та метою діяльності. Основною метою процесно-орієнтованого управління є створення цінності для споживача; досягнення зростання обсягів продажу, збільшення частки ринку. Ефективність управління оцінюється за результативністю бізнес-процесів; задоволенням потреб клієнтів; зростанням їх числа. Основою процесно-орієнтованого управління підприємством є бізнес-процес – сукупність відокремлених закінчених дій з виробництва та реалізації продукції, що задовольняє потреби конкретних споживачів.

Крім класифікаційних ознак основних засобів, що визначені в нормативних актах і в працях науковців, пропонуємо внести до їх складу ще дві: за бізнес-процесами підприємства та за ступенем інтенсивності використання основних засобів в різних бізнес-процесах.

Перша з додаткових ознак має класифікувати основні засоби за бізнес-процесами підприємства. З цією метою пропонуємо виділяти за даною ознакою: основні засоби, що використовуються в основних бізнес-процесах, основні засоби, що використовуються в допоміжних бізнес-процесах, основні засоби, що використовуються в бізнес-процесах розвитку, основні засоби, що використовуються в бізнес-процесах управління. Цю класифікацію доцільно розглядати для кожного підприємства, виокремлюючи бізнес-процеси притаманні конкретному підприємству. Такий поділ основних засобів дає можливість

застосовувати можливості процесного підходу до управління основними засобами підприємства та фінансовим забезпеченням їх відтворення, а також передбачати заходи щодо підвищення його ефективності.

Друга з додаткових ознак має класифікувати основні засоби за ступенем інтенсивності їх використання в різних бізнес-процесах підприємства. За цією ознакою пропонується виділяти основні засоби, що використовуються в одному бізнес-процесі підприємства, в двох бізнес-процесах, в трьох та більше.

Такий поділ дає можливість оцінити інтенсивність використання основних засобів в бізнес-процесах підприємства та в подальшому використовувати отриману інформацію при прийнятті рішень щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства.

Додаткові ознаки дають можливість врахувати потреби процесно-орієнтованого підходу в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

На рисунку 1.1 узагальнено класифікацію основних засобів підприємств.

Таким чином, можна дістати висновку, що вивчення класифікації основних засобів підприємства дає можливість удосконалити існуючу класифікацію, спираючись на зміни нормативно-правових актів та потреби використання сучасних підходів щодо управління підприємством.

Запропоновано нові ознаки для класифікації основних засобів підприємства “за бізнес-процесами” та “за ступенем інтенсивності використання основних засобів в різних бізнес-процесах підприємства”, які дадуть можливість отримувати додаткову корисну управлінську інформацію про основні засоби підприємства.

Результати проведеного дослідження дають становлять підґрунтя для подальшого вивчення особливостей управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Це дозволяє більш ефективно здійснювати управлінські дії відносно основних засобів за рахунок всебічного вивчення їх сутності.

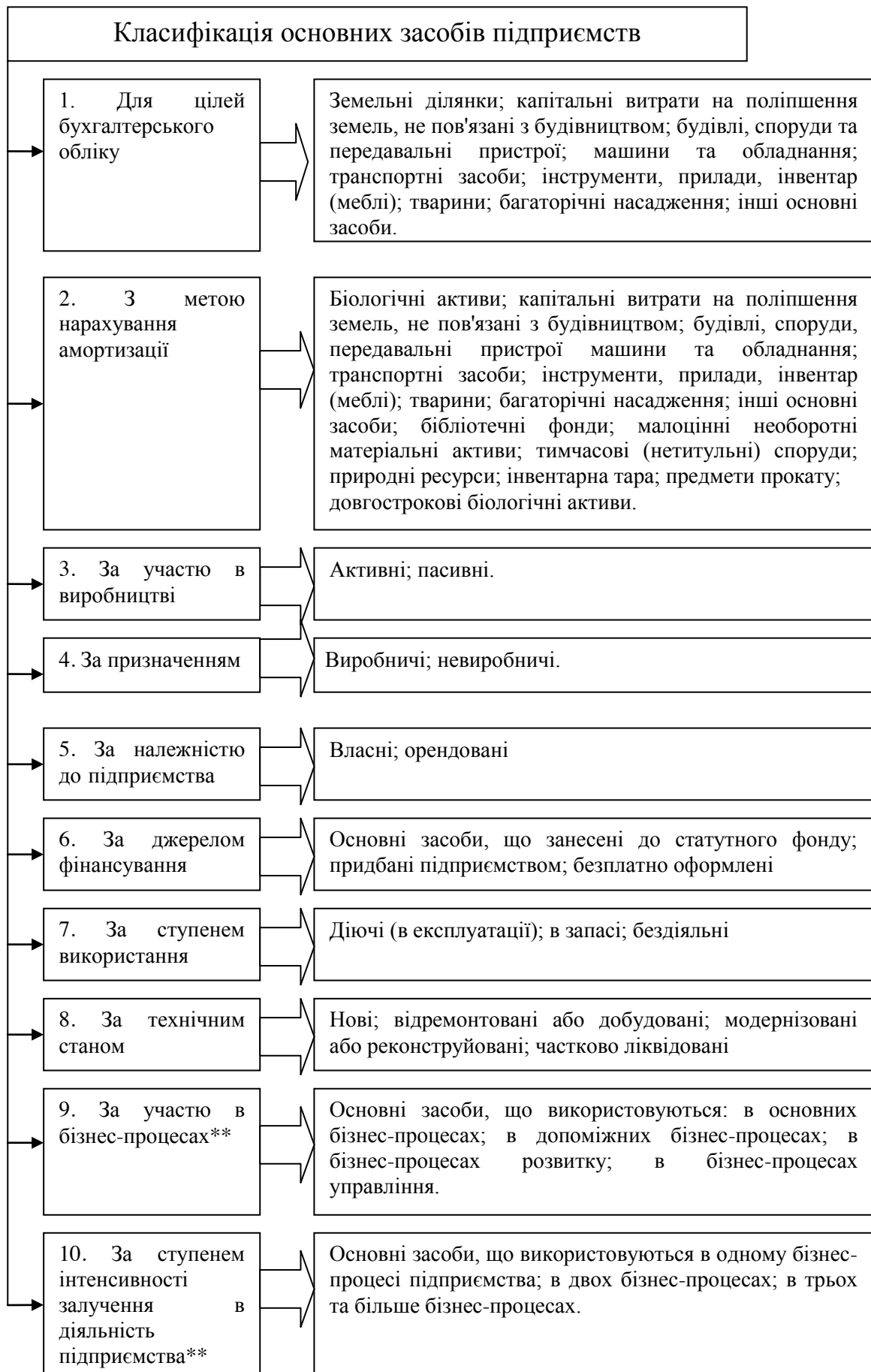

Рис. 1. Класифікація основних засобів підприємств*

*Узагальнено та розроблено автором, **Авторська розробка

Отже, доцільно розглянути теоретичні основи управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

1.2. Сутнісне наповнення та зміст концептів управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів

Відтворення основних фондів є складним процесом, проте в сучасній вітчизняній економічній літературі він залишається недостатньо дослідженим, як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Питання відтворення основних засобів вивчались в роботах [3, 15, 18, 29, 37, 82, 83, 84, 99, 116, 121, 130, 151, 162, 165]

Андрійчук В.Г. розглядає відтворення основних засобів, як процес їх виробничого використання, зносу, амортизації, підтримки у робочому стані через здійснення ремонтів і відновлення в натурі [3, с. 16-19].

Борисов А.Б вважає, що відтворення – відтворювання витрачених факторів виробництва (природних ресурсів, робочої сили, засобів виробництва) шляхом їх подальшого виробництва [15, с. 119].

Будавей В.Ю. та Іванов Є.А. трактують відтворення, як безперервне зростання і технічне удосконалення засобів праці [18, с. 14].

С.В. Мочерний розглядає відтворення, як безперервне відновлення процесу виробництва товарів, послуг та духовних благ, на основі якого здійснюється відтворення всіх елементів економічної системи – продуктивних сил, техніко-економічних відносин, організаційно-економічних відносин, виробничих взаємовідносин (або відносин економічної власності) та господарського механізму [116, с. 223]. Відтворення основних фондів трактується ним як постійне повторення і безперервне відновлення засобів праці в натуральному і вартісному вираженні [116, с. 227].

Іванов Ю.М. розглядає відтворення як процес виробництва, що розглядається в його поновленні, тобто рух виробництва в часі або процес

розвитку виробництва. Відмінність між процесами виробництва та відтворення він зазначає у тому, що виробляється продукт, а відтворюються елементи, які брали участь і були витрачені на його виробництво. Процес виробництва продукту одночасно розглядається процесом споживання засобів виробництва і робочої сили. Таким чином, виробництво тому не тільки споживає, але і воно відтворює матеріальні умови виробництва [83, с. 8].

Овчинников Г.П. дає таке визначення сутності відтворення «в процесі обороту основних виробничих фондів здійснюється їх відтворення, економічний зміст цього процесу зводиться до заміщення їх споживної вартості, тобто зносу» [121, с. 42].

Поддєрьогін А.М. та інші трактують відтворення основних засобів – це процес безперервного їх поновлення. Розрізняють просте та розширене відтворення. [151, с. 296].

Райзберг Б.А. відзначає, що відтворення – відтворювання витрачених факторів виробництва (природних ресурсів, робочої сили, засобів виробництва) шляхом їх подальшого виробництва. [136, с. 54].

Отже, відтворення основних засобів можна визначити як процес постійного, неперервного оновлення, заміщення основних засобів.

Розрізняють такі види відтворення: звужене, просте і розширене; розширене, в свою чергу, буває екстенсивним і інтенсивним; часткове, одиничне і сукупне. В більшості літературних джерел виділяють тільки два типи відтворення основного капіталу - просте і розширене.

За ринкових умов господарювання проблема фінансового забезпечення відтворення основного капіталу набуває дедалі більшої актуальності. Це зумовлено, насамперед, розширенням можливостей інвестиційної діяльності підприємств, виникненням нових форм фінансування відтворювальних процесів. Відповідно, основним завданням стає пошук альтернативних джерел фінансового забезпечення та вибір оптимальної їх структури з метою відтворення засобів виробництва, а саме їх вартості, яка втілюється в основному капіталі

підприємства, та провадження ефективного господарювання як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях.

Фінансове забезпечення відтворювального процесу – це покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, які акумулювали суб'єкти господарювання і держава [151, с. 296]. Метою фінансового забезпечення основного капіталу є формування на підприємстві необхідних коштів для відтворення виробничого потенціалу. А основним завданням – прийняття фінансових рішень щодо складу та структури джерел фінансування цього процесу.

Питання щодо вибору та пошуку необхідних фінансових ресурсів відтворення основного капіталу досі залишаються невирішеними та дискусійними.

У науковій літературі теоретичним аспектам фінансового забезпечення основних засобів приділено значну увагу у роботах Поддєрьогіна А.М., Онишко С.В., Агрес О.Г., Доценко Н.С., Колеснік Я.В., Герасимчук М., Бурлака В., Галиця І. та інші [1, 9, 14, 24, 27, 43, 44, 70, 71, 72, 74, 80, 88, 111, 112, 113, 114, 115, 139, 151, 158, 160, 169].

Герасимчук М., Бурлака В., Галиця І., Задорожна О., Захарін С., Пан Л. аналізують стан відтворення основних фондів на макрорівні та по окремим галузям промисловості, визначають можливості інвестиційного забезпечення відтворення, пропонують шляхи поживлення відтворювального процесу [27]. Агрес О.Г. вивчають відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств, а саме, джерела фінансування оновлення основних засобів, методи забезпечення ефективних способів відтворення основних засобів [1, с.5-9]. Колеснік Я.В. розглядає теоретичні засади формування джерел фінансування оновлення основних засобів для аграріїв, а також види та форми відтворення [88, с. 130-133]. Доценко Н.С. досліджує причини кризи відтворення основних засобів промисловості, в тому числі, пов'язані з фінансовим забезпеченням процесу їх відтворення [43, с.23-25]. Вальтер С.Б., вивчаючи сучасний стан та проблеми фінансування розвитку аграрних підприємств, досліджує джерела фінансового

забезпечення аграрного виробництва [24]. Поддєрьогін А.М. розглядає джерела та порядок фінансування відтворення основних засобів [151, с. 271-273].

Незважаючи на численні наукові розробки, проблема фінансового забезпечення відтворення основних засобів не дістала системного розв'язання. Існують розбіжності в класифікації джерел фінансування відтворення основних засобів як виділенні груп, так і у визначенні їх складових. Тому дослідження відтворення основних засобів та джерел його фінансування заслуговує подальшого вивчення і є предметом нашого дослідження.

Дослідимо вивчення теоретичних аспектів фінансового забезпечення відтворення основних засобів та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Агрес О.Г. запропонували узагальнену класифікацію джерел фінансування відтворення основних засобів. Вони виділяють серед джерел фінансування відтворення основних засобів внутрішні та зовнішні. Внутрішні складаються з власних та залучених, зовнішні – з позичених та централізованих. До власних джерел відносять амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток, кошти засновників, до залучених – внески членів трудового колективу, кошти від емісії акцій та цінних паперів, кошти від продажу майна підприємства, кошти від здавання основних засобів в оренду, до позичених – іноземні інвестиції, лізинг, банківські кредити та інші позики кошти страхових, венчурних, пенсійних та інших фондів, до централізованих – кошти державного та місцевих бюджетів, кошти державних та позабюджетних фондів (гранти), кошти благодійних фондів [1, с. 5-9].

Джерела фінансування ці автори також поділяють і за напрямками використання: ресурси, що спрямовуються на розширене відтворення основних засобів, ресурси, що спрямовуються на просте або розширене відтворення, ресурси, що спрямовуються на просте відтворення основних засобів [1, с. 6].

На нашу думку, в цій класифікації джерел фінансування відтворення основних засобів існують дискусійні питання. До власних джерел відносяться кошти засновників, до залучених – кошти від емісії акцій та цінних паперів. Це положення необхідно уточнити для акціонерних товариств. Кошти засновників –

це кошти власників підприємства, які вони вносять до статутного капіталу підприємства. В цьому випадку кошти засновників та кошти від емісії акцій це тотожні поняття і не можуть відноситись до різних класифікаційних груп.

Поддєрьогін А.М. розглядає капітальні вкладення як витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів, за допомогою яких здійснюється просте і розширене відтворення основних засобів. Під відтворенням основних засобів розуміють процес їх виробничого використання, зносу, амортизації, підтримки у робочому стані через здійснення ремонтів і відновлення в натурі [151, с. 255]. Фінансове забезпечення відтворювального процесу – це покриття відтворювальних витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання та державою [151, с. 296]. Тобто капітальні вкладення це і є фінансове забезпечення відтворення основних засобів, а тому ми можемо розглядати дослідження Поддєрьогіна А.М. при вивченні фінансового забезпечення основних засобів.

Поддєрьогін А.М. виділяє три групи джерел фінансування капітальних вкладень (відтворення основних засобів) – власні фінансові ресурси (кошти засновників підприємства, амортизаційні відрахування, кошти від продажу власного майна, кошти від здавання власного майна підприємства в оренду, заставу, використання внутрішніх ресурсів у будівництві), централізовані фінансові ресурси (кошти державного бюджету та місцевих бюджетів, кошти державних позабюджетних фондів, кошти благодійних фондів), залучені та позичені фінансові ресурси (довгострокові кредити комерційних банків, кошти від емісії та реалізації цінних паперів, іноземні інвестиції) [151, с. 296].

Колесник Я.В. розглядає джерела фінансування відтворення основних засобів в розрізі видів відтворення. За простого відтворення джерелом фінансування, з точки зору автора, є нарахована сума амортизації, за розширеного відтворення – використання частини створеного додаткового продукту, а також фінансових інструментів: кредиту, лізингу, інститутів спільного інвестування [88, с. 130-133].

Доценко Н.С. досліджуючи причини кризи відтворення основних засобів промисловості визначає, що інвестування в економіку в основі якого є самофінансування (амортизаційні відрахування та прибуток) є недостатнім і не може забезпечити достатніх темпів оновлення матеріально-технічної бази виробництва. Однією з серйозних проблем фінансового забезпечення відтворення основних засобів автор вважає інфляцію, тому що темпи дорожчання основних засобів більші за темпи накопичення джерел фінансування. Використання позикового капіталу для оновлення основних засобів в сучасних умовах автор також вважає недоцільним через його високу вартість [43, с. 23-25].

На наш погляд, фінансове забезпечення відтворення основних засобів виступає координуючою величиною грошових коштів, що залучаються машинобудівним підприємством для неперервного оновлення основних засобів за ефективного управління ними з метою забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Існуючі підходи щодо визначення видів джерел фінансування відтворення основних засобів потребують певних уточнень. З точки зору практичної доцільності корисно проводити типологізацію джерел фінансування відтворення основних засобів не тільки за способами їх формування, але й за напрямками використання. Це дасть змогу, з одного боку, вивчити структуру джерел відтворення основних засобів з точки зору фінансової незалежності та стабільності розвитку суб'єкту господарювання, з іншого боку, дослідити види відтворення основних засобів і дати оцінку його якості.

За способами формування джерел відтворення основних засобів пропонується виділяти власні фінансові ресурси (кошти засновників підприємства, амортизаційні відрахування, кошти від продажу та від здавання в оренду власного майна підприємства), централізовані фінансові ресурси (кошти державного бюджету та місцевих бюджетів, кошти державних позабюджетних фондів, кошти благодійних фондів, гранти), залучені та позичені фінансові ресурси (довгострокові кредити комерційних банків, кошти від емісії та реалізації цінних паперів, іноземні інвестиції, лізинг).

Щодо коштів від емісії та реалізації цінних паперів пропонується: для публічних акціонерних товариств величину коштів, які товариство отримує в результаті приватного розміщення акцій відносити до власних фінансових ресурсів, в результаті публічного розміщення акцій – до залучених фінансових ресурсів; для приватних товариств всі кошти від розміщення акцій відносити до власних фінансових ресурсів.

Типологізація джерел фінансування відтворення основних засобів за напрямками їх використання доцільна для оцінки напрямів та ефективності відтворення основних засобів. На наш погляд поділяти джерела за напрямками використання доцільно в практичній діяльності за результатами їх реального застосування на просте чи розширене відтворення основних засобів.

На рисунку 1.2 представлено формування джерел фінансування відтворення основних засобів підприємств.

Як видно з рисунку 1.2 поєднані два підходи. Розглядаються джерела фінансування за способами формування та за напрямками їх використання. Це дає можливість на етапі їх формування розглядати напрями більш ефективного використання.

На підставі узагальнення різних підходів щодо визначення фінансового забезпечення відтворення основних засобів у процесі дослідження було уточнено існуючі класифікації джерел фінансування. Удосконалено типологізацію джерел фінансування відтворення основних засобів. Запропоновано використовувати типологізацію джерел фінансування відтворення основних засобів за способами формування та напрямками використання.

Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів є важливим напрямом в діяльності підприємств. В більшому ступені ця проблема стосується виробничих підприємств. Від стану основних засобів залежить конкурентоспроможність продукції та ефективність діяльності підприємства. Фінансування відтворення основних засобів в сучасних умовах у відповідності до технічних потреб виробництва пов'язане з певними труднощами в залученні необхідних джерел з прийнятною для підприємства вартістю та рівнем ризику.

Рис.1.2. Джерела фінансування відтворення основних засобів підприємств

Забезпечити сучасний стан основних засобів та технологій, що використовуються в виробництві, можливо лише за умови використання сучасних підходів щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Тому проблеми, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів є актуальними та потребують подальшого вивчення.

Питання управління відтворенням основних засобів досліджували багато вчених, зокрема Приварникова І., Ігнашкіна Т. та Шура Н., Єфіменко Н., Фурсов О. Ізмайлова О. та інші [4, 5, 66, 77, 78, 79, 133, 154].

Приварникова І. розглядає систему управління процесами використання та оновлення основних засобів промислових підприємств, зокрема, організаційно-функціональний механізм управління основними засобами [133, с.268-280].

Ігнашкіна Т., Шура Н. досліджують підвищення ефективності відтворення основних засобів промислових підприємств. Вони запропонували модель

ефективності відтворення основних засобів промислових підприємств, яку можна застосовувати при прийнятті відповідних управлінських рішень. Показники, що містяться в моделі, характеризують як основні засоби та ефективність їх використання, так і показники фінансового стану підприємства [78, с. 201-210]. Також ці дослідники запропонували формування додаткових джерел відтворення основних засобів підприємства за рахунок відрахувань до спеціального інвестиційного фонду [77, с. 205-210].

Єфіменко Н. досліджує механізм управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств, який включає концептуальний, технологічний, ресурсний, часовий, кадровий та організаційно-управлінський аспекти [66, с. 94-102].

Ізмайлова О. вивчає аналітичну складову управління поліпшенням основних виробничих засобів на промислових підприємствах. Одним з етапів розрахунку аналітичних показників у моделі управління поліпшенням основних є пошук і аналіз фінансових джерел для здійснення поліпшення обладнання виробничих засобів на промислових підприємствах, що за своєю сутністю є одним з напрямів управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів [79, с. 51-53].

Фурсов О. розглядає формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств. Запропонований автором організаційно-економічний механізм управління основними засобами підприємств, заснований на процесному підході до управління та дає додаткові можливості порівняно з механізмом, що базується на функціональному підході [154, с. 198-205]. Також автор проводить порівняльну характеристику застосування до управління основними засобами промислового підприємства функціонального та процесного підходів.

Питання вивчення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства не знайшли широкого висвітлення в науковій літературі, більшість авторів досліджує управління основними засобами. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів є одним з

напрямів управління основними засобами підприємства, але переважна більшість науковців не приділяє уваги цьому питанню. Таким чином, можна дістати висновку, що незважаючи на різноманітність напрямів дослідження вченими питань управління основними засобами підприємств, саме управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств вивчено недостатньо та потребує подальшого поглиблення.

Таким чином, підсумуючи вищевикладене, можна дістати висновку. Що управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства – сукупність методів, прийомів, заходів, які спрямовані на покриття відтворювальних витрат, пов'язаних з основними засобами, за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання.

На наш погляд, управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства розглядається як сукупність чітко спрямованих управлінських дій щодо формування необхідної величини грошових коштів для відтворення основних засобів та джерел фінансування з урахуванням мінливого конкурентного середовища в межах прийнятного рівня ризику.

Для забезпечення машинобудівного підприємства в достатньому обсязі основними засобами, особливо активної їх частини, а також досягнення розумного зіставлення джерел формування фінансових ресурсів та фінансової незалежності з урахуванням можливості ризикової ситуації необхідно здійснювати процеси управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств в такій послідовності (рис. 1.3).

Перший етап – початковий. На цьому етапі відбувається аналіз обсягу, складу та структури основних засобів підприємства й джерел їх фінансування в попередні періоди та визначення завдань щодо покращання управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Інформаційною базою аналізу основних засобів підприємства та джерел їх формування є дані фінансового та управлінського обліку.

Рис. 1.3. Послідовність процесів управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

В ході аналізу управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства важливо оцінити показники відтворення основних засобів та фінансового забезпечення.

Узагальнюючи існуючі підходи щодо системи показників оцінки відтворення основних засобів, можна дістати висновок, що необхідними напрямками оцінки повинні бути забезпеченість основними засобами, технічний стан основних засобів, рух основних засобів, ефективність використання основних засобів.

На основі вищенаведених груп показників можна дістати висновків щодо необхідності оновлення основних засобів та оцінити необхідну величину фінансових ресурсів для здійснення запланованих заходів.

Аналіз фінансового забезпечення відтворення основних засобів полягає в оцінці забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами та фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства доцільно здійснювати такій послідовності:

- аналіз динаміки, складу та структури джерел фінансування. Особливу увагу необхідно приділити аналізу накопичення та використання амортизаційних відрахувань підприємства.

- аналіз фінансових результатів та рентабельності підприємства. Важливо оцінити формування чистого прибутку підприємства, виявити фактори впливу на цей процес. Для формування власних джерел фінансування важливим є й розподіл чистого прибутку, тому необхідно оцінити й тенденції реінвестування прибутку та дивідендну політику підприємства.

- аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Цей етап аналізу фінансового забезпечення відтворення основних засобів дає можливість оцінити поточний стан вищезгаданих характеристик та спрогнозувати можливі зміни основних показників фінансового стану при здійсненні фінансування відтворення основних засобів.

За результатами аналізу фінансового забезпечення відтворення основних засобів можна дістати висновків про: достатність чи брак фінансових ресурсів для здійснення відтворення основних засобів в необхідному обсязі; необхідність та можливість залучення додаткових фінансових ресурсів; виявити резерви більш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства.

Виходячи з стану основних засобів та джерел фінансування визначаються завдання щодо покращання управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів: підтримка обладнання в робочому стані за рахунок ремонтів, оновлення обладнання за рахунок амортизаційних відрахувань, модернізація, реконструкція, впровадження нових технологій, тощо. Завдання залежать від

потреб підприємства в оновленні основних засобів та його фінансових можливостей.

Другий етап – аналітичний. Процеси управління на цьому етапі включають розрахунок потреби в основних засобах, виходячи з обсягів діяльності та перспектив розвитку та виділення типів та форм відтворення основних засобів машинобудівного підприємства залежно від потреб їх оновлення.

При визначенні потреби в основних засобах враховуються склад, структура основних засобів, їх частка в активах підприємства, технічний стан, рух, ефективність використання основних засобів, співвідношення планової та фактичної виробничої потужності з прогнозами змін обсягів виробництва та реалізації продукції.

В залежності від завдань щодо покращання управління фінансовим забезпеченням відтворення, визначеним на першому етапі, та потреб в основних засобах виділяють типи та форми відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Типи відтворення основних засобів: звужене, просте, розширене.

При звуженому типі відтворення кількість основних засобів зменшується. Цей тип відтворення основних засобів притаманний підприємствам, що знаходяться в кризовому стані та на межі банкрутства. В цих випадках зменшення кількості основних засобів виправдане, якщо ці об'єкти не використовуються в виробничому процесі, в результаті вивільняється кошти для стабілізаційних заходів та зменшуються витрати на утримання основних засобів.

Просте відтворення основних засобів характеризується незмінною виробничою потужністю, яка відновлюється за рахунок ремонтів та заміни об'єктів основних засобів на аналогічні. Джерелом простого відтворення основних засобів є амортизаційні відрахування. Слід зазначити, що в періоди с високим рівнем інфляції тільки амортизаційних відрахувань може бути недостатньо навіть для простого відтворення, тому що ціни на основні засоби зростають швидше за індексацію їх балансової вартості.

Розширене відтворення основних засобів передбачає кількісне та якісне покращення основних засобів та збільшення виробничої потужності. Джерелами фінансового забезпечення розширеного відтворення основних засобів підприємства є нерозподілений прибуток та залучені кошти (довгострокові кредити, кошти від емісії облігацій, тощо).

Відповідно типам відтворення основних засобів виділяють такі його форми.

Розширене відтворення здійснюється в екстенсивній та інтенсивній формах. Екстенсивна форма розширеного відтворення передбачає збільшення кількості основних засобів з попередніми технічними характеристиками. За інтенсивної форми відбувається оновлення основних засобів за рахунок більш технологічних та економічно ефективних. Формами простого відтворення є капітальний ремонт та заміна основних засобів.

Третій етап – результуючий. Його змістовним наповненням є формування фінансового забезпечення відповідно до типу та форм відтворення основних засобів машинобудівного підприємства та його фінансового стану; визначення структури та вартості джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства; вибір оптимального варіанта фінансового забезпечення відтворення основних засобів за критеріями мінімуму вартості джерел, оперативності залучення необхідних джерел фінансування і рівня ризиків.

Формування фінансового забезпечення відбувається відповідно до типу та форм відтворення основних засобів машинобудівного підприємства. Просте відтворення основних засобів – амортизаційні відрахування. Розширене відтворення – нерозподілений прибуток, довгострокові кредити, кошти, залучені на фінансовому ринку. Для підприємств комунальної та державної форм власності одним з джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів можуть бути кошти державного та місцевих бюджетів.

На джерела фінансового забезпечення відтворення впливає фінансовий стан підприємства. При абсолютно стійкому стані підприємство може використовувати любі економічно доцільні джерела. Нормальний фінансовий стан передбачає ті ж

самі джерела, але при залученні коштів слід дуже ретельно оцінювати доцільність кожної операції та її вплив на фінансову незалежність підприємства. При кризовому фінансовому стані по суті єдиним джерелом залишаються амортизаційні відрахування, у разі, якщо підприємство не використовує їх на фінансування своїх поточних потреб. В такій ситуації може відбуватись звужений тип відтворення основних засобів.

Наступний процес результуючого етапу управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств – визначення структури та вартості джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства. Структура джерел впливає на їх вартість, фінансову незалежність та ефективність діяльності підприємства. Перевага в структурі джерел з більшою вартістю приводе до більш високої середньозваженої вартості джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Більша частка в структурі джерел залучених коштів збільшує залежність від зовнішнього фінансування та вимагає вкладання коштів в високорентабельні напрями діяльності з високою оборотністю, щоб мати реальну можливість повернути їх.

Оптимізація структури капіталу дуже важлива в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. Вона передбачає досягнення такого співвідношення між використанням власних і залучених ресурсів, за яким забезпечується оптимальне поєднання рентабельності власного капіталу та фінансової стійкості. У відповідності з ефектом фінансового левериджу чим більше частка позикових коштів у структурі фінансового забезпечення, тим вище рентабельність власного капіталу. Але неконтрольоване зростання позикових коштів може призвести до збільшення фінансового ризику і втрати фінансової стійкості.

З метою прийняття ефективних управлінських та інвестиційних рішень щодо фінансування відтворення основних засобів необхідно виявити рівень фінансового забезпечення та ступінь його ефективності з позицій забезпечення фінансової незалежності підприємства. Для цього потрібно оцінити рівень

фінансової стійкості при існуючій структурі капіталу підприємства, склад та структуру планових джерел фінансування відтворення основних засобів, плановий рівень фінансової стійкості та платоспроможності. При оптимізації структури джерел фінансування слід враховувати фактори, обумовлені особливостями діяльності підприємства, перш за все, його галузева приналежність.

Таким чином, оптимально сформована структура капіталу дає змогу сформуванню оптимального співвідношення між власними і запозиченими джерелами фінансового забезпечення відтворення основних засобів

Заключний шаг результуючого етапу – вибір оптимального варіанта фінансового забезпечення відтворення основних засобів за критеріями мінімуму вартості джерел, оперативності залучення необхідних джерел фінансування і рівня ризиків. В залежності від обраного критерію прийняття рішень оптимальні варіанти фінансового забезпечення відтворення основних засобів можуть відрізнятися.

Четвертий етап – контролюючий. Він включає моніторинг і контроль поточного стану фінансового забезпечення відтворення основних засобів, прийняття необхідних коригуючих рішень. Моніторинг та контроль може здійснюватися як за загальним станом фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства машинобудування, так і за окремими операціями, пов'язаними з цим процесом. В випадку, якщо поточний стан фінансового забезпечення відтворення основних засобів відрізняється від очікуваного, приймаються коригуючі рішення щодо вибору джерел фінансування, об'єктів основних засобів, які потребують оновлення.

Отже, спрямування дій менеджменту підприємства в такій послідовності дає можливість поетапно здійснювати комплекс управлінських дій стосовно фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства і в подальшому покращити його матеріально-технічну базу за умови прийняттого рівня ризику.

1.3. Методичні підходи до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів

Відтворення основних засобів є однією з важливих проблем сучасного етапу розвитку економіки України. Низький технічний стан та недостатні темпи оновлення основних засобів стають перешкодою підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників. Це зумовлює актуальність управління фінансовим забезпеченням основних засобів.

Розглянемо основні підходи щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств.

Сутність функціонального підходу до управління полягає в тому що організація представляється як структурована система спеціалізованих, пов'язаних між собою елементів, які мають власні певні функції та завдання. Діяльність організації представляється як функції, що зосереджуються в окремих підрозділах. Підрозділи створюють ієрархічні структури. Переваги застосування функціонального підходу в управлінні проявляються в тому, що цей підхід простий та зрозумілий співробітникам організацій, легко реалізується, функціональна спеціалізація підрозділів призводить до зростання професіоналізму персоналу, знижуються витрати організації. Недоліками застосування функціонального підходу до управління є: відособленість підрозділів призводить до прийняття рішень без врахування оцінки проблеми в цілому; оптимізація діяльності організації підмінюється оптимізацією функціональних рішень, що приймаються; неефективний рух інформаційних потоків між підрозділами.

Розглянемо використання функціонального підходу до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. На підприємствах немає підрозділу, до функцій якого відноситься управління відтворенням основних засобів та фінансове забезпечення цього процесу. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів здійснюється функціональними органами різних підрозділів, які в різній мірі

приймають участь в цій діяльності згідно своїх функціональних завдань: бухгалтерія, планово-економічний відділ, фінансовий відділ, відділ головного механіка, відділ головного технолога та інші. Таким чином, всі учасники процесу фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів здійснюють свої певні функції та завдання, за кінцевий результат цього процесу відповідальність керівники підрозділів не несуть.

Відсутність єдиного керівництва процесом управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів не дає можливості в повній мірі здійснити формування основних засобів у відповідності до потреб виробництва (кількісно та якісно) за рахунок оптимальних джерел фінансування за певного рівня ризику.

Фурсов О.І. серед труднощів в застосуванні функціонального підходу до управління основними засобами промислового підприємства відносить те, що жодна функція не здійснюється силами тільки одного підрозділу підприємства, тому уповільнюється прийняття рішень, а також проблеми в здійсненні контролю за рахунок підпорядкованості підрозділів різним керівникам [154, с. 204-205].

Таким чином, функціональний підхід до управління не відповідає в повній мірі сучасним вимогам управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства.

Під процесним підходом розуміють бізнес-процеси як сукупність видів діяльності, що мають один або декілька входів і створюють на виході продукт, який становить цінність для споживача.

Процесно-орієнтоване управління визначає діяльність підприємства як сукупність бізнес-процесів, які пов'язані між собою його місією та метою діяльності. Основною метою процесно-орієнтованого управління є створення цінності для споживача; досягнення зростання обсягів продажу, збільшення частки ринку. Ефективність управління оцінюється за результативністю бізнес-процесів; задоволенням потреб клієнтів; зростання їх числа.

Основою процесно-орієнтованого управління підприємством є бізнес-процес – сукупність відокремлених закінчених дій з виробництва та реалізації продукції,

що задовольняє потреби конкретних споживачів. Споживачем може бути як зовнішній суб'єкт, так і інший структурний підрозділ підприємства. У кожного бізнес-процесу крім споживача є й власник, який має в розпорядженні всі необхідні ресурси, приймає рішення щодо цього бізнес-процесу, управляє ним. Крім цього власник бізнес-процесу несе відповідальність за ефективність бізнес-процесу. Таким чином, посадова особа відповідає не за результат виконання підрозділом своєї конкретної функції, як за функціонального підходу, а за результат бізнес-процесу.

Основними принципами процесно-орієнтованого управління є: орієнтація на споживача; лідерство керівника, залучення працівників, процесний підхід, системний підхід до менеджменту; постійне покращення; прийняття рішень, засноване на фактах, взаємовигідні відносини з постачальниками.

Перевагами процесного підходу в управлінні є: зрозумілість бізнес-процесів всередині організації; наявність відповідальної особи, яка приймає рішення та відповідає за результат певного бізнес-процесу; існування системи зв'язків усередині бізнес-процесів і у підрозділах, пов'язаних з ними; швидка дія учасників бізнес-процесу на зміну факторів зовнішнього середовища; орієнтація бізнес-процесів на досягнення певних результатів, а не на виконання функцій; більш ефективне використання ресурсів та внаслідок цього зниження витрат; збільшення повноважень та підвищення відповідальності персоналу.

Недоліками процесного підходу вважають те, що процес управління є більш складний порівняно з функціонально-орієнтованим управлінням, результати роботи в більшій мірі залежать від кваліфікації персоналу.

При процесному підході управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства спрямоване на потреби споживача бізнес-процесу. для промислового підприємства кінцевим споживачем бізнес-процесу, пов'язаного з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів є цеха основного виробництва. система показників оцінки фінансового забезпечення відтворення основних засобів повинна бути пов'язана з бізнес-

процесами, а ні з діяльністю окремих структурних підрозділів та враховувати фактор ризику.

Фурсов О.І. пропонує виділення бізнес-процесів управління основними засобами підприємства (металургійного або машинобудівного), виходячи з критерію їх участі у виробництві певного виду продукції, а для підприємств, які випускають широкий асортимент продукції – об'єднання продукції, що випускається в групи [154, с.198-205].

При застосуванні процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства необхідно враховувати не тільки участь основних засобів в виготовленні певного виду продукції, але й брати до уваги критерій інтенсивності їх використання в різних бізнес-процесах підприємства, тобто кількості бізнес-процесів, в яких приймає участь об'єкт основних засобів. Критерій інтенсивності важливий для прийняття рішень відносно формування джерел фінансування відтворення основних засобів. Чим більше інтенсивність використання основних засобів в різних бізнес-процесах, тим більш пріоритетним буде фінансування їх відтворення. Також цей фактор необхідно враховувати при використанні амортизаційних відрахувань на оновлення основних засобів.

Отже, проведені нами дослідження дають підстави зробити висновок про те, що основні підходи до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів в повній мірі не відповідають сучасним вимогам в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Проблемою функціонального підходу є відсутність взаємодії в процесі управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Аналіз розглянутих підходів на основі концепції процесного управління показує найбільшу перспективність реінжинірінгу бізнес-процесів, який, з одного боку, реалізує всі основні переваги решти розглянутих підходів, а з іншого боку, забезпечує кардинальне підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок перегляду характеру взаємодії підрозділів в рамках керованих бізнес-процесів стосовно специфіки підприємства.

Відсутність теоретичної бази, що в формує сутність процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Сутність проблеми в недостатній вивченості основних засобів з точки зору процесно-орієнтованого підходу. В класифікаціях основних засобів, які використовуються в діяльності підприємств України для цілей обліку відсутні критерії, які б враховували участь та інтенсивність використання основних засобів в різних бізнес-процесах підприємств. Аналогічна проблема існує і стосовно фінансового забезпечення відтворення основних засобів з точки зору формування джерел фінансування у відповідності до участі основних засобів в різних бізнес-процесах.

Відсутність пропозицій щодо формування механізму процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. Адже існування розробленого механізму дозволить впровадити нові підходи до управління в діяльність підприємств та дати можливість вирішити проблему оновлення основних засобів, їх модернізації та підвищення конкурентоспроможності продукції. Організаційно-економічний механізм процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів включає в себе такі інструменти: організаційно-інформаційне забезпечення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів; організаційно-розпорядчі й нормативні документи; реінжиніринг процесів фінансового забезпечення відтворення основних засобів з урахуванням ризику.

Слід зазначити, що організаційно-економічний механізм процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів обов'язково повинен враховувати ризики. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів пов'язано з різними групами ризиків. Основні фактори ризику: виробничі, що виникають в процесі безпосереднього використання основних засобів в процесі виробництва; науково-технічні, що спричиняють моральний знос основних засобів; фінансові, перш за все пов'язані з структурою капіталу підприємства та впливу фінансування

відтворення основних засобів на незалежність від зовнішнього фінансування та схильність до банкрутства.

Розглянемо впровадження інструментів процесно-орієнтованого управління з метою усунення виявлених проблем.

Інструменти управлінської діяльності - це засоби пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища, головне завдання яких - виключити із середовища елементи невизначеності для розв'язку поставлених завдань в межах певної ситуації, ресурсних і інших обмежень [137, с. 307].

Інструментарій управління – це сукупність інструментів управління, що дозволяють дати можливість підприємству виконати свою місію на основі використання системи ключових елементів менеджменту [137, с. 308]. Найбільше застосування в цей час знаходять інструменти, за допомогою яких реалізуються на практиці певні функції управління.

Інструментарій процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів представляє собою сукупність методів і моделей процесно-орієнтованого управління, які дозволяють наочно представити, організувати і контролювати процес розробки і реалізації відповідних управлінських рішень.

До інструментів процесно-орієнтованого управління відносять контролінг, реінжиніринг, бенчмаркінг, систему менеджменту якості та інші.

Система показників управління дозволяє створити механізм контролю й аналізу ефективності бізнес-процесів організації як до стратегічних цілей, так і до вимог внутрішніх і зовнішніх споживачів; контролювати операційну ефективність і поліпшення процесів організації; формувати базу даних для прийняття ефективних управлінських рішень.

Побудована на основі процесів система показників управління може бути використана для визначення показників структурних підрозділів організації.

Сформулюємо принципи побудови інструментів процесно-орієнтованого управління відтворенням основних виробничих засобів підприємства: побудова системи показників з урахуванням стратегії організації; система показників

повинна забезпечувати вимір операційної ефективності, незалежно від наявності стратегії; гармонізація системи показників з можливістю вимірювати задоволеність клієнтів компанії; комплексний підхід при розробці.

Для системи показників управління відтворенням основних виробничих засобів необхідно сформулювати принципи їх побудови.

Принцип пріоритетної спрямованості. система показників управління повинна включати показники, застосування яких дозволяє сформувати загальний напрямок розвитку відтворення основних виробничих засобів підприємства з урахуванням впливу процесів інноваційного розвитку й ринкового впливу.

Принцип стратегічної спрямованості. система показників управління будується з урахуванням обраного варіанта (стратегії) відтворення основних виробничих засобів.

Принцип операційної результативності й ефективності управління. система показників управління повинна забезпечувати вимір операційної результативності й ефективності відтворення основних виробничих засобів незалежно від обраної стратегії розвитку.

Принцип задоволеності споживачів процесу. система показників управління повинна давати можливість вимірювати задоволеність споживача як результатами вхідних бізнес-процесів, так і результатами всієї системи бізнес-процесів.

Принцип процесної орієнтації. при побудові системи показників управління процесами відтворення основних виробничих засобів необхідно проводити прив'язку системи показників управління до процесів і форм відтворення овз і використовувати дану систему для визначення показників структурних підрозділів.

Принцип збалансованості. система показників управління будується з урахуванням кількісної відповідності оптимально підібраних показників, що відображають усі, сфери відтворення основних виробничих засобів. це означає, що повинні бути показники, що відображають, що зберігається рівновагу між перспективами управління, формами відтворення основних виробничих засобів, основними й допоміжними бізнес-процесами.

Отже, принципами побудови системи показників управління процесами відтворенням основних засобів підприємства є принцип пріоритетної спрямованості, принцип стратегічної спрямованості, принцип операційної результативності й ефективності управління, принцип задоволеності споживачів процесу, принцип процесної орієнтації. Ці принципи системно та з необхідною повнотою відображають основні вимоги до управління відтворенням основних виробничих засобів, ураховують особливості функціонування даного процесу на машинобудівних підприємствах, ґрунтуються на принципах процесного підходу.

Фінансовий контроль є важливою складовою управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. тому вивчення напрямів здійснення фінансового контролю відтворення основних засобів підприємства є актуальною проблемою.

Фінансовий контроль досліджує фінансово-господарську діяльність підприємців у сфері виробництва, обміну і споживання суспільно необхідного продукту на мікроекономічному рівні. Відтворення основних засобів – це процес їх виробничого використання, зносу, амортизації, підтримки у робочому стані через здійснення ремонтів і відновлення в натурі.

Фінансовий контроль відтворення основних засобів має включати такі складові: контроль операцій з основними засобами, контроль інвестиційної діяльності підприємства (в розрізі реальних інвестицій), контроль фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Об'єктами контролю операцій з основними засобами є наявність, надходження, використання, амортизація, переоцінка, ремонт та поліпшення, вибуття основних засобів. досліджуються технічний стан і використання основних засобів, їх амортизація та операції з переміщення та вибуття основних засобів.

Контроль інвестиційної діяльності (реальних інвестицій) підприємства полягає в вивченні обґрунтування використання коштів для інвестицій, доцільність витрачання коштів, ефективність інвестицій, використання коштів інвестиційної діяльності.

Окремо слід виділити контроль фінансового забезпечення відтворення основних засобів. за цим напрямом потрібно дослідити забезпечення інвестицій джерелами фінансування, визначення та розподіл чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, напрями використання амортизаційних відрахувань, доцільність довгострокового залучення позикового капіталу, своєчасність та обсяги погашення боргу, цільовий характер використання залучених коштів. особливо необхідно приділити увагу контролю використання бюджетних коштів, якщо це передбачено умовами діяльності підприємства.

Таким чином, можна дістати висновку, що фінансовий контроль відтворення основних засобів підприємства за наведеною послідовністю дійсно доцільний в процесі управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства.

Одним з інструментів процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств є контролінгу.

Контролінг – це спеціальна саморегулююча система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і включає інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль та внутрішній консалтинг [148, с. 404].

Контролінг є важливим інструментом управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. Об'єктами контролінгу фінансового забезпечення відтворення основних засобів є операції з основними засобами, реальні інвестиції підприємства, фінансове забезпечення відтворення основних засобів. Ці об'єкти взаємопов'язані, тому що для управління фінансовим забезпеченням необхідно вивчити наявність та стан існуючих основних засобів, доцільність та ефективність їх оновлення за рахунок реальних інвестицій та джерела фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Розглянемо функції контролінгу стосовно процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства.

Встановлення цілей – визначення якісних і кількісних цілей підприємства в фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів та вибір критеріїв, за якими можна оцінити ступінь досягнення поставлених цілей. Такими цілями можуть бути: якісні – якість фінансового забезпечення відтворення основних засобів; кількісні – співвідношення власного та позикового капіталу в структурі джерел фінансування відтворення основних засобів, середньозважена вартість джерел фінансування відтворення основних засобів, показники ризику структури капіталу та банкрутства підприємства.

Планування полягає в оптимальному розподілі ресурсів для досягнення поставлених цілей, тобто перетворення цілей підприємства в прогнози і плани. Початковим етапом плануванням фінансового забезпечення відтворення основних засобів має бути SWOT-аналіз, в ході якого необхідно визначити, з одного боку, стан основних засобів та необхідність їх оновлення виходячи з рівня завантаження виробничих потужностей та тенденцій на ринку, а з іншого – структуру капіталу підприємства, достатність власних джерел фінансування, вартість позикового капіталу. Таким чином, необхідно проаналізувати сильні і слабкі сторони підприємства, можливості і небезпеки, пов'язані з станом основних засобів та необхідністю якісних та кількісних їх змін та з станом та тенденціями змін фінансових можливостей підприємства. На основі цього розробляють стратегічний та оперативний плани підприємства.

Управлінський облік – відображення діяльності підприємства в ході виконання плану, орієнтоване на інформаційні потреби менеджменту, на підтримку прийняття управлінських рішень. В межах управлінського обліку потрібно впровадження системи показників та звітних форм, які дадуть можливість отримати найбільш повну інформацію про необхідність фінансування відтворення основних засобів, про розміри фінансування, про доступні джерела фінансування.

Система інформаційних потоків. Інформація щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів має бути повною, достовірною, зрозумілою, релевантною, корисною, своєчасною. Слід зазначити, що повнота інформації при прийнятті управлінських рішень зменшує невизначеність щодо об'єкту відносно якого приймають рішення, та як наслідок – знижує ступень ризику.

Моніторинг необхідно проводити як відстеження процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства, складання оперативних звітів, порівняння цільових показників з їх фактичними значеннями.

Аналіз планів, результатів і відхилень є ретроспективним аналізом, що спрямований на оцінку минулої діяльності, визначення тенденцій, що існують на підприємства на поточному етапі діяльності, аналіз можливостей підприємства досягти поставлених цілей в майбутньому. Аналіз в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства дає можливість оцінити відтворення основних засобів на певний момент часу, необхідність оновлення основних засобів, оцінити фінансове забезпечення підприємства та перспективи змін фінансового стану підприємства в результаті реалізації заходів з відтворення основних засобів.

Контроль фінансового забезпечення відтворення основних засобів полягає в дослідженні забезпечення реальних інвестицій джерелами фінансування, визначення та розподіл чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, напрями використання амортизаційних відрахувань, доцільність довгострокового залучення позикового капіталу, своєчасність та обсяги погашення боргу, цільовий характер використання залучених коштів.

Таким чином, можна дістати висновку, що застосування такого інструменту процесно-орієнтованого управління, як контролінг, дійсно дозволяє підвищити ефективність управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства.

Процесно-орієнтоване управління визначає діяльність підприємства як сукупність бізнес-процесів, які пов'язані між собою його місією та метою

діяльності. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів – це процес розробки і реалізації комплексу заходів, які впливають на процеси покриття відтворювальних витрат на формування та використання основних засобів з метою збільшення конкурентоспроможності підприємства.

В процесі управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств необхідною складовою є врахування ризику при прийнятті рішень. Можливість провести оперативну оцінку ризиків, застосовуючи інформацію, що є в наявності у підприємства, важлива в сучасних умовах діяльності підприємства.

Ризик пов'язаний з ймовірністю відхилення від очікуваного результату. Наслідком прийняття ризикованого рішення може бути як додатковий прибуток, так й втрати. При аналізі ризику, пов'язаного з певним управлінським рішенням, необхідно враховувати найбільш значущі фактори, оцінити розміри втрат та співвіднести їх з величиною власного капіталу підприємства. Це призведе до прийняття виважених рішень, в результаті яких підприємство буде мати можливість підвищення доходів за припустимого рівня ризику.

При управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства необхідно враховувати такі ризики.

По-перше, це ризики пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства. Основним тут є ризик зниження фінансової стійкості підприємства, пов'язаний з структурою капіталу підприємства. Прийняття рішень щодо запозичень при формуванні необхідних фінансових ресурсів повинно враховувати те, що частка власного капіталу в пасивах підприємства не може знижуватись менше за п'ятдесят відсотків. Це не дозволить підприємству виявитися в кризовому становищі та стати залежним від зовнішнього фінансування. Дотримання цього правила має зберегти достатній рівень кредитоспроможності підприємства для випадків необхідного залучення кредитів для розширення оборотного капіталу. При прийнятті рішень про залучення позикового капіталу для формування необхідної величини фінансових

ресурсів для забезпечення відтворення основних засобів необхідно також враховувати й рівень фінансового левериджу.

По-друге, це ризики, пов'язані з виробничою діяльністю машинобудівних підприємств, в якій і використовуються основні засоби. Потреба в джерелах відтворення основних засобах визначається їх наявністю, технічним станом, відповідності сучасним технологіям. Тому при управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів необхідно враховувати такі фактори ризику виробничої діяльності, як аварії основного обладнання, порушення персоналом технологічної дисципліни, подовження термінів ремонту устаткування в порівнянні з нормативними.

По-третє, ризики, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Основні фактори, що сприяють виникненню цих ризиків неадекватна оцінка стратегічного потенціалу підприємства, невірне формулювання власних стратегічних цілей підприємства, недостатня якість управління. Зменшити вплив цих негативних факторів дозволяє застосування більш ефективних сучасних підходів до управління підприємством, а саме, процесно-орієнтованого управління.

Проте, можна виявити й фактори ризику, пов'язані з впровадженням або неефективним застосування процесно-орієнтованого підходу до управління: відсутність або недосконалість методики переходу до процесно-орієнтованого управління; відсутність внутрішніх стандартів опису та регламентації бізнес-процесів; вибір неефективних методик і інструментів вдосконалення бізнес-процесів; недостатній рівень володіння інструментами моделювання і вдосконалення бізнес-процесів; невідповідність структури управління підприємством процесно-орієнтованому підходу.

Існує багато підходів щодо етапів процесу управління ризиком, але можна виділити такі: ідентифікація ризиків, кількісний та якісний аналіз ризиків, визначення прийняттого рівня ризику, вибір методів управління ризиком, реалізація заходів з оптимізації ризику.

На етапі ідентифікації ризиків необхідно виявити всі ризики, пов'язані з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства.

Якісний та кількісний аналіз ризику дозволяють відібрати найбільш значимі ризики та оцінити їх наслідки при прийнятті певних управлінських рішень. На цьому етапі управління ризиками доцільно застосовувати різноманітні методи, які дозволять отримати

Наступний етап – визначення прийняттого ризику. Рівень ризику є прийнятним для підприємства, тобто, якщо відбудеться негативна подія, то рівень отриманих збитків дозволить підприємству в подальшому здійснювати свою діяльність. Прийнятний рівень ризику буде відрізнятися для різних підприємств. Для прийняття управлінських рішень важливо розрахувати прийнятний рівень ризику в грошових одиницях. Це дозволить оптимізувати управлінські дії.

При виборі методів управління ризиком необхідно враховувати не їх тільки ефективність для певного управлінського рішення, але й економічну доцільність заходів зі зниження ризику. Вартість застосування запропонованих методів оптимізації рівня ризику не може бути більша за можливі вигоди.

Реалізація заходів з оптимізації ризику передбачає розробку та впровадження заходів з оптимізації ризиків; у випадку, якщо ризикована подія відбулася, компенсацію втрат; оцінку ефективності запропонованих заходів; розподіл відповідальності за реалізацію заходів з управління ризиками.

Отже, можна дістати висновку, що при управлінні ризиками відтворення основних засобів необхідно враховувати особливості цього процесу при застосуванні традиційних підходів щодо оптимізації рівня ризику.

Таким чином, можна дістати висновку, що при застосуванні процесно-орієнтованого підходу до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств необхідно враховувати ризики. Слід зазначити, що для підвищення ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств необхідно враховувати ризики, пов'язані з формуванням джерел фінансування; з

основною та допоміжною діяльністю підприємства; з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Отже, використання в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств процесного підходу та його інструментарію дозволяє його удосконалити.

Висновки до 1 розділу:

1. У роботі досліджено теоретичні засади визначення категорії ‘основні засоби’ та узагальнено їх класифікації, розроблені провідними вченими та наведені в нормативних актах. Удосконалено класифікацію основних засобів підприємства, яка на відміну від відомих, визнає такі ознаки: за бізнес-процесами підприємства та за ступенем інтенсивності використання основних засобів в різних бізнес-процесах. Відмінність запропонованих ознак від існуючих підходів до класифікації основних засобів в тому, що вони дають змогу підвищити ефективність управління основними засобами підприємства та фінансовим забезпеченням їх відтворення в результаті врахування потреб процесно-орієнтованого управління.

2. За результатами дослідження теоретичних засад та підходів щодо визначення фінансового забезпечення відтворення основних засобів у процесі дослідження було уточнено існуючі класифікації джерел фінансування. За напрямками їх використання доцільно для оцінки напрямів та ефективності відтворення основних засобів. Запропоновано поділяти джерела за напрямками використання доцільно в практичній діяльності та за результатами їх спрямування на відтворення основних засобів на просте чи розширене відтворення основних засобів.

3. Аналіз наукових праць, узагальнення та виокремлення окремих характеристик дозволили уточнити змістовне наповнення понять ‘фінансове забезпечення відтворення основних засобів’ та ‘управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів’. Фінансове забезпечення

відтворення основних засобів машинобудівних підприємств розглядається як обґрунтування величини грошових коштів, необхідних для забезпечення неперервного їх поновлення у кількісному і якісному зростанні для цілей підвищення ефективності функціонування підприємства, що встановлюється стосовно окремих бізнес-процесів та дозволяє в умовах нерівномірності надходження грошових коштів визначати пріоритетність їх використання. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства трактується як цілеспрямовані управлінські дії, пов'язані з формуванням необхідної величини грошових коштів за джерелами фінансування для відтворення основних засобів в умовах мінливого зовнішнього та внутрішнього середовищ в межах прийняттого рівня ризику.

4. Досліджено науково-методичні підходи управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Запропоновано послідовність процесів управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, яка складається з чотирьох етапів (початковий, аналітичний, результуючий, контролюючий). Це дає можливість підприємствам машинобудування здійснювати управлінські дії, спрямовані на формування необхідної величини фінансового забезпечення відтворення основних засобів за умови прийняттого рівня ризиків.

5. За результатами дослідження основних підходів до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів встановлено, що на машинобудівних підприємствах в більшості використовується функціональний підхід. Виявлено, що його недоліками є обмеженість зон відповідальності, надмірна бюрократія, проблеми здійснення ефективного контролю. При використанні процесно-орієнтованого підходу до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства необхідно враховувати не тільки участь основних засобів в виготовленні певного виду продукції, але й брати до уваги критерій інтенсивності їх використання в різних бізнес-процесах підприємства. Обґрунтовано використання при управлінні фінансовим

забезпеченням відтворення основних засобів таких інструментів, як реінжиніринг бізнес-процесів, контролінгу, управління ризиками.

Результати дослідження автора, викладені в першому розділі дисертації, знайшли відображення в наукових працях [47, 50, 51, 53, 55, 56, 58, 59, 63].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Аналіз факторів впливу зовнішнього середовища на фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Інвестиції в основний капітал та джерела їх фінансування часто розглядаються як вченими, так і практиками. Але проблема дослідження фінансового забезпечення відтворення основного капіталу в Україні залишається актуальною. Її вирішення сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств та поліпшенню економічного стану країни.

У науковій літературі останніх років питанням фінансового забезпечення відтворення основного капіталу приділено значну увагу. Аналізу цього явища присвячені роботи Д.В. Ваньковича [26, с. 72-84], О.О. Лемішко [96, с.72-84], М. Герасимчука М. [35, с. 16-24], Галиці І [34, с. 40-43] та інших. В більшості робіт розглядаються проблеми фінансового забезпечення інвестицій в основний капітал.

Лемішко О.О. досліджує проблему інвестування в основний капітал, динаміку інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування, фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування, пропонує заходи щодо подальшого розвитку інвестиційної системи [96, с.72-84]. Ванькович Д.В., Демчишак Д.В. аналізують фінансові джерела формування інвестиційних ресурсів в Україні, визначають основні їх види, досліджують проблеми фінансового забезпечення інвестування в Україні та пропонують шляхи їх розв'язання [26, с. 72-84]. Дорогунцов С., Чижова В. розглядають закономірності відтворення основного капіталу та особливості цього процесу в Україні [42, с.29-35]. Герасимчук М., Бурлака В., Галиця І., Задорожна О., Захарін С., Пан Л. аналізують стан відтворення основних фондів на макrorівні та по окремим

галузям промисловості, визначають можливості інвестиційного забезпечення відтворення, пропонують шляхи поживлення відтворювального процесу [39].

Однак, незважаючи на численні наукові розробки, проблема фінансового забезпечення інвестицій в основний капітал в Україні не дістала системного розв'язання, а тому й надалі залишається актуальною і є предметом нашого дослідження.

Проаналізуємо джерела фінансування відтворення основного капіталу та розробка пропозицій щодо удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Для вивчення джерел фінансування відтворення основного капіталу розглянемо їх структуру та динаміку. В таблиці 2.1 представлені результати аналізу обсягів інвестицій в основний капітал та ВВП впродовж 2002-2015 років.

Таблиця 2.1

Обсяг ВВП та інвестицій в основний капітал в Україні
за період 2002-2015 роки [118]

Показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Обсяг ВВП, млрд. грн.	225,8	267,3	345,1	441,5	544,2	720,7	949,9
Всього інвестицій в основний капітал, млрд. грн.	37,2	51,0	75,7	93,1	125,3	188,5	233,1
У т. ч.: у % до ВВП	16,8	19,1	21,9	21,1	23,0	26,2	24,5
у % до попереднього року		137,1	148,4	123,0	134,6	150,4	123,7
Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяг ВВП, млрд. грн.	913,3	1082,6	1316,6	1408,9	1454,9	1566,7	1979,5
Всього інвестицій в основний капітал, млрд. грн.	151,8	150,7	241,3	273,3	249,9	219,4	273,1
У т. ч.: у % до ВВП	16,6	13,9	18,3	19,4	17,2	14,0	13,8
у % до попереднього року	65,1	99,3	160,1	113,3	91,4	87,8	124,5

Як видно з даних таблиці, обсяг інвестицій в основний капітал зріс впродовж 2002-2015 років від 37,2 млрд. грн. до 273,1 млрд. грн. (майже в 7,3

рази), а обсяг ВВП відповідно з 225,8 млрд. грн. до 1979,5 млрд. грн. (в 8,8 разів), що є позитивною характеристикою розвитку економіки. Такі тенденції змін обсягу інвестицій в основний капітал та ВВП свідчать про збільшення витрат на відтворення основних засобів, а також про економічне зростання країни впродовж досліджуваного періоду.

Важливо відзначити нерівномірну динаміку зростання величини інвестицій у основний капітал. Темпи зростання інвестицій збільшились упродовж 2003-2004 років із 137,1% до 148,4%, тоді як у 2005 році знизилися до 123,0%. Це свідчить про зменшення інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання та негативно впливає на відтворення основного капіталу. Протягом 2006-2007 років відбувається зростання показника інвестицій в основний капітал, а у 2008 році – його зниження до 123,7%. Вплив щодо зменшення показника інвестицій в основний капітал, на наш погляд, був викликаний причиною фінансово-економічної кризи, початок якої припадав саме на 2008 рік.

У 2009 році спостерігається зростання темпів приросту інвестицій в основний капітал до 151,8%, а у 2010 – незначне зниження до 150,7%. Зазначимо, що у 2011-2012 роках відбулося суттєве зростання показника інвестицій в основний капітал і темп приросту склав 241,3% і 273,3% відповідно. Протягом 2013-2014 років темп приросту показника інвестицій в основний капітал зменшувався з 249,9% до 219,4%, а у 2015 році відбулося його збільшення до 273,1%.

Таким чином, можна зробити висновок про збільшення витрат на відтворення основних засобів впродовж 2002-2015 років. Однак, виділяються 2005, 2008, 2010, 2013 та 2015 роки, коли темпи зростання інвестицій в основний капітал та їх відношення до ВВП уповільнювались. Вважаємо, що основними чинниками, що слугували такому явищу стали умови невизначеності, у яких функціонує економіка України, політичні та військові події, анексія Криму.

Для обґрунтування джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств слід визначати вплив факторів зовнішнього середовища, де, крім загальноприйнятих, слід враховувати рівень монетизації

економіки України та інвестиційний клімат в Україні. Врахування впливу зазначених факторів дозволяє розмежовувати джерела відтворення основних засобів і визначати їх співвідношення з метою попередження нестачі фінансового забезпечення. Проблеми монетизації економіки та інвестиційного розвитку досліджено в роботах [97 с. 124-133, 98 с.140-145, 85, с. 28-35, 105, с. 31-33, 123, с. 47-51].

Монетизація економіки оцінюється за допомогою коефіцієнту монетизації, який розраховується як відношення грошової маси до обсягу ВВП. Він характеризує ступінь забезпеченості економіки грошима.

Таблиця 2.2

Динаміка рівня монетизації економіки України та інфляції
з 1997 р. по 2015 р. [118, 119]

Рік	Агрегат М3, млрд. грн.	Номінальний ВВП, млрд. грн.	Коефіцієнт монетизації, %	Індекс споживчих цін, %
1997	12,5	93,7	13,34	110,1
1998	15,7	102,6	15,30	120,0
1999	22,1	130,4	16,95	119,2
2000	32,3	170,1	18,99	125,8
2001	45,8	204,2	22,43	106,1
2002	64,9	225,8	28,74	99,4
2003	95,0	267,3	35,54	108,2
2004	125,8	345,1	36,45	112,3
2005	194,1	441,5	43,96	110,3
2006	261,1	544,2	47,98	111,6
2007	396,2	720,7	54,97	116,6
2008	515,3	949,9	54,25	122,3
2009	487,3	913,3	53,36	112,3
2010	597,9	1082,6	54,62	109,10
2011	685,5	1316,6	52,07	104,6
2012	773,2	1408,9	54,88	99,6
2013	906,3	1454,9	62,29	100,5
2014	953,8	1566,7	60,88	124,9
2015	970,2	1979,5	49,01	142,3

Рівень монетизації економіки України нижчий за розвинуті промислові країни, де він складає 70-80%. Низькі значення коефіцієнту монетизації економіки свідчать про тінізацію економіки або про широке застосування адміністративних

методів впливу на економіку. До 1996 року в економіці України спостерігалась демонетизація, що проявлялося в зниженні коефіцієнту монетизації до 11,49%.

З 1997 по 2007 роки спостерігаємо ремонетизацію, тобто збільшення забезпеченості потреб економіки грошима. Причиною цього було зростання грошової маси більш високими темпами за ВВП з 1995 року. Це відбулося за рахунок уповільнення та зниження інфляції та успішного проведення грошової реформи 1996 р. Слід відмітити дії Національного банку України, спрямовані на зменшення в структурі грошової маси готівки. Зростання попиту економічних суб'єктів на гроші і підштовхнуло їх до нарощування запасів грошей, що сприяє формуванню джерел інвестицій.

В 2008 р. та 2009 р. знову спостерігаємо незначне зниження значень коефіцієнту монетизації, що пов'язано з світовою фінансовою кризою, в 2010 році показник незначно зростає.

Рівень монетизації економіки пов'язаний з економічним зростанням та інвестиційною активністю. Рівень монетизації економіки України низький для створення необхідних джерел фінансування інвестиційної діяльності, зокрема, інвестицій в основний капітал. Зростання монетизації економіки України супроводжується збільшенням частки кредитів банків та інших позик в структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал.

Таблиця 2.3

Динаміка рівня монетизації економіки України, інфляції та інвестицій в основний капітал у 2010 – 2015 рр. [118, 119]

Рік	Коефіцієнт монетизації, %	Індекс споживчих цін, %	Інвестиції в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %	Інвестиції в основний капітал за рахунок кредитів банків та інших позик, %	Середня ставка за кредитами у (грн) реальному секторі, % річних
2010	54,62	109,10	61,68	12,68	14,7
2011	52,07	104,6	61,16	15,19	14,5
2012	54,88	99,6	62,64	14,54	17,5
2013	62,29	100,5	66,35	13,90	14,4
2014	60,88	124,9	70,47	9,91	16,5
2015	49,01	142,3	67,50	7,59	20,9

Наведена інформація показує, що формування джерел фінансування відтворення основних засобів залежить від рівня монетизації, яка безпосередньо визначає стан інвестиційної діяльності і, зокрема, величину інвестицій в основний капітал. Зниження рівня монетизації зумовлює зростання ставок за кредитами банків, збільшення середньозваженої вартості джерел фінансування відтворення основних засобів та зменшення частки кожного з них в загальній сумі фінансових ресурсів для цілей відтворення.

На формування джерел фінансування інвестицій в основний капітал в Україні впливають такі монетарні чинники: висока вартість фінансових ресурсів; високе значення облікової ставки НБУ та недостатнє її застосування як інструмента монетарної політики; недостатність у банків «довгих» грошей, які є джерелом кредитування інвестицій в основний капітал.

Для вирішення цих проблем необхідно стимулювання з боку НБУ довгострокових залучень комерційних банків, наприклад, за рахунок використання механізму обов'язкового резервування. Але лише монетарних заходів щодо активізацій інвестицій в основний капітал недостатньо. Необхідно реалізовувати заходи щодо детінізації та зменшення доларизації економіки, розвитку малого та середнього бізнесу в країні, підвищення довіри населення до банківської системи.

У таблиці 2.4 представлені дані зміни динаміки величини інвестицій в основний капітал в Україні за період 1997-2016 роки. За результатами аналізу можна сказати, що величина інвестицій в основний капітал в Україні збільшується щорічно впродовж 1997-2008 років, але протягом 2009-2010 років цей показник зменшується. Активізувався стан інвестицій в основний капітал в Україні у 2011-2012 роках, але у 2013-2014 роках відбулося зменшення і, слід відмітити, що збільшення величини інвестицій в основний капітал в Україні спостерігається протягом 2015-2016 років.

Слід зазначити, що темпи росту цього показника значно різняться, так за 2004 та за 2007 роки зростання загальної величини інвестицій в основний капітал склало 148,43% та 150,48% відповідно, за 1998 та за 2002 роки – лише 112,56% та

Таблиця 2.4
Величина інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні впродовж 1997-2016 років, у фактичних цінах (млн. грн.)

Показники	11181										
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
У фактичних цінах, всього	12401	13958	17552	23629	32573	37178	51011	75714	93096	125254	
У тому числі за рахунок											
коштів державного бюджету	1043	1029	1341	1210	1749	1863	3570	7945	5077	6846	
коштів місцевих бюджетів	436	585	686	975	1332	1365	2095	3544	3915	5446	
власних коштів підприємств та організацій	9330	10081	12370	16198	21770	24470	31306	46685	53424	72337	
коштів іноземних інвесторів	133	421	676	1400	1413	2068	2807	2695	4688	4583	
коштів населення на будівництво власних квартир	7019	
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	1001	1049	1113	1176	1415	1573	1822	2577	3091	5110	
кредитів банків та інших позик	132	391	1400	1985	4196	5735	13740	19406	
інших джерел фінансування	458	793	1233	2279	3494	3854	5215	6533	9161	4507	
Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
У фактичних цінах, всього	188486	233081	151777	150667	209130	273256	249873	219419	273116	359216	
У тому числі за рахунок											
коштів державного бюджету	10458	11576	6687	9479	15599	16288	6174,9	2738,7	6919,5	9264	
коштів місцевих бюджетів	7324	9918	4161	4357	6111	8555,7	6796,8	5918,2	14260	26817	
власних коштів підприємств та організацій	106520	132138	96019	83997	112989	171176	165786	154629	184351	248769	
коштів іноземних інвесторів	31182	40451	21581	20611	37436	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	
коштів населення на будівництво власних квартир	6660	7591	6859	3429	6544						
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	9879	9495	4792	4653	4470	22575	24072	22064	31985	29932	
кредитів банків та інших позик	8549	11589	5502	16176	15103	39724	34734	21739	20740	27106	
інших джерел фінансування	7914	10323	6176	7965	10878	10030	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	

114,14%. Значне збільшення інвестицій в основний капітал за 2007 рік пояснюється тим, що в цьому періоді за всіма джерелами фінансування спостерігається зростання показників, темпи росту інвестицій за джерелами фінансування знаходяться в діапазоні від 134,48% за рахунок коштів місцевих бюджетів до 175,59% за рахунок інших джерел. У 2008 р., 2011р. та 2016 році показник темпу росту інвестицій в основний капітал склав 123,7%, 138,8%, 124,5% відповідно.

На підставі аналізу динаміки інвестицій в основний капітал за окремими джерелами фінансування можна зробити висновок про те, що за 1997-2008 роки відбувалось постійне збільшення абсолютної величини тільки за коштами місцевих бюджетів, власними коштами підприємств та організацій, кредитам банків та інших позик. У 2009 році зниження відбулося за рахунок зменшення надходжень коштів від державного та місцевого бюджетів, власних коштів підприємств, коштів іноземних інвесторів, кредитів банків. Аналогічна ситуація спостерігається у 2014 році.

Фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету зменшувалось в 2000 та 2005 роках, в інших періодах відбувається збільшення за цим джерелом. Відносно 1997 року величина інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету збільшилась на 10533 млн. грн. та в 2008 році склала 233081 млн. грн., у 2009 та 2010 роках відбулося зменшення надходжень з держбюджету і склало 151777 млн. грн. та 150667 млн. грн. відповідно.

Інвестиції в основний капітал за рахунок коштів місцевих бюджетів впродовж 1997-2008 років щорічно збільшуються, їх величина за цей період зросла на 9482 млн. грн. та склала 9948 млн. грн., зниження показника спостерігається у 2009 р., 2013 р. та 2014 році.

Величина власних коштів підприємств та організацій, які спрямовуються на фінансування інвестицій в основний капітал, впродовж аналізованого періоду щорічно поступово збільшується з 9330 млн. грн. в 1997 році до 132138 млн. грн. в 2008 році, зниження показника маємо у 2009 році 96019

млн. грн., у 2010 році 83997 млн. грн., незначне зниження також спостерігається протягом 2013-2014 р.р.

Величина коштів іноземних інвесторів зменшувалась в 2004 та 2006 роках. Величина та сума приросту коштів іноземних інвесторів інвестованих в основний капітал суттєво відрізняється впродовж аналізованого періоду, що пояснюється тим, що інвестиційна привабливість нашої країни значною мірою визначається стабільністю загальної економічної та політичної ситуації. Найбільший приріст інвестицій в основний капітал за рахунок цього джерела спостерігається у 2008 році – на 9269 млн. грн. У 2009 р., 2010 р., і особливо у 2012 та 2013 роках відбувається стрімке зниження вкладень коштів іноземних інвесторів. На наш погляд, така ситуація стала наслідком фінансово-економічної та політичної нестабільності України, що не сприяє розвитку іміджу країни та довіри іноземців до перспективи розвитку вітчизняної економіки.

У складі джерел фінансування інвестицій в основний капітал враховуються також кошти населення на будівництво власних квартир та кошти населення на індивідуальне житлове будівництво. Величина інвестицій за рахунок цих коштів незначна.

Сума кредитів банків та інших позик, що спрямовуються на інвестиції в основний капітал, збільшується щороку впродовж 1997-2008 років. Так в 1999 році цей показник склав 132 млн. грн., а в 2008 році – 11589 млн. грн. Найбільший приріст спостерігається у 2016 році (на 6365,9 млн. грн. у порівнянні з 2015 роком).

Слід відмітити, що вагомий вплив на зростання загальної величини інвестицій в основний капітал в Україні надає збільшення власних коштів підприємств та організацій протягом аналізованого періоду, окрім 2009, 2010 та 2014 років, коли темпи росту склали 72,7%, 87,5% та 93,3% відповідно.

Отже, провівши дослідження за результатами аналізу, можемо сказати, що найбільш проблемними роками у відношенні інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні стали 2009, 2010 та 2014 роки.

Основною причиною вважаємо вплив кризових, політичних та економічних чинників на формування цього показника. Стан війни, анексія Криму, фінансові проблеми країни у кредитно-банківській сфері – це основні причини, що не сприяють збільшенню капіталу та розширенню джерел інвестиційних надходжень у вітчизняну економіку.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити такі висновки.

Більша частина інвестицій в основний капітал фінансується за рахунок коштів приватного сектору. Основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в Україні є власні кошти підприємств та організацій. Зростає роль кредитів банків та інших позик. Однак в умовах фінансової кризи довгострокове кредитування для більшості підприємств стає неможливим через їх високу вартість та дуже високі вимоги до позичальників. Слід зазначити, що і в умовах розвитку кредитування банки віддавали перевагу напрямам бізнесу з швидким обігом коштів.

Знижується частка централізованого фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, що є закономірним в умовах ринкової економіки. Бюджетні кошти повинні застосовуватися для фінансування інвестицій в об'єкти соціальної інфраструктури, а також в такі проекти, які носять інноваційний характер і існує потреба фінансування їх закінчення.

Частка коштів іноземних інвесторів в структурі інвестицій в основний капітал незначна. Це пояснюється високим рівнем інвестиційного ризику в Україні, який зумовлюється нестабільністю економічної та політичної ситуації, високим рівнем тінізації економіки, недосконалістю законодавчої бази, що регулює діяльність суб'єктів підприємництва в Україні.

Таким чином, на підставі вищесказаного можна зробити певні висновки щодо необхідності заходів щодо удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Необхідно впровадження податкових пільг на прибуток, який інвестується в оновлення основних засобів, особливо на інноваційний

розвиток виробництва. Також потребує реформ і державна амортизаційна політика з метою урахування галузевих особливостей підприємств.

Кредитування відтворення основних засобів повинно здійснюватись на пільгових умовах при державній підтримці. Необхідно впровадження чіткої програми пріоритетного кредитування окремих галузей економіки та виробництв.

Необхідно впровадження державних програм з метою покращення інвестиційного клімату в Україні, які повинні підвисити обсяг, як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій на відтворення основних засобів.

Розглянемо структуру інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні, за даними, наведеними в додатку Б. Як видно з таблиці найбільшу частку в інвестиціях в основний капітал за джерелами фінансування в аналізованому періоді складають власні кошти підприємств та організацій. Їх питома вага поступово зменшується з 75,2% в 1997 році до 56,7% в 2008 році. Потім знову спостерігається динаміка росту цього показника. Максимального значення він дістав в 2014 році – 70,47%. Такі тенденції пояснюються фінансовою кризою 2008 року та подальшими кризовими явищами в економіці України останніх років. Можна дістати висновок, що основою фінансового забезпечення відтворення основних засобів в Україні є кошти підприємств.

Частка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету в період 1997- 2002 років зменшується з 8,4% до 5,0%, потім зростає до 7,0% в 2003 році а 10,5% в 2004 році. В наступні роки питома вага складає близько 5%.

Максимальне значення в останні роки спостерігається в 2011 році - 7,20%. Потім частка коштів державного бюджету знижується, саме низьке значення 1,25% в 2014 році, що пояснюється перерозподілом його видатків на оборонні заходи та децентралізацією влади та перерозподілом бюджетних коштів в місцеві бюджети.

Таким чином, можна зробити висновок про зменшення ролі держави в формуванні основного капіталу. Кошти місцевих бюджетів в структурі інвестицій складають впродовж 1997- 2002 років близько 4% (найменша частка в 1997 році – 3,5%, найбільша – 4,7% в 2004 році). В 2016 році показник має рекордне значення 7,47%, що пояснюється процесами децентралізації влади та відповідним перерозподілом коштів в місцеві бюджети.

Питома вага коштів іноземних інвесторів в структурі інвестицій в основний капітал в аналізованому періоді змінюється від 1,1 % в 1997 році до 5,9% в 2000 році. Частка коштів іноземних інвесторів збільшується з 1997 року по 2000 рік, в період з 2001 по 2005 роки спостерігається коливання показника, а з 2006 року – зменшення. Незважаючи на самий високий абсолютний приріст величини інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів, питома вага цього джерела інвестицій в 2007 році зменшується з 3,7% в 2006 році до 3,5% в 2007 році. Це пояснюється тим, що темпи росту коштів іноземних інвесторів в 2007 році менші за темпи росту загальної величини інвестицій в основний капітал (145% та 150% відповідно). Найбільше значення цього показника останніми роками в 2015 році 3%. Це свідчить про необхідність покращення інвестиційного клімату в Україні.

Частка коштів населення на будівництво власних квартир в загальній величині інвестицій в основний капітал зменшується з 5,6% в 2006 році до 4,1% в 2008 році. Питома вага коштів населення на індивідуальне житлове будівництво зменшувалась з 8,1% в 1997 році до 3,3 % в 2005 році, потім спостерігається поступове зростання показника до 5,0% в 2008 році. В 2014 році показник досяг значення 10,6% та знизився в 2016 році до 8,33%. Високі значення показника пояснюється наявністю саме в цей період економічної та фінансової кризи в Україні, девальвації гривні, військових дій, вимушених переселенців.

Кредити банків та інші позики в структурі інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування впродовж 2000-2003 років збільшуються з 1,7% до 8,2%, в 2004 році складають 7,6%, а з 2005 по 2008 рік зростають з 14,8% до

17,3%. З 2013 по 2016 рік частка банківських кредитів в джерелах капітальних інвестицій знизилась з 13,9% до 7,47%. Таким чином, можна зробити висновок про зниження ролі банківського сектору в фінансуванні інвестицій в основний капітал останніми роками.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити такі висновки.

Знижується частка централізованого фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Це цілком закономірно в умовах ринкової економіки. Бюджетні кошти повинні застосовуватися для фінансування інвестицій в об'єкти соціальної інфраструктури, а також в такі проекти, які носять інноваційний характер

Основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в Україні є власні кошти підприємств та організацій. Фінансова криза значно впливає на ці джерела. Основу власних коштів підприємств складають прибуток та амортизація.

Частка коштів іноземних інвесторів в структурі інвестицій в основний капітал незначна. Це пояснюється високим рівнем інвестиційного ризику в Україні, який зумовлюється нестабільністю економічної та політичної ситуації, високим рівнем тінізації економіки, недосконалістю законодавчої бази, що регулює діяльність суб'єктів підприємництва в Україні.

Останнім часом значно знизилась роль кредитів банків та інших позик за рахунок кризи банківської системи України та проблем грошово-кредитної сфери в цілому, включаючи інфляційні процеси та ситуацію на валютному ринку. В умовах фінансової кризи довгострокове кредитування для більшості підприємств стає неможливим через їх високу вартість та дуже високі вимоги до позичальників. Слід зазначити, що і в умовах розвитку кредитування банки віддавали перевагу напрямам бізнесу з швидким обігом коштів.

Джерела фінансування капітальних вкладень на підприємстві поділяють на власні фінансові ресурси, централізовані фінансові ресурси та залучені та позичені фінансові ресурси.

До власних джерел належать кошти засновників підприємств, нерозподілений прибуток, резервний фонд, додатковий капітал, амортизаційні відрахування та інші.

Як видно з таблиці 2.4 величина інвестицій в основний капітал по Україні збільшується щорічно впродовж 2004-2008 років. Слід зазначити, що темпи росту цього показника значно різняться, так з 2004 по 2007 роки зростання загальної величини інвестицій в основний капітал складало від 132% до 139%, а за 2008 рік показник склав лише 121%.

Величина власних коштів підприємств та організацій, які спрямовуються на фінансування інвестицій в основний капітал, впродовж аналізованого періоду щорічно поступово збільшується з 75714 млн. грн. в 2004 році до 132138 млн. грн. в 2008 році, до 248769 млн. грн. Значення збільшення показника пояснюється інфляційними процесами та зростанням його частки в загальній величині джерел фінансування.

Найбільший вплив на зростання загальної величини інвестицій в основний капітал по Україні надає збільшення власних коштів підприємств та організацій в усі роки аналізованого періоду. Їх питома вага поступово зменшується з 61,7% в 2009 році до 69,25% в 2016 році.

Основним власним джерелом фінансового забезпечення відтворення основного капіталу є нерозподілений прибуток. Він характеризує частину прибутку підприємства, отриманого в попередньому періоді та не використаного на споживання власниками та персоналом, реінвестується на розвиток підприємства. Для наявності цього джерела необхідною умовою є прибуткова діяльність підприємства.

В таблиці 2.5 приведені результати аналізу фінансових результатів діяльності підприємств України за 2011-2015 роки.

Як видно з таблиці 2,5 з 2011 по 2014 роки спостерігається зростання фінансових результатів підприємств від звичайної діяльності до оподаткування. Абсолютний приріст спостерігається в усі роки періоду, який аналізується, крім 2011 року, коли фінансовий результат підприємств від

звичайної діяльності до оподаткування зменшився на 126943,7 млн.грн. і склав 8954,2 млн.грн.

Таблиця 2.5

Фінансові результати діяльності підприємств України
впродовж 2011-2015 років [118]

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млн.грн.	44578,4	64370,8	76253,4	135897,9	8954,2
Відсотків до попереднього періоду	226,94	144,40	118,46	178,22	6,59
Зростання до попереднього періоду, млн. грн.	24935,1	19792,4	11882,6	59644,5	-126943,7
Підприємства, які одержали прибуток					
відсотків до загальної кількості підприємств	65,2	65,8	66,5	67,5	62,8
зміни до попереднього періоду, відсотків	2,3	0,6	0,7	1	-4,7
фінансовий результат, млн.грн.	73694,7	89165,1	110648,6	182994,4	193669
зміни до попереднього періоду, млн.грн	27877,7	15470,4	21483,5	72345,8	10674,7
зміни до попереднього періоду, відсотків	160,9	121,0	124,1	165,4	105,8
Підприємства, які одержали збиток					
відсотків до загальної кількості підприємств	34,8	34,2	33,5	32,5	37,2
зміни до попереднього періоду, відсотків	-2,3	-0,6	-0,7	-1	4,7
фінансовий результат, млн.грн.	29116,3	24794,3	34395,2	47096,5	184715
зміни до попереднього періоду, млн.грн.	2942,6	-4322	9600,9	12701,3	137618
зміни до попереднього періоду, відсотків	111,2	85,2	138,8	136,9	392,2

Найбільші темпи зростання спостерігаються в 2011 та 2014 роках – 226,9% та 178,2% відповідно. В 2015 році показник зменшується з 135897,9 млн.грн. до 8954,2 млн.грн. (в 15 раз).

Кількість підприємств, які отримали прибуток збільшувалась з 65,2% до загальної кількості підприємств в 2014 р. до 67,5% в 2015 р. За 5 р. питома вага прибуткових підприємств знизилась до 62,8%. Абсолютна величина загального фінансового результату отриманого прибутковими підприємствами збільшується щорічно Найбільший абсолютний приріст спостерігається в 2011р. – 72345,8 млн.грн. Абсолютне збільшення показника за 2012 р. склало лише 10674,7 млн.грн. Максимальні темпи зростання до попереднього періоду були в 2011 р. та 2015 р. 160,9% та 165,4% відповідно.

Питома вага підприємств, які отримали збиток від звичайної діяльності до оподаткування, збільшується з 34,8% в 2011 р. до 37,2% в 2015 р. При цьому величина, отриманого збитку збільшується з 29116,3 млн.грн. в 2014 р. до 184715 млн.грн. в 2008 р. Тільки в 2012 р. спостерігається зменшення фінансового результату підприємств, які отримали збиток, на 4322 млн.грн. Темпи зростання збитків в 2015 р. відносно 2011 р. склали 392,2%.

Таким чином, можна зробити висновок, що вплив фінансової кризи призвів до значного зменшення величини фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, який є основою формування чистого прибутку підприємств – одного з основних джерел фінансування відтворення основних засобів. За попередніми даними Державного комітету статистики України за результатами 2016 р. був отриманий збиток від звичайної діяльності до оподаткування в розмірі 31589,9 млн.грн., частка прибуткових підприємств в їх загальній величині зменшалась до 58,7%. Фінансовий результат прибуткових підприємств склав 99003,7 млн.грн., збиткових – 130593,6 млн.грн.

За результатами порівняльного аналізу величини інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування та фінансового

результату від звичайної діяльності до оподаткування прибуткових підприємств, що тенденції зміни цих показників в 2011 -2015 роки однакові – вони збільшуються. Величина інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів та фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування порівнянні в 2011 та 2013 роках. В 2015 році фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування значно менший за величину інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств (8954,2 млн.грн. та 132138 млн.грн. відповідно). Близько 40% всіх підприємств в Україні не мають можливостей розширеного відтворення основних засобів за рахунок прибутку.

Амортизація є іншим важливим власним джерелом фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств. Амортизація – систематичний розподіл вартості основних засобів протягом строку їх корисного використання (експлуатації). За своєю економічною природою амортизаційні відрахування – це власні фінансові ресурси для простого відтворення основних засобів, які повинні забезпечувати заміну зношених основних засобів. Обсяг амортизаційних відрахувань залежить від вартості основних фондів підприємства та методики нарахування амортизації. Амортизаційні відрахування прямо не залежать від результатів господарської діяльності підприємства.

Амортизація, як стаття витрат, нараховується за певний проміжок часу, проте амортизаційний фонд набуває грошового наповнення тільки за умови здійснення реалізації продукції. Тому обов'язковою умовою використання внутрішніх джерел фінансування інвестиційної діяльності є стабільне функціонування підприємства та своєчасні розрахунки за реалізовану продукцію. Підприємство, яке здійснює фінансування відтворення основних засобів за власний рахунок, повинно мати відносно сталі грошові надходження та ефективну систему розрахунків із дебіторами та кредиторами.

Амортизаційні відрахування є найдешевшим джерелом фінансування відтворювальних процесів, тому що вони не оподатковуються і не потребують

витрат на їх мобілізацію.

Роль амортизаційних відрахувань в процесі відтворення основних засобів дуже значна, тому що підприємства мають право вільного розпорядження амортизаційними коштами. Амортизаційні відрахування є власністю підприємства. Накопичені амортизаційні відрахування постійно використовуються на цілі відтворення засобів праці.

Для переважної більшості підприємств в Україні внутрішні джерела фінансування реальних інвестицій мають переважаюче значення та є основними, що можуть ефективно використовуватися для фінансування реальних інвестицій. Тому амортизаційна політика повинна бути ефективним інструментом формування внутрішніх фінансових ресурсів підприємства.

Статний капітал, додатковий капітал та резервний капітал на жаль не відіграють значної ролі у фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів підприємств.

Для підвищення ефективності використання власних джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств необхідно впровадження наступних заходів.

Потрібно переглянути норми амортизаційних відрахувань з метою стимулювання оновлення основних засобів за рахунок амортизації, зробити підприємства більш самостійними у виборі методів та форм нарахування амортизації.

Потрібно вживання податкових пільг для підприємств, які реінвестують прибуток у впровадження новітніх технологій та оновлюють свої основні засоби. Бажано звільнити прибуток, який спрямовується в оновлення основних засобів від оподаткування.

Таким чином, запропоновані заходи можуть розширити можливості підприємств фінансування відтворення основних засобів за рахунок власних джерел.

На підставі аналізу значень індексу інвестицій, можна дістати висновку, що обсяги інвестицій в основний капітал підприємств в Україні досі

залишаються відносно низькими. Дані свідчать про наявність спаду щорічних обсягів інвестування в основні засоби підприємств до 2000 р. включно. З 2001 р. спостерігається зростання значень індексу інвестицій в основний капітал, але значення показника свідчить про те, що обсяги інвестицій в основний капітал не досягають рівня 1990 р. основний капітал підприємств України у відсотках до попереднього року за 1990-2015 рр. можна стверджувати, що зростання інвестицій в основний капітал в окремі роки є нерівномірним..

В структурі інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування найбільшу частку мають власні кошти підприємств та організацій, спостерігається їх зростання до 69,25% в 2016 р. [118]. Таким чином, вплив на фінансування відтворення основного капіталу підприємств власних джерел є досить високим.

Отже, на підставі вищесказаного можна зробити певні висновки. Недостатній обсяг інвестицій в основний капітал (у тому числі на придбання машин та обладнання) зменшує конкурентоздатність вітчизняної економіки у перспективі. Головним суб'єктом інвестиційної діяльності в оновлення та модернізацію виробничих потужностей сьогодні є підприємства. Не зважаючи на зростання обсягів інвестицій у основний капітал протягом останніх років, дуже актуальним залишається питання фінансування оновлення основних фондів, зокрема, за рахунок власних джерел.

Основними власними джерелами фінансування підприємства є прибуток та амортизаційні відрахування. Чистий прибуток - частина новоствореної у процесі діяльності підприємства вартості. Як джерело фінансування він залежить як від несприятливих змін зовнішнього середовища, так і від особливостей діяльності конкретного підприємства. Тому підвищується значення більш стабільного джерела фінансування відтворення основних засобів – амортизаційних відрахувань.

За своєю економічною природою амортизаційні відрахування – це власні фінансові ресурси для простого відтворення основних засобів, які повинні забезпечувати заміну зношених основних засобів. Обсяг амортизаційних

відрахувань залежить від вартості основних фондів підприємства та методики нарахування амортизації. Амортизаційні відрахування прямо не залежать від результатів господарської діяльності підприємства.

Амортизація, як стаття витрат, нараховується за певний проміжок часу, проте амортизаційний фонд набуває грошового наповнення тільки за умови здійснення реалізації продукції. Тому обов'язковою умовою використання власних джерел фінансування інвестиційної діяльності є стабільне функціонування підприємства та своєчасні розрахунки за реалізовану продукцію. Підприємство, яке здійснює фінансування відтворення основних засобів за власний рахунок, повинно мати відносно сталі грошові надходження та ефективну систему розрахунків із дебіторами та кредиторами.

Амортизаційні відрахування є найдешевшим джерелом фінансування відтворювальних процесів, тому що вони не оподатковуються і не потребують витрат на їх мобілізацію.

Роль амортизаційних відрахувань в процесі відтворення основних засобів дуже значна, тому що підприємства мають право вільного розпорядження амортизаційними коштами. Амортизаційні відрахування є власністю підприємства. Накопичені амортизаційні відрахування постійно використовуються на цілі відтворення засобів праці.

Для переважної більшості підприємств в Україні власні джерела фінансування реальних інвестицій мають переважаче значення та є основними, що можуть використовуватися для фінансування реальних інвестицій. Тому амортизаційна політика повинна бути ефективним інструментом формування внутрішніх фінансових ресурсів підприємства.

Рівень інвестиційної активності пов'язують з таким поняттям, як інвестиційний клімат. Поліпшення інвестиційного клімату призводить до активізації інвестиційних процесів інвестицій в основні засоби.

Поняття інвестиційного клімату об'єднує сукупність політичних, соціальних, організаційно-правових, економічних, географічних та інших факторів.

Особливостями інвестиційного процесу в Україні на сучасному етапі є те, що він протікає при нестабільній економічній і політичній ситуації, наявності військових дій, високої інфляції, нестабільності банківської системи. Таким чином, створилися несприятливі умови для довгострокових інвестицій в Україні, так як в таких умовах доцільні проекти з високою ефективністю і швидкою окупністю. Можна констатувати зниження фінансових джерел відтворення основних засобів реального сектора, і як наслідок, зниження конкурентоспроможності продукції підприємств; збільшення ступеня ризику виробничих інвестицій;

Серед найбільш важливих факторів зниження інвестиційної активності і виникнення інвестиційної кризи в Україні можна виділити такі: відсутність інвестиційної орієнтації державного бюджету, яка виражається в нестачі інвестиційних ресурсів, що пояснюється і необхідністю збільшення витрат на оборону в останні роки.

Недостатній розвиток фінансового ринку як інструменту забезпечення ефективного перерозподілу грошових ресурсів. Кризова ситуація в країні уповільнює розвиток фінансового ринку, так як основний його функціонування є перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів між суб'єктами. Збільшення ризикованості інвестицій має покриватися зростанням прибутковості, що робить ресурси недоступними через їх високу вартість.

Серед причин погіршення ситуації в сфері реальних інвестицій можна виділити наступні: погіршення ліквідності та фінансового стану реального сектора економіки, проблеми промислових підприємств з пошуком нових ринків збуту через втрату традиційних ринків; зменшення економічної привабливості інвестування в реальні активи, несприятлива кон'юнктура ринку, конкуренція постачальників, динаміка фінансового ринку, динаміка науково-технічного прогресу, динаміка розвитку конкурентних галузей, динаміка законодавчої бази, політична кон'юнктура, кон'юнктура розвитку зовнішніх зв'язків, динаміка міжнародних економічних зв'язків, тощо

Покращення інвестиційного клімату в Україні – одне з першочергових завдань держави. Стратегія розвитку України передбачає реалізацію низки реформ, які значно покращать інвестиційний клімат. За вектором розвитку передбачено дерегуляція та розвиток підприємництва; програма розвитку малого та середнього бізнесу; податкова реформа; реформа захисту економічної конкуренції; реформа корпоративного права; реформа фінансового сектору; реформа ринку капіталу; реформа сфери трудових відносин; реформа транспортної інфраструктури; реформа телекомунікаційної інфраструктури; програма участі в транс'європейських мережах; реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту Європейського Союзу; реформа монетарної політики; програма розвитку українського експорту; реформа енергетики; програма енергоефективності; реформа сільського господарства та рибальства; земельна реформа; реформа житлово-комунального господарства; реформа статистики; програма залучення інвестицій; реформа дипломатичної служби; реформа у сфері здійснення державних закупівель; реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин; реформа державної служби та оптимізація системи державних органів; реформа управління державною власністю [135].

Реалізація цих реформ має знайти своє відображення в зростанні економічних індикаторів, в тому числі рейтингу Світового банку "Doing Business, кредитний рейтинг України, глобальним індексом конкурентоспроможності.

Для залучення інвестицій з метою фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств корисною буде реалізація податкової реформи; реформи захисту економічної конкуренції; реформи корпоративного права; реформи фінансового сектору; реформи ринку капіталу; реформи державної митної справи та інтеграції в митну спільноту Європейського Союзу; реформа енергетики. Реалізація в першу чергу цих реформ надасть додаткові можливості розвитку фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Податкова реформа повинна стати підґрунтям

збільшення власних джерел фінансування за рахунок зменшення податкового навантаження на доходи та прибуток підприємств. Реформи корпоративного права дадуть змогу більш детально врегулювати діяльність корпоративного сектору економіки, в тому числі акціонерних товариств, в формі яких створена більшість підприємств машинобудування. Реформи фінансового сектору та ринку капіталу створять умови для більшого використання залучених коштів для фінансування діяльності машинобудівних підприємств.

2.2. Стан, тенденції та проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Машинобудування – одна з провідних галузей промисловості України. Нажаль, технічний стан основних засобів більшості машинобудівних підприємств України низький. Це відбувається за рахунок низькими темпами оновлення та вибуття основних засобів, зокрема, їх активної частини. Тому вивчення проблем відтворення основних засобів машинобудівних підприємств України актуальне для пошуку шляхів їх ефективного вирішення.

Для машинобудування України характерні такі проблеми: незадовільний стан відтворення основних засобів, низький технічний стан основних засобів, як наслідок, зниження рентабельності продукції, погіршення фінансового стану підприємств. Для розвитку машинобудування не достає інвестицій в нові технології, а, відповідно, в нові основні засоби.

Якщо розглянути структуру балансу підприємств за видами економічної діяльності, спостерігається чітка тенденція до зниження частки необоротних активів в майні промислових підприємств. Більшу частку необоротних активів промислових підприємств складають основні засоби. Враховуючи це та щорічне зростання цін на основні засоби, можна дістати висновку про погіршення забезпеченості основними засобами промислових підприємств, в тому числі машинобудівних.

Ступінь зносу основних засобів промисловості та переробної промисловості, до якої належить машинобудування, більша за 60%, що свідчить про їх низький технічний стан. Активно використовується застаріле обладнання, що погіршує конкурентоспроможність продукції машинобудівних підприємств України. Слід зазначити, що ступень зносу основних засобів переробної промисловості більший за аналогічний показник по промисловості в цілому [122, с. 152-156].

Розглянемо інвестицій в основний капітал підприємств машинобудування. В абсолютних показниках спостерігається тенденція аналогічна промисловості в цілому – збільшення обсягу інвестицій в основний капітал по 2008 рік включно, значне зниження в 2009 році та подальше повільне зростання [118]. Це пояснюється впливом світової фінансової кризи. Аналіз індексів інвестицій в основний капітал дозволяє дістати висновок про більш високі темпи зростання основного капіталу машинобудівних підприємств порівняно з промисловістю в цілому з 2010 року.

Проблеми відтворення основних засобів машинобудівних підприємств пов'язані також з фінансовим забезпеченням цього процесу. Основним джерелом фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств є їх власні кошти, перш за все чистий прибуток. Частка прибуткових промислових підприємств складає більше 60%, але фінансовий результат ще не зрівнявся з до кризовими показниками. Залучення позикового капіталу для фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств на сьогоднішній день є досить проблематичним, враховуючи необхідність залучення довгострокового капіталу.

Однією з причин, що стримують покращення відтворення основних засобів, є застарілі підходи до управління їх відтворенням, які не відповідають сучасним вимогам розвитку машинобудівних підприємств.

Система управління відтворення основних засобів повинна: забезпечити ефективну взаємодію між різними підрозділами, які беруть участь в процесі управління відтворенням основних засобів; перейти від функціонального

управління до процесно-орієнтованого управління; мати систему показників, що дають можливість оцінити процес управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів; забезпечити ефективне управління відтворенням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Вирішенню проблем у відтворення основних засобів машинобудування буде сприяти також розширення його фінансового забезпечення. Для цього необхідні заходи як на рівні держави, так і на рівні самих підприємств.

Необхідно більш широке впровадження державних програм з метою покращення інвестиційного клімату в Україні, які повинні підвисити обсяг, як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій на відтворення основних засобів.

Для покращення фінансового забезпечення відтворення основних засобів дуже важливо поліпшити фінансовий стан машинобудівних підприємств за рахунок зменшення іммобілізації активів.

Таким чином, заходи, спрямовані на збільшення фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудування, призведуть до покращення їх стану і, як наслідок, до підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств.

На сьогоднішній день проблема фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств є актуальною. Для випуску конкурентоспроможної продукції та успішної діяльності на зовнішніх ринках українським виробникам необхідно оновлення виробничої бази, застосування передових технологій. Але криза в економіці України скорочує можливі джерела фінансування.

Основними джерелами фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств України традиційно були власні кошти (амортизаційні відрахування та чистий прибуток) та банківське кредитування.

В умовах економічної кризи в Україні фінансування витрат, пов'язаних з відтворенням основних засобів, є ускладненим. За підсумками 2014 року індекс цін виробників промислової продукції склав 131,8%, індекс промислової продукції машинобудування 78,7% [118].

Високі темпи інфляції практично роблять неможливим навіть просте відтворення основних засобів за рахунок амортизаційних відрахувань. В умовах інфляції ринкова вартість основних засобів зростає, а амортизаційні відрахування нараховуються на балансову вартість основних засобів. Які є у підприємства. Проведення індексації вартості основних засобів зменшує негативний вплив інфляції на формування амортизаційних відрахувань. Але, чим вища інфляція, тим менше індексація встигає компенсувати інфляцію.

Зниження обсягів виробництва, проблеми з збутом продукції, інфляція є причинами негативних фінансових результатів діяльності машинобудівних підприємств.

Залучення коштів на фінансовому ринку теж є проблематичним. Кредити дорожчають через збільшення облікової ставки НБУ та інфляції. Для протидії впливу на гривню інфляції та девальвації НБУ за 2014-2015 збільшив облікову ставку з 6,5% до 30% з 4 березня 2015 р., на [119]. Цей крок НБУ в антиінфляційній політиці робить отримання довгострокових банківських кредитів практично неможливим. З одного боку, позичальник повинен продемонструвати високу фінансову надійність, з другого – мати дохідність діяльності, що дозволяє не тільки розрахуватись за кредитом, а ще отримати власний прибуток. Тому кредити для машинобудівних підприємств є надто дорогими та ризикованими.

Таким чином, основними проблемами фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств України є інфляція та девальвація гривні, негативні фінансові результати їх діяльності, висока вартість банківських кредитів.

Розглянемо вплив фінансового стану на фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Фінансовий стан підприємства – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність,

розміщення та використання фінансових ресурсів [151, с. 282]. Напрямами оцінки фінансового стану підприємства є ліквідність, фінансова стійкість, оборотність, рентабельність. Ці характеристики визначають спроможність підприємства до фінансування діяльності за рахунок різних джерел.

Фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства значної уваги заслуговують власні джерела (амортизаційні відрахування та прибуток) та залучені у вигляді довгострокових кредитів. Структура джерел фінансування відтворення основних засобів в значній мірі буде залежати від фінансового стану підприємства. Якщо підприємство платоспроможне, в структурі його капіталу власний капітал складає більше половини, діяльність прибуткова, то таке підприємство має можливості для покращення основних засобів як за рахунок власник, так і позичених коштів.

В сучасних умовах залучення довгострокових кредитів є досить проблематичним для підприємств. Вартість кредитів висока та потребує відповідної рентабельності діяльності. Комерційні банки дуже вимогливі до потенційних позичальників. Тому навіть нормальний фінансовий стан не гарантує отримання кредиту.

Слід зазначити, що крім фінансового стану, на залучення капіталу на ринку грошей впливає організаційно-правова форма бізнесу. Більшість машинобудівних підприємств в Україні – акціонерні товариства. Для акціонерних товариств більше шляхів залучення капіталу на фінансовому ринку – емісія акцій, облігацій, більші можливості щодо банківського кредитування. Але на сьогоднішній день рейтинги України та окремих компаній мають тенденцію зниження, тому розглядати залучений капітал як основу фінансового забезпечення відтворення основних засобів неможливо.

Треба враховувати і вплив інфляційних процесів на відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. В умовах значних темпів інфляційних процесів величина амортизаційних відрахувань, які враховуються при розрахунку собівартості та ціни продукції, знецінюється за період до

отримання виручки від реалізації. Чим довший виробничий цикл та більші проблеми неплатежів, тим проблематичніше фінансувати навіть просте відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

В ході аналізу управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства важливо оцінити показники відтворення основних засобів та фінансового забезпечення.

Питання дослідження системи показників оцінки відтворення основних засобів висвітлювалися у роботах Підлісецького Г. М., Старицького Т.М., Іванова Є.А., Ковальова А.Ф., Рудченка А.Ю., Поддєрьогіна А. М. та інших [81, 117, 125, 142, 151].

Підлісецький Г. М., П. М. Герасим, М. І. Герун досліджують проблеми оцінки, оновлення та ефективності основних виробничих фондів [125, с. 47-51]. Старицький Т.М. вивчає методичні основи економічної діагностики відтворення і ефективності використання основного капіталу [142, с. 56-60]. Іванов Є.А. досліджує відтворення та використання основних засобів [81, с. 132]. Ковальов А.Ф., Рудченко А.Ю., Зинкович Л.М. та інші вивчають методологічні питання щодо аналізу та планування основних засобів [117]. Поддєрьогін А. М. розглядав фінансове забезпечення відтворення основних засобів [151, с. 271-272].

Незважаючи на численні наукові розробки, проблема системи показників оцінки відтворення основних засобів надалі залишається актуальною і є предметом нашого дослідження.

Метою дослідження є узагальнення існуючих підходів щодо системи показників оцінки відтворення основних засобів.

Існують певні розбіжності щодо напрямів оцінки відтворення основних засобів. Більшість авторів виділяє схожі напрями оцінки, але вони мають різні підходи щодо оцінки значимості окремих показників.

Іванов Є.А. розглядає тенденції відтворення основних засобів, економічні наслідки та резерви підвищення ефективності основних засобів, планування їх використання. Він вважає важливішим показником, що

характеризує процес відтворення основних засобів, темпи їх приросту. Як характерну рису процесу відтворення основних засобів він виділяє стійкість їх приросту. Ефективність процесу відтворення основних засобів, з точки зору Іванова Є.А., знаходить своє відображення в темпах зростання основних засобів та продукції [81, с. 132].

Ковальов А.Ф., Рудченко А.Ю., Зинкович Л.М. та інші автори вважають, що розуміти оновлення у заміні старих та введенні нових основних засобів не зовсім коректно, тому що оновлення може бути тільки для діючих на певну дату основних засобів. Необхідність оновлення може бути зумовленою тільки фізичним зносом основних засобів в процесі експлуатації. Накопичення основних засобів шляхом придбання та будівництва нових, реконструкції та технічного переозброєння діючих не можуть оновлювати діючі основні засоби [117, с. 34].

Поддєрьогін А. М. та інші виділяють три груп показників, що характеризують стан та ефективність використання основних засобів. Перша група – показники забезпечення підприємства виробничими засобами: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт вартості основних засобів у майні підприємства. Друга група – показники стану основних засобів: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, коефіцієнт приросту основних засобів. Третя група – показники ефективності використання основних засобів: фондovіддача основних засобів, рентабельність основних засобів, абсолютна сума прибутку на одну гривню основних засобів [151, с.272].

Старицький Т.М. вважає доцільною вимірювальну систему відтворення основних засобів, яка складається з трьох блоків: показники руху основних засобів (коефіцієнт обороту, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт зростання, коефіцієнт приросту, коефіцієнт сукупного відтворення), показники стану основних засобів (коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності), показники ефективності використання (фондовіддача, фондомісткість) [142, с.

57]. Також Старицький Т.М. для оцінки ефективності використання основних засобів пропонує систему показників, яка включає часткові та загальні показники, що об'єднуються в три групи: показники екстенсивного використання основних засобів, показники інтенсивного використання основних засобів, показники інтегрального використання основних засобів [142, с. 58-60]. Він вважає, що коефіцієнт оновлення, який розраховується як відношення абсолютної суми введення основних засобів до їх наявності на кінець року, відбиває річні темпи екстенсивного та інтенсивного розширеного відтворення, що є відповідним до річних темпів накопичення та оновлення основних засобів шляхом їх заміни новими. Він пропонує визначати цей показник за відношенням до наявності основних засобів на початок року [142, с. 58-60].

Узагальнюючи розглянуті підходи щодо системи показників оцінки відтворення основних засобів, можна дістати висновок, що необхідним напрямками оцінки повинні бути забезпеченість основними засобами, технічний стан основних засобів, руху основних засобів, ефективність використання основних засобів.

Більшість авторів в системі показників оцінки відтворення основних засобів використовують показники, що характеризують відносне збільшення їх вартості – коефіцієнти приросту та зростання, Іванов Є.А. вважає, що одним з основних показників ефективності процесу відтворення основних засобів є темпи зростання основних засобів та продукції [81, 142, 151]. Проте, використання відносних показників для оцінки та аналізу може нести проблеми, які полягають в тому, що за певних умов різні способи чисельного порівняння одних і тих же величин по різному вимірюють їх нерівність.

В.В. Галасюк виявив та досліджує ефект “G-гіперболізму”, який полягає в неідентичності оцінок нерівності двох порівнюваних величин, здійснених на основі двох початкових типів критеріїв порівняння $X - Y$ і $\frac{X}{Y}$ [33, с. 38-42].

Існує два підходи до чисельного порівняння двох величин: різниця між ними ($X - Y$) - на скільки одна величина більше іншої і відношення $\frac{X}{Y}$ - в скільки разів одна величина більше іншої.

Існує тільки два початкові типи критеріїв чисельного порівняння величин: $X - Y$ і $\frac{X}{Y}$, і жоден з них не має виняткового права на існування. При порівнянні двох величин X і Y на базі критерію порівняння $X - Y$ при будь-якому варіанті їх співвідношення на числовій осі не виникає проблем, тому що незалежно від значень X і Y , критерій порівняння $X - Y$ однозначно характеризує відстань між точками X і Y на числовій осі. В той же час використання критерію порівняння $\frac{X}{Y}$ для порівняння величин X і Y може привести до виникнення специфічних проблем [33, с. 39].

При певному співвідношенні порівнюваних величин на числовій осі, критерій порівняння $X - Y$ вказує на незначну міру нерівності порівнюваних величин X і Y , а критерій порівняння $\frac{X}{Y}$ вказує на значну міру їх нерівності. Таким чином, оцінки нерівності двох порівнюваних величин, здійснені на основі критеріїв порівняння $X - Y$ і $\frac{X}{Y}$, за певних умов неідентичні. Причому на міру цієї неідентичності істотний вплив чинять значення порівнюваних величин [33, с. 39].

Ефект "G-гіперболізму" - це неідентичність оцінок нерівності двох порівнюваних величин, здійснених на основі двох початкових типів критеріїв порівняння $X - Y$ і $\frac{X}{Y}$. Ефект "G-гіперболізму" не виникає в трьох випадках: при рівності порівнюваних величин і/або при рівності одиниці знаменника критерію порівняння $\frac{X}{Y}$ [33, с. 40].

Для нейтралізації ефекту "G-гіперболізму" В.В.Галасюк запропонував процедуру "G-нормалізації", яка може бути реалізована або шляхом

приведення ситуації порівняння двох величин до умови $c_1=c_0$, або до умови $c_0=1$ [33, с. 39].

Ситуація порівняння двох величин за умови $c_1=c_0$ означає рівність порівнюваних величин, з практичної точки зору недоцільно. Процедура «G-нормалізації» доцільно реалізувати шляхом приведення ситуації порівняння двох величин до умови $c_0=1$, що означає рівність одиниці знаменника критерію порівняння $\frac{X}{Y}$ [33, с. 39].

Потенційно добитися рівності одиниці величини знаменника критерію порівняння $\frac{X}{Y}$, можна лише двома способами. Перший спосіб припускає ділення чисельника і знаменника на величину знаменника: Другий спосіб – “спосіб паралельного перенесення” припускає віднімання і зі знаменника і з чисельника знаменника, і наступне збільшення і до знаменника і до чисельника одиниці, що, по суті, забезпечує рівність одиниці знаменника критерію порівняння .

$$I_c^n = \frac{c_1 - c_0 + 1}{c_0 - c_0 + 1} = \frac{c_1 - c_0 + 1}{1} = c_1 - c_0 + 1, \quad (2.1)$$

де I_c^n - критерій порівняння величин типу $\frac{X}{Y}$ в результаті процедури «G-нормалізації»;

c_0, c_1 – порівнювані величини.

Застосування першого способу недоцільне, тому що ефект “G-гіперболізму” не може бути нейтралізований за допомогою ділення, оскільки саме воно і породжує цей ефект. Отже, для нейтралізації ефекту “G-гіперболізму” може бути використаний лише другий спосіб – “спосіб паралельного перенесення”.

Використання процедури “G-нормалізації” дозволяє нейтралізувати вплив ефекту “G-гіперболізму”.

Розглянемо формулу розрахунку коефіцієнту зростання з урахуванням процедури “G-нормалізації”. Коефіцієнт зростання – це відношення первісної

вартості основних засобів на кінець року до первісної вартості основних засобів на початок року.

$$K_{зр} = \frac{\Phi_{неp}^{кp}}{\Phi_{неp}^{нp}}, \quad (2.2)$$

де $K_{зр}$ - коефіцієнт зростання,

$\Phi_{неp}^{нp}$, $\Phi_{неp}^{кp}$ - первісна вартість основних засобів на початок та кінець року відповідно.

В результаті використання процедури “G-нормалізації” коефіцієнт зростання буде мати такий вигляд:

$$K_{зр}^n = \frac{\Phi_{неp}^{кp} - \Phi_{неp}^{нp} + 1}{\Phi_{неp}^{нp} - \Phi_{неp}^{нp} + 1} = \frac{\Phi_{неp}^{кp} - \Phi_{неp}^{нp} + 1}{1} = \Phi_{неp}^{кp} - \Phi_{неp}^{нp} + 1, \quad (2.3)$$

де $K_{зр}^n$ - коефіцієнт зростання після процедури “G-нормалізації”.

Як видно з формули 3, після застосування процедури “G-нормалізації” коефіцієнт зростання перетворюється практично в абсолютний приріст первісної вартості основних засобів. Одиниця в формулі не має значення при застосуванні у випадку коефіцієнту зростання, тому що вартісна оцінка об’єктів основних засобів значно більша за 1 грн.

Таким чином, враховуючи ефекту “G-гіперболізму” та процедуру “G-нормалізації” можна дістати висновку про доцільність використання коефіцієнту зростання тільки як допоміжного в системі показників оцінки відтворення основних засобів та неможливість висновків відповідно відтворення основних засобів та прийняття відповідних управлінських рішень тільки на підставі цього показника.

Отже, проведені нами дослідження дають підстави зробити висновок про те, що система показників оцінки відтворення основних засобів має містити такі складові: показники забезпечення основними засобами (фондоозброєність, коефіцієнт вартості основних засобів у майні підприємства), показники технічного стану основних засобів (коефіцієнти зносу та придатності), показники руху основних засобів (коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт сукупного відтворення), показники

ефективності використання основних засобів (фондовіддача основних засобів, рентабельність основних засобів).

На підставі узагальнення різних підходів у процесі дослідження було запропоновано удосконалену систему показників оцінки відтворення основних засобів. Запропонована система складається з чотирьох складових: показники забезпечення основними засобами, показники технічного стану основних засобів, показники руху основних засобів, показники ефективності використання основних засобів.

Побудова системи показників, що характеризують відтворення основних засобів машинобудівного підприємства, дозволяє оцінювати параметри відтворювального процесу та можливості вибору ефективних заходів щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Узагальнюючи існуючі підходи щодо системи показників оцінки відтворення основних засобів, можна дістати висновок, що необхідними напрямками оцінки повинні бути забезпеченість основними засобами, технічний стан основних засобів, рух основних засобів, ефективність використання основних засобів. На основі вищенаведених груп показників можна дістати висновків щодо необхідності оновлення основних засобів та оцінити необхідну величину фінансових ресурсів для здійснення запланованих заходів.

Таким чином, аналіз управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства дає можливість оцінити відтворення основних засобів на певний момент часу, необхідність оновлення основних засобів, оцінити фінансове забезпечення підприємства та перспективи змін фінансового стану підприємства в результаті реалізації заходів з відтворення основних засобів.

В таблиці 2.6. представлені результати аналізу коефіцієнту зносу основних засобів машинобудівних підприємств.

Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів машинобудівних підприємств, %

Назва	2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ «АвтоКрАЗ»	54,95	58,08	59,43	60,00	61,40
ПАТ «Дніпропетровський стрілочний завод»	53,33	57,30	60,70	62,00	62,01
ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод»	88,3	90,00	89,25	83,39	87,98
ПАТ «Дніпровагонмаш»	53,14	57,78	60,22	63,41	63,00
ПАТ «Павлоградхіммаш»	69,84	71,91	73,81	74,12	70,85
ПАТ «Дніпроважмаш»	73,17	76,34	77,91	79,31	80,36

Як видно з таблиці 2.6 на всіх досліджуємо підприємствах низький технічний стан основних засобів. Найкраща ситуація спостерігається на ПАТ «Дніпропетровський стрілочний завод», але й на цьому підприємстві рівень зносу основних засобів більше п'ятдесяти відсотків.

Позитивна зміна показники, зменшення коефіцієнту зносу, спостерігається тільки на ПАТ «Дніпропетровський стрілочний завод», але враховуючи, що це підприємство має найгірші показники з підприємств, що досліджуються, та погіршення показника з 83,39 до 87,89 в 2015 році.

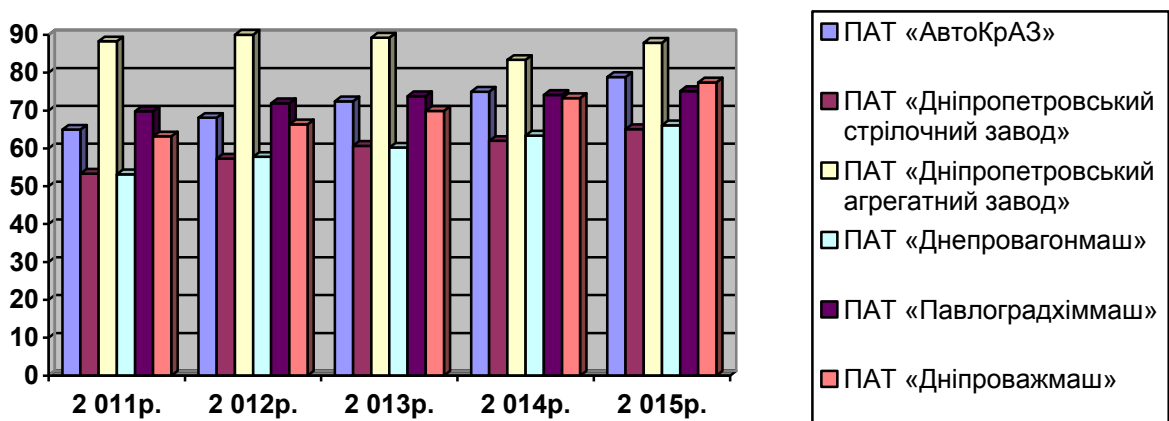

Рис. 2.1. Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів машинобудівних підприємств

Як видно з рисунку 2.1, технічний стан основних засобів машинобудівних підприємств низький, а в у деяких незадовільний. Для покращення ситуації необхідна реалізація системи заходів щодо акумулювання та використання коштів на оновлення основних засобів.

Показники зносу доцільно оцінювати паралельно з показниками руху основних засобів. Це дає можливість порівняти динаміку технічного стану основних засобів та процеси їх оновлення та дістати висновків щодо перспектив зміни якості основних засобів підприємств машинобудування.

Слід зазначити, що здійснення оновлення потребує відповідних джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів, а також стабільно фінансового стану підприємства в цілому.

Розглянемо показники оновлення основних засобів машинобудівних підприємств, які представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка коефіцієнту оновлення основних засобів машинобудівних підприємств, %

Назва	2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ “АвтоКрАЗ”	3,8	1,1	2,2	3,1	2,9
ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”	3,2	6,3	2,2	1,9	2,3
ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”	0,8	1,3	2,5	6,8	3,1
ПАТ “Днепровагонмаш”	4,1	6,6	4,2	5,2	3,1
ПАТ “Павлоградхіммаш”	1,1	1,2	2,5	1,7	1,3
ПАТ “Дніпроважмаш”	0,3	2,1	1,4	1,2	0,1

Як видно з таблиці 2.7 темпи оновлення основних засобів машинобудівних підприємств є досить низькими. Найбільше значення спостерігається у ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” в 2014 році, що відповідає зниженню зносу в той же період (табл. 2.6).

При таких процесах оновлення підприємства не можуть мати сучасні засоби виробництва та використовувати сучасні технології.

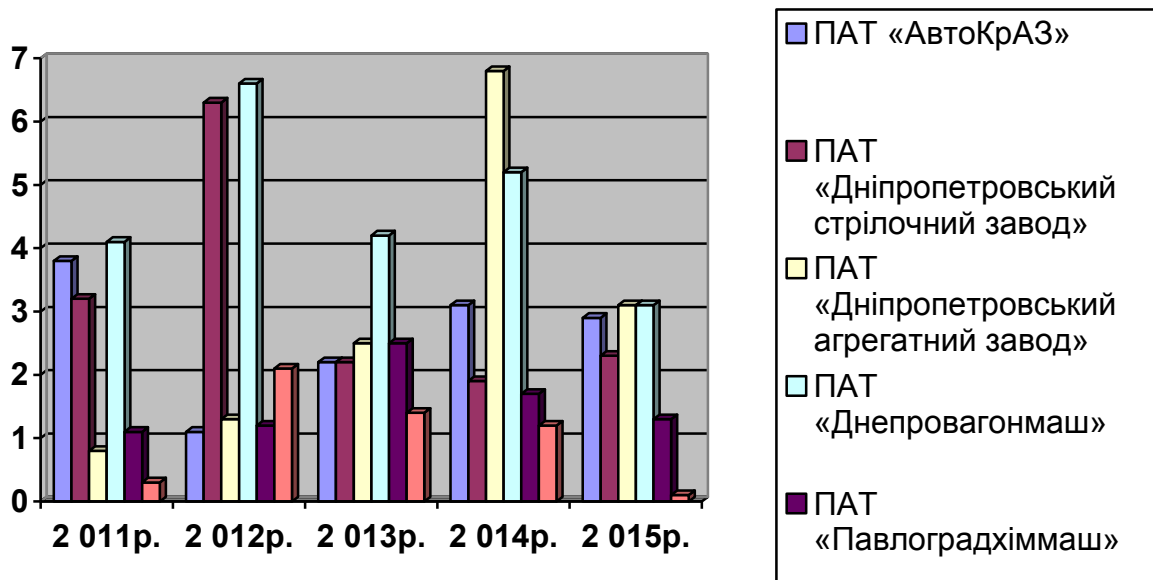

Рис. 2.2. Динаміка коефіцієнту оновлення основних засобів машинобудівних підприємств

Як видно з таблиці 2.7 темпи вибуття основних засобів машинобудівних підприємств відбувається ще більш повільно за їх оновлення. Основні засоби, що мають значний фізичний знос не ліквідуються, а використовуються в подальшій діяльності.

Таким чином, можна дістати висновку, що показники технічного стану та руху основних засобів машинобудівних підприємств мають негативні тенденції. Існує проблема зношеності основних засобів та використання застарілого обладнання в виробництві.

Розглянемо результати аналізу показників ефективності використання основних засобів на машинобудівних підприємствах. Аналіз показників фондомісткості, фондovіддачі і рентабельності основних засобів використовується при оцінці майнового стану підприємств, ефективності інвестицій в основні виробничі засоби, оцінці доцільності інвестицій. Результати аналізу використовують як підґрунтя для висновків про стан основних засобів, ефективність матеріально-технічної бази, створеної на підприємстві, необхідності вживання заходів щодо оновлення та технічного

переозброєння підприємств машинобудування. Про ефективне використання основних коштів свідчать такі тенденції зміни відповідних показників: зменшення фондомісткості, зростання фондovіддачі та рентабельності основних засобів. Методика розрахунків показників фондомісткості, фондovіддачі і рентабельності основних засобів приведена економічній літературі [151, с. 257-261].

За результатами оцінки вищенаведених показників висновки необхідно робити, використовуючи дана про динаміку показників за кілька періодів. Крім того, необхідно провести порівняльний аналіз аналогічних показників з базисними – середніми в галузі, за можливості порівняти з значеннями аналогічними показників основних конкурентів. Слід зазначити, що при аналізі основних засобів та їх відтворення, показники ефективності використання основних засобів не мають першочергового значення та мають допоміжний характер при формуванні необхідної інформаційної бази для прийняття рішень щодо відтворення основних засобів.

Так, у таблиці 2.8 представлені дані про динаміку цього показника в групі машинобудівних підприємств за період 2011-2015 рр.

Таблиця 2.8

Динаміка показників фондovіддачі машинобудівних підприємств

Назва	2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ “АвтоКрАЗ”	4,9	5,0	8,5	7,7	6,9
ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”	1,7	1,9	2,0	2,1	1,9
ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”	4,7	4,3	3,2	2,5	2,6
ПАТ “Дніпровагонмаш”	1,2	1,1	0,9	0,8	0,8
ПАТ “Павлоградхіммаш”	1,6	1,8	1,9	1,9	1,7
ПАТ “Дніпроважмаш”	13,1	13,3	12,9	12,3	13,0

Дослідження динаміки показника фондovіддачі по підприємствах машинобудівної галузі дозволяє зробити висновок про високий рівень фондovіддачі й стабільному росту значення даного показника в аналізованому періоді. Аналіз показників фондovіддачі в динаміці дозволяє дістати висновок

про те, наскільки ефективні капіталовкладення в основних виробничих засобів із погляду випуску товарної продукції. Як видно з таблиці 2.8, фондovіддача машинобудівних підприємств України перебуває на високому рівні. Але значення цих показників не завжди дають можливість зробити коректні висновки через низьку залишкову вартість основних засобів підприємств машинобудування з високими значеннями зносу. В таких випадках фондovіддача зростає не через ефективність використання основних засобів, а через зростання виручки від реалізації (в тому числі за рахунок інфляційних процесів)

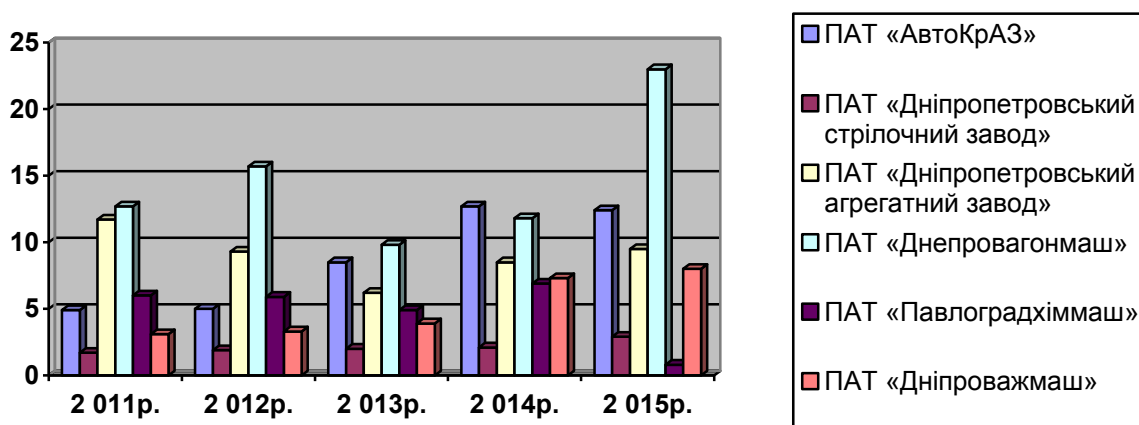

Рис. 2.3. Динаміка фондovіддачі основних засобів машинобудівних підприємств

За результатами аналізу виручки від реалізації, собівартості продукції та структури операційних витрат за даними публічної звітності, можна дістати висновок, що для досліджуваних підприємств спостерігається зростання виручки від реалізації з постійними паралельним зростанням собівартості продукції. Ця тенденція свідчить про інфляційні процеси та про зниження ефективності використання основних засобів підприємств.

Слід зазначити, що спостерігається тенденція до зниження залишкової вартості основних засобів машинобудівних підприємств. Це свідчить про необхідність їх оновлення та розширення відповідно до сучасних технологічних умов.

Зростання виручки від реалізації продукції при тенденції зниження середньорічної вартості основних засобів машинобудівних підприємств визначає високі значення показників фондівдачі. Але, ця позитивна динаміка показників ефективності використання основних засобів свідчить про зворотню ситуацію – погіршення ефективності використання їх основних засобів.

Зворотнім показником до фондівдачі є фондмісткість продукції, яка розраховується як відношення середньорічної вартості основних засобів до виручки від реалізації. Вона показує скільки гривень авансовано в основні засоби для отримання однієї гривні виручки від реалізації продукції.

При оцінці ефективності використання основних засобів підприємства доцільно паралельно з фондівдачею основних засобів використовувати показники фондмісткості та рентабельності основних засобів.

В таблиці 2.9 представлені дані про динаміку фондмісткості машинобудівних підприємств.

Таблиця 2.9

Динаміка показників фондмісткості машинобудівних підприємств

Назва	2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ “АвтоКрАЗ”	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”	0,6	0,5	0,5	0,5	0,3
ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
ПАТ “Дніпровагонмаш”	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
ПАТ “Павлоградхіммаш”	0,2	0,2	0,2	0,1	1,2
ПАТ “Дніпроважмаш”	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1

Представлений у таблиці 2.9 рівень фондмісткості є вкрай низьким. Традиційно тенденцію зниження фондмісткості вважають позитивною, оскільки проведення кожної гривні товарної продукції вимагає навіть більш низької суми інвестицій, чому собівартість такої продукції. Однак, якщо розглянути сутність показників, що брав участь у розрахунках фондмісткості, стає очевидним, що тенденція, що складається в даний момент у вітчизнянім машинобудуванні, є негативним явищем.

Аналогічні висновки можуть бути зроблені в результаті аналізу динаміки фондомісткості за п'ять років (табл. 2.9).

Загальна рентабельність (загальна рентабельність – ЗР) розраховується як відношення чистого прибутку до величини всього авансованого капіталу. Рентабельність основних засобів – відношення чистого прибутку до середньорічної величини балансової вартості (рентабельність основних засобів – РОЗ).

Загальна рентабельність показує скільки гривень чистого прибутку приходиться на одну гривню, авансовану в підприємство. Рентабельність основних засобів демонструє величину чистого прибутку на одну гривню, вкладену в основні засоби.

Результати розрахунків показників загальної рентабельності та рентабельності наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Динамика показників рентабельності основних засобів та загальної рентабельності машинобудівних підприємств

Назва підприємства		2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ “АвтоКрАЗ”	РОЗ	-54,7	-22,5	113,4	-1,5	-1,13
	ЗР	-11,2	-4,5	13,4	-0,1	-0,2
ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”	РОЗ	11,6	9,3	7,8	7,9	0,41
	ЗР	5,4	4,1	3,3	3,2	0,21
ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”	РОЗ	95,7	125,2	60,1	99,6	0,14
	ЗР	6,8	10,7	8,1	9,7	0,07
ПАТ «Дніпровагонмаш»	РОЗ	-24,7	2,2	28,0	212,2	-0,91
	ЗР	-1,9	0,1	2,9	18,0	-0,45
ПАТ “Павлоградхіммаш”	РОЗ	89,0	59,4	32,9	70,2	0
	ЗР	14,7	10,1	6,8	10,2	16,3
ПАТ “Дніпроважмаш”	РОЗ	0,18	0,21	0,19	0,20	0,21
	ЗР	0,16	0,13	0,12	0,14	0,15

Дані таблиці 2.10 дозволяють визначити наступну характерну рису вітчизняної машинобудівної галузі: високі показники рентабельності основних засобів при низьких показниках загальної рентабельності.

Показники рентабельності основних засобів вітчизняних підприємств машинобудівної галузі перебувають на високому рівні, і динаміка цього показника в цілому є позитивною, головним чином, внаслідок високого рівня зношування основних засобів (станом на 31.12.2015 р.).

Зношування виробничих будинків і споруджень ПАТ “АвтоКрАЗ” склав 64,4%, машин і встаткування – 54,1%, транспортних засобів — 83,3%, інших основних коштів – 74,9%; аналогічні показники по ПАТ «Павлоградхіммаш» склали: 94,5%, 94,7%, 94,7%, 84,0%, 78,2%; зношування машин і встаткування ПАТ “Дніпровагонмаш” склав 83,4%, ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод” – 92,2%, зношування транспортних засобів ПАТ “Дніпроважмаш” – 96,5%; зношування активної частини ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” склав 85,0% – 90,0%). Крім того, у виробничій діяльності підприємств використані основні засоби, накопичений знос по яким становить 100%. При цьому, за даними фінансової звітності, загальна рентабельність названих вище підприємств перебуває на вкрай низькому рівні, що свідчить про економічну неефективність їх виробничої діяльності.

Існуючий віковий склад основних груп технологічного устаткування, високий рівень його зносу, застарілість обладнання та невідповідність сучасним технологіям, ріст собівартості, неконкурентоспроможність вітчизняної продукції за ціною й по якості визначили низьку величину показника загальної рентабельності, і досить часто навіть його негативне значення.

Результати проведеного аналізу показали, що низькі значення фондомісткості й високий рівень фондівіддачі й рентабельності основних засобів можуть бути наслідком невиправдано завищеної собівартості й використання у виробничій діяльності фізично й морально застарілих,

повністю зношених основних засобів, що свідчить про неефективність діяльності підприємства.

Аналіз фінансового забезпечення відтворення основних засобів полягає в оцінці забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами та фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства доцільно здійснювати такій послідовності:

- аналіз динаміки, складу та структури джерел фінансування. Особливу увагу необхідно приділити аналізу накопичення та використання амортизаційних відрахувань підприємства.

- аналіз фінансових результатів та рентабельності підприємства. Важливо оцінити формування чистого прибутку підприємства, виявити фактори впливу на цей процес. Для формування власних джерел фінансування важливим є й розподіл чистого прибутку, тому необхідно оцінити й тенденції реінвестування прибутку та дивідендну політику підприємства.

- аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Цей етап аналізу фінансового забезпечення відтворення основних засобів дає можливість оцінити поточний стан вищезгаданих характеристик та спрогнозувати можливі зміни основних показників фінансового стану при здійсненні фінансування відтворення основних засобів.

За результатами аналізу фінансового забезпечення відтворення основних засобів можна дістати висновків про: достатність чи брак фінансових ресурсів для здійснення відтворення основних засобів в необхідному обсязі; необхідність та можливість залучення додаткових фінансових ресурсів; виявити резерви більш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства.

В таблиці 2.11 представлені результати розрахунків показників, які впливають на фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. За даними таблиці 2.11 можна дістати висновку, що підприємства, які досліджувалися, мають дуже різні можливості щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Динаміка показників, які впливають на фінансове забезпечення
відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Назва	2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ "АвтоКрАЗ"					
Власний капітал, тис. грн.	854673	746342	634567	596741	282829
Позиковий капітал, тис. грн.	324956	372845	424076	475082	585320
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	-86765	-98654	-128405	-148705	-449488
Амортизація, тис. грн.	31234	27123	24876	21991	17710
Довгострокові кредити банків, тис.	538734	975432	124876	131934	167352
Коефіцієнт автономії	0,31	0,21	0,15	0,11	0,05
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,25	1,17	1,18	1,15	1,13
ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"					
Власний капітал, тис. грн.	496754	517865	579876	682354	803218
Позиковий капітал, тис. грн.	49876	51234	57654	63835	92579
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	51432	53246	57987	679013	799877
Амортизація, тис. грн.	14798	16528	17654	18831	19322
Довгострокові кредити банків, тис.	0	0	0	0	0
Коефіцієнт автономії	0,85	0,91	0,89	0,91	0,90
Коефіцієнт поточної ліквідності	7,54	10,32	12,25	16,65	10,63
ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"					
Власний капітал, тис. грн.	45342	49653	51730	56650	69850
Позиковий капітал, тис. грн.	423156	413567	406754	393317	355054
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	-43215	-52178	-54673	-59721	-46521
Амортизація, тис. грн.	27154	29765	30654	31237	33583
Довгострокові кредити банків, тис.	2688	2587	2344	1733	0
Коефіцієнт автономії	0,17	0,18	0,19	0,13	0,16
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,21	1,43	1,51	2,26	0,58
ПАТ "Дніпровагонмаш"					
Власний капітал, тис. грн.	176582	175634	161234	155105	147750
Позиковий капітал, тис. грн.	99889	98765	82349	74619	54318
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	131658	134567	153765	149221	141863
Амортизація, тис. грн.	24587	19658	18765	19017	22235
Довгострокові кредити банків, тис.	0	0	0	0	0
Коефіцієнт автономії	0,94	0,94	0,96	0,95	0,96
Коефіцієнт поточної ліквідності	17,54	16,25	15,32	22,94	32,58

Продовження табл. 2.11

Назва	2011	2012	2013	2014	2015
ПАТ “Павлоградхіммаш”					
Власний капітал, тис. грн.	44529	41003	40125	39154	38866
Позиковий капітал, тис. грн.	334563	315874	254132	244098	217035
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	-5565	-6124	-6578	-7862	-8150
Амортизація, тис. грн.	16578	15432	14654	13468	12903
Довгострокові кредити банків, тис.	0	0	0	0	0
Коефіцієнт автономії	0,17	0,17	0,16	0,14	0,15
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,13	2,04	2,10	2,90	7,85
ПАТ “Дніпроважмаш”					
Власний капітал, тис. грн.	171983	179345	187643	199949	214992
Позиковий капітал, тис. грн.	349232	356245	376543	389795	435955
Нерозподілений прибуток, тис. грн.	102345	108765	114536	126014	140541
Амортизація, тис. грн.	23765	22345	19876	14440	13283
Довгострокові кредити банків, тис.	35642	30876	31234	32491	35899
Коефіцієнт автономії	0,32	0,31	0,33	0,34	0,33
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,54	1,54	1,53	1,41	1,45

Так, ПАТ “АвтоКрАЗ”, ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”, ПАТ “Павлоградхіммаш” знаходяться в кризовому стані, вони неплатоспроможні, в структурі капіталу частка позикового капіталу досягає вісімдесяти й більше процентів, непокриті збитки щороку зростають. В такому фінансово-економічному стані неможливе навіть просте відтворення основних засобів із-за браку коштів на операційну діяльність, реальні інвестиції за таких умов неможливі.

Слід зазначити, що ПАТ “АвтоКрАЗ”, ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” користуються довгостроковими кредитами (ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” не має довгострокових кредитів тільки в 2015 році).

ПАТ “Дніпроважмаш” має більш стабільний стан. Діяльність цього підприємства прибуткова, нерозподілений прибуток зростає щороку. Підприємство активно використовує довгострокові банківські кредити як джерело фінансування діяльності. Здійснює інвестиції в основні засоби, про що свідчать дані табл. 2.7 Проблеми в його фінансово-економічному стані –

невисоке значення коефіцієнту поточної ліквідності та занадто висока залежність від зовнішнього фінансування. Але така стратегія в формування джерел фінансування приносить результати і в кризових умовах.

ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод” та ПАТ “Днепробагмаш” дуже схожі за тенденціями змін показників, які впливають на фінансове забезпечення відтворення основних засобів: висока незалежність від зовнішнього фінансування (власного капіталу в структурі пасивів від 86 до 95 відсотків), відсутність довгострокових кредитів, щорічне зростання нерозподіленого прибутку, надлишкова ліквідність.

Слід зазначити, що надлишкова ліквідність пояснюється не простроченою дебіторською заборгованістю, а поточними фінансовими інвестиціями та значними коштами на банківських рахунках. Можна дістати висновку про їх стабільний фінансовий стан, та наявні умови для здійснення масштабних проектів з реконструкції та модернізації виробництва, підвищення конкурентоспроможності.

Для багатьох машинобудівних підприємств України умова фінансово-економічної рівноваги не виконується. Причиною цього є перевищення у структурі активів нефінансових активів над фінансовими, а в структурі пасивів позикового капіталу над власним. Це призводить до втрати фінансово-економічної стійкості підприємства. По мірі віддалення від точки фінансово-економічної рівноваги нестійкий стан переходить в область ризику, а потім у кризовий стан. Причому, якщо сума власного капіталу більше ніж сума довгострокових нефінансових активів, але менше усієї суми нефінансових активів (тобто у підприємства є в наявності власні оборотні кошти, але їх величина недостатня для покриття запасів і витрат), то у машинобудівного підприємства зберігається потенційна платоспроможність і є імовірність відновлення фінансово-економічної рівноваги.

На фінансово-економічний стан машинобудівного підприємства впливає ряд факторів: положення підприємства на ринку, структура продукції, що випускається, технологія виробництва, ступінь залежності підприємства від

зовнішніх джерел фінансування, структура активів підприємства, ефективність господарських і фінансових операцій підприємства, розмір власного капіталу (в т.ч. статутного капіталу і прибутку), величина й структура витрат, їх співвідношення з грошовими доходами підприємства.

Для поліпшення та стабілізації фінансово-економічного стану машинобудівного підприємства необхідне збільшення його власного капіталу.

Основним джерелом цього повинен бути прибуток, реінвестований у діяльність підприємства. Умовою отримання прибутку і його зростання є конкурентоспроможність продукції підприємства, платоспроможний попит і рівень доходів споживачів, рівень витрат виробництва і їх структура і т.д. Також можливе зростання власного капіталу за рахунок зовнішніх інвестицій до статутного фонду підприємства.

Збільшення фінансових активів підприємства можливе за таких умов: величина грошових коштів підприємства не повинна нести надлишкову ліквідність; збільшення дебіторської заборгованості не повинно відбуватися за рахунок зростання її невинуватеної частини і сумнівних боргів; зростання фінансових інвестицій можливе тільки за наявності у підприємства достатніх власних фінансових ресурсів. В якості засобів поліпшення фінансово-економічного стану можна розглядати виявлення і використання внутрішньогосподарських резервів, диверсифікацію виробництва, інвестиції.

Отже, за результатами аналізу стану, тенденцій та проблем фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств можна дістати наступних висновків.

Машинобудівні підприємства мають проблеми як з якістю основних засобів, що використовуються в виробничому процесі, так й з формуванням джерел для їх відтворення. Проте є певні відмінності в фінансово-економічному стані підприємств та результатах їх діяльності. Тому необхідною є розробка методики, яка дозволить виявити ефективність управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

2.3. Діагностика рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Ефективність управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів буде визначатися наявністю умов для формування джерел фінансування відтворювальних витрат при підтримці нормального рівня технічного стану основних засобів підприємства.

Діагностика ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів – процес оцінки управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства, який спрямований на визначення проблем та можливих шляхів їх розв'язання. Діагностику ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств пропонуємо проводити за наступними етапами: групування показників; визначення рангів складових груп показників за їх рекомендованими значеннями; розрахунок відповідних адитивних показників; бальна оцінка значень адитивних показників; визначення рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів за матричним методом.

Розглянемо послідовність дій при реалізації методики діагностики ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

На першому етапі відбувається групування показників управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Показники, що використовуються для діагностики запропоновано розділити на дві групи – показники наявності та використання основних засобів машинобудівного підприємства та показники фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Показники наявності та використання основних засобів машинобудівного підприємства мають оцінювати технічний стан, рух та

ефективність їх використання. До цієї групи показників слід віднести коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, фондovіддачу, рентабельність основних засобів. Коефіцієнт зносу характеризує технічний стан основних засобів, коефіцієнт оновлення – рух основних засобів, фондovіддача, та рентабельність основних засобів – ефективність їх використання.

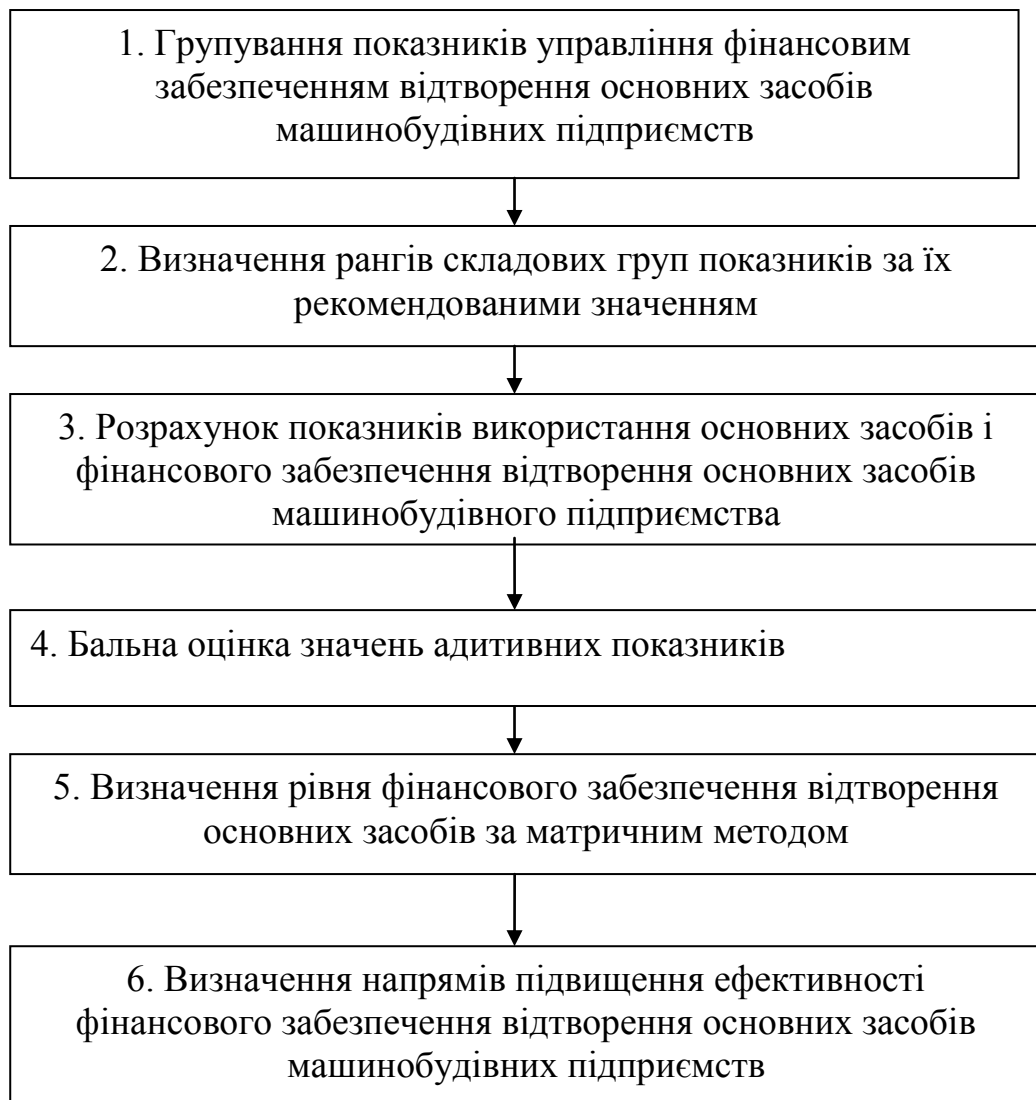

Рис. 2.4. Схема діагностики ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Ця група показників включає співвідношення нерозподіленого прибутку та власного капіталу, співвідношення амортизації до зносу, коефіцієнт автономії, коефіцієнт поточної ліквідності. Співвідношення нерозподіленого

прибутку та чистого прибутку визначає ступінь капіталізації прибутку та наявність власних джерел фінансування. Співвідношення амортизації до зносу дає оцінку достатності нарахованої за період амортизації для відновлення накопиченого зносу основних засобів. Коефіцієнт автономії характеризує незалежність від зовнішнього фінансування та можливості для залучення позикових коштів. Коефіцієнт поточної ліквідності визначає платоспроможність підприємства.

В таблиці 2.12 представлені групування показників та алгоритм їх розрахунку.

Таблиця 2.12

Групування та алгоритм розрахунку показників управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Показник	Алгоритм розрахунку	Напрямок оцінювання
Показники наявності та використання основних засобів машинобудівного підприємства		
Коефіцієнт зносу	Відношення зносу по первісній вартості	Характеризує технічний стан основних засобів
Коефіцієнт оновлення	Відношення основних засобів, що надійшли, до їх балансової вартості на кінець року	Рух основних засобів
Фондовіддача	Відношення виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості основних засобів	Ефективність використання основних засобів
Рентабельність основних засобів	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості основних засобів	Ефективність використання основних засобів
Показники фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства		
Коефіцієнт капіталізації прибутку	Відношення нерозподіленого прибутку та власного капіталу	Ступінь капіталізації прибутку та наявність власних джерел фінансування
Коефіцієнт співвідношення амортизації до зносу	Відношення амортизації до зносу	Оцінка достатності нарахованої за період амортизації для відновлення накопиченого зносу основних засобів

Продовження табл.2.12

Показник	Алгоритм розрахунку	Напрямок оцінювання
Коефіцієнт автономії	Відношення власного капіталу до загальної величини капіталу	Незалежність від зовнішнього фінансування та можливості для залучення позикових коштів
Коефіцієнт поточної ліквідності	Відношення оборотних активів до поточних зобов'язань	Платоспроможність підприємства

За кожною з груп показників будемо інтегральний показник – за першою групою показник наявності та використання основних засобів, за другою – показник фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

На другому етапі відбувається визначення рангів складових груп показників за їх рекомендованими значенням.

Розрахунок інтегральних показників рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства здійснюється на основі відповідних показників, які формуються шляхом співставлення фактичних значень з нормативними та експертними значеннями. На другому етапі визначено ранги показників за їх рекомендованими значеннями (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Рекомендовані значення показників використання основних засобів та фінансового забезпечення їх відтворення

Показники	Значення показників		
	Низьке	Середнє	Високе
Показники використання основних засобів			
Коефіцієнт зносу	0,75-1	0,5-0,74	0,49-0
Коефіцієнт оновлення	0-0,05	0,06-0,1	0,11-0,2
Фондовіддача	0-2	2,1-10	Більше 10
Рентабельність основних засобів	0-0,05	0,05-0,1	Більше 0,1
Показники фінансового забезпечення відтворення основних засобів			
Коефіцієнт капіталізації прибутку	0,01-0,24	0,25-0,65	0,66-1
Коефіцієнт співвідношення амортизації та зносу	0-0,04	0,05-0,07	0,08-0,1
Коефіцієнт автономії	0,01-0,49	0,5-0,69	0,7-1
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,01-1,4	1,5-1,9	Більше 2

На третьому етапі відбувається розрахунок показників наявності та використання основних засобів і фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Адитивні показники за одиничними показниками кожної з груп розраховуються на третьому етапі:

Адитивний показник використання основних засобів визначається за формулою:

$$I_{нв} = П_з + П_{он} + П_{фв} + П_{роз}, \quad (2.4)$$

де $I_{нв}$ – адитивний показник використання основних засобів;

$П_з$ – показник зносу основних засобів; $П_{он}$ – показник оновлення основних засобів;

$П_{фв}$ – показник фондovіддачі основних засобів;

$П_{роз}$ – показник рентабельності основних засобів.

Адитивний показник фінансового забезпечення відтворення основних засобів розраховується таким чином:

$$I_{фз} = П_{кп} + П_{аз} + П_{ав} + П_{пл}, \quad (2.5)$$

де $I_{фз}$ – адитивний показник фінансового забезпечення відтворення основних засобів;

$П_{кп}$ – показник капіталізації прибутку;

$П_{аз}$ – показник співвідношення амортизації до зносу;

$П_{ав}$ – показник автономії;

$П_{пл}$ – показник поточної ліквідності.

На четвертому етапі проведено бальну оцінку значень адитивних показників. У разі оцінки в межах від 12 до 9 балів рівень використання основних засобів машинобудівних підприємств та фінансового забезпечення їх відтворення є високим; від 8 до 5 балів – середнім; менше 4 балів – низьким.

В таблиці 2.14 представлено ранжування значень показників для визначення ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

П'ятий етап – проведення матричного аналізу ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Таблиця 2.14

Бальна оцінка значень адитивних показників використання та фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства

Назва показника	Рівень показника		
	Низький	Середній	Високий
Адитивний показник використання основних засобів	4	5-8	9-12
Адитивний показник фінансового забезпечення відтворення основних засобів	4	5-8	9-12

Запропоновано матрицю ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Цей інструмент дозволяє не тільки визначити поточну ефективність фінансового забезпечення відтворення основних засобів, але й визначити заходи щодо оптимізації ситуації.

Адитивний показник використання основних засобів	Рівень	Адитивний показник фінансового забезпечення відтворення основних засобів		
		Низький	Середній	Високий
	Низький	1-й квадрант	2-й квадрант	3-й квадрант
	Середній	4-й квадрант	5-й квадрант	6-й квадрант
Високий	7 квадрант	8 квадрант	9 квадрант	

Рис. 2.5. Матриця рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства

В таблиці 2.15 приведена характеристика ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів та заходи щодо управління фінансовим забезпеченням основних засобів для кожного квадранта матриці.

Таблиця 2.15

Характеристика квадрантів матриці ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства

№	Характеристика ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів	Заходи щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів
1	Основні засоби підприємства характеризуються низьким технічним станом, оновлення не проводиться або незначне. Ефективність використання основних засобів низька. Джерела фінансування не використовуються (або незначно використовуються) на відтворення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності. Кризовий стан підприємства в цілому.	Оптимізація наявних основних засобів (продаж, ліквідація застарілих та тих, що не використовуються). Отримані кошти разом з амортизаційними відрахуваннями спрямовуються на оновлення основних засобів.
2	Низький технічний стан та ефективність використання основних засобів. У підприємства наявні в достатній мірі кошти для відтворення основних засобів.	Розробка та виконання плану оновлення основних засобів, їх реконструкції та модернізації. Джерела – власні кошти, лізинг.
3	Низький технічний стан та ефективність використання основних засобів. Підприємство стабільне, діяльність прибуткова, кошти для відтворення основних засобів можуть використовуватися як власні, так і залучені.	Активне оновлення основних засобів, за можливості перегляд технологій, які застосовуються на підприємстві. Джерела – власні кошти, лізинг, кредити, емісія цінних паперів.
4	Достатній технічний стан та ефективність використання основних засобів. Джерела фінансування не використовуються (або незначно використовуються) на відтворення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності. Кризовий стан підприємства в цілому.	Оптимізація наявних основних засобів (передача в оренду, продаж, ліквідація застарілих та тих, що не використовуються) та більш ефективно їх використання. Отримані кошти спрямовуються на стабілізацію діяльності підприємства.

№	Характеристика ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів	Заходи щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів
5	Достатній технічний стан та ефективність використання основних засобів. У підприємства наявні в достатній мірі кошти для відтворення основних засобів.	Подальше оновлення та модернізація діючих основних засобів, за можливості перехід на більш сучасні технології. Джерела – власні кошти, лізинг.
6	Достатній технічний стан та ефективність використання основних засобів. Підприємство стабільне, діяльність прибуткова, кошти для відтворення основних засобів можуть використовуватися як власні, так і залучені.	Подальше оновлення та модернізація діючих основних засобів, за можливості перехід на більш сучасні технології. Джерела – власні кошти, лізинг, кредити, емісія цінних паперів.
7	Високий технічний стан та ефективність використання основних засобів. Джерела фінансування не використовуються (або незначно використовуються) на відтворення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності. Кризовий стан підприємства в цілому.	Оптимізація наявних основних засобів (передача в оренду, продаж, ліквідація застарілих та тих, що не використовуються) та більш ефективно їх використання. Отримані кошти спрямовуються на стабілізацію діяльності підприємства.
8	Високий технічний стан та ефективність використання основних засобів. У підприємства наявні в достатній мірі кошти для відтворення основних засобів.	Подальше оновлення та модернізація діючих основних засобів, за можливості перехід на більш сучасні технології. Джерела – власні кошти, лізинг, кредити, емісія цінних паперів.
9	Високий технічний стан та ефективність використання основних засобів. Підприємство стабільне, діяльність прибуткова, кошти для відтворення основних засобів можуть використовуватися як власні, так і залучені.	Подальше оновлення та модернізація діючих основних засобів, впровадження більш сучасних технології. Джерела – власні кошти, лізинг, кредити, емісія цінних паперів.

Розглянемо застосування цієї методики для машинобудівних підприємств.

Апробацію методичного підходу проведено на шести вітчизняних машинобудівних підприємствах (табл. 2.16 та 2.17).

В таблиці 2.16 наведені вихідні дані щодо використання основних засобів машинобудівних підприємств та фінансового забезпечення їх відтворення.

Таблиця 2.16

Вихідні дані щодо використання основних засобів машинобудівних підприємств та фінансового забезпечення їх відтворення

Підприємство	K_z	$K_{он}$	$K_{фв}$	$K_{роз}$	$K_{кп}$	$K_{аз}$	$K_{ав}$	$K_{пл}$
ПАТ „АвтоКрАЗ”	0,61	0,0	6,98	-1,13	-1,59	0,004	0,05	1,13
ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”	0,62	0,7	1,89	0,41	0,99	0,04	0,9	10,63
ПАТ „Дніпропетровський	0,88	1,1	2,59	0,14	-0,67	0,04	0,16	0,58
ПАТ „Дніпровагонмаш”	0,63	0,7	0,75	-0,91	0,96	0,16	0,96	32,58
ПАТ „Павлоградхіммаш”	0,71	0,6	1,73	0,00	-0,21	0,07	0,15	7,85
ПАТ „Дніпроважмаш”	0,80	2,1	13,02	0,21	0,66	0,05	0,33	1,45

В таблиці 2.17 наведені ранги показників машинобудівних підприємств за їх рекомендованими значеннями

Таблиця 2.17

Ранги показників машинобудівних підприємств за їх рекомендованими значеннями

Підприємство	P_z	$P_{он}$	$P_{фв}$	$P_{роз}$	$I_{нв}$	$P_{кп}$	$P_{аз}$	$P_{ав}$	$P_{пл}$	$I_{фз}$
ПАТ „АвтоКрАЗ”	2	1	2	1	6	1	1	1	1	4
ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”	2	2	1	3	8	3	1	3	3	10
ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”	1	1	2	3	7	1	1	1	1	4
ПАТ „Дніпровагонмаш”	2	2	1	1	6	3	3	3	3	12
ПАТ „Павлоградхіммаш”	2	1	1	1	5	1	2	1	3	7
ПАТ „Дніпроважмаш”	1	1	3	3	8	3	2	1	2	8

Проведемо ранжування показників для визначення ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Таблиця 2.18

Ранжування значень показників для визначення ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства

Назва	$I_{нв}$	Рівень показника	$I_{фз}$	Рівень показника
ПАТ “АвтоКрАЗ”	6	Середній	4	Низький
ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”	8	Середній	10	Високий
ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”	7	Середній	4	Низький
ПАТ “Дніпровагонмаш”	6	Середній	12	Високий
ПАТ “Павлоградхіммаш”	5	Середній	7	Середній
ПАТ “Дніпроважмаш”	8	Середній	8	Середній

За результатами ранжування показників наявності та використання основних засобів всі підприємства отримали значення показника $I_{нв}$ “середній”. Згідно значенням показника $I_{фз}$ ПАТ “АвтоКрАЗ” та ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» отримали значення “низький”, ПАТ “Павлоградхіммаш” та ПАТ “Дніпроважмаш” — значення “середній”, ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод” та ПАТ “Днепровагонмаш” — значення “високий”.

За результатами ранжування показників для визначення ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств визначаємо їх стан на матриці ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Як видно з рисунку 2.6 ПАТ “АвтоКрАЗ” та ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” попади до четвертого квадранту матриці. Такі підприємства характеризуються достатнім технічним станом та ефективністю використання

основних засобів. Джерела фінансування не використовуються (або незначно використовуються) на відтворення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності. Кризовий стан підприємства в цілому. Напрямами покращення ситуації є оптимізація наявних основних засобів (передача в оренду, продаж, ліквідація застарілих та тих, що не використовуються) та більш ефективно їх використання. Отримані кошти спрямовуються на стабілізацію діяльності підприємства.

За рівнем адитивних показників в матриці на перетині одержано квадранти, що відображають загальну характеристику фінансового забезпечення відтворення основних засобів та позицію машинобудівних підприємств на момент дослідження (п'ятий етап) – рис. 2.6

Адитивний показник використання основних засобів	Рівень	Адитивний показник фінансового забезпечення відтворення основних засобів		
		Низький	Середній	Високий
	Низький	1-й квадрант	2-й квадрант	3-й квадрант
	Середній	4-й квадрант (ПАТ „АвтоКрАЗ” ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”)	5-й квадрант (ПАТ „Дніпроважмаш” ПАТ „Павлоградхіммаш”)	6-й квадрант (ПАТ „Дніпровагонмаш” ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”)
Високий	7 квадрант	8 квадрант	9 квадрант	

1-й, 4-й квадранти – стан фінансового забезпечення критичний; 2-й, 3-й, 5-й квадранти – фінансове забезпечення відповідає потребам у відтворенні за умови спрямування коштів на реконструкцію і модернізацію; 6-й квадрант – фінансовий стан дозволяє забезпечувати оновлення основних засобів, у тому числі за рахунок інновацій; 7-й квадрант – недостатньо коштів для відновлення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності; 8-й, 9-й квадранти – фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів.

Рис. 2.6. Поділ машинобудівних підприємств за рівнем фінансового забезпечення відтворення основних засобів

Згідно з таким підходом і відповідно до рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів у кожному квадранті матриці визначаються заходи щодо оптимізації ситуації.

Запропонований підхід апробовано на підприємствах ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод” і ПАТ „АвтоКрАЗ”. Результатами є оцінка рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів всередині підприємства для виявлення резервів його покращання та порівняльна оцінка кількох підприємств одночасно, що дозволяє менеджменту машинобудівного підприємства ухвалювати управлінські рішення щодо стану фінансового забезпечення, який відповідає потребам відтворення основних засобів.

ПАТ “Дніпроважмаш” та ПАТ “Павлоградхіммаш” віднесені до п’ятого квадранта матриці. У підприємств, які відносяться до цього квадранта, достатній технічний стан та ефективність використання основних засобів. У підприємства наявні в достатній мірі кошти для відтворення основних засобів. Для збільшення ефективності рекомендовано подальше оновлення та модернізація діючих основних засобів, за можливості перехід на більш сучасні технології. Джерела – власні кошти, лізинг.

ПАТ “Днепровагонмаш” та ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод” відносяться до шостого квадранта матриці. Для цих підприємств властиві достатній технічний стан та ефективність використання основних засобів. Підприємство стабільне, діяльність прибуткова, кошти для відтворення основних засобів можуть використовуватися як власні, так і залучені. Для оптимізації відтворення основних засобів рекомендується подальше оновлення та модернізація діючих основних засобів, за можливості перехід на більш сучасні технології. Джерела – власні кошти, лізинг, кредити, емісія цінних паперів.

Висновки до 2 розділу:

1. За результатами проведеного дослідження факторів макросередовища на фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств можемо зазначити, що рівень монетизації економіки України низький для створення необхідних джерел фінансування інвестиційної діяльності, зокрема, інвестицій в основний капітал.

На формування джерел фінансування інвестицій в основний капітал в Україні впливають такі монетарні чинники, як висока вартість фінансових ресурсів, високе значення облікової ставки НБУ та недостатнє її застосування як інструмента монетарної політики, дефіцит у банків «довгих» грошей, що є джерелом кредитування інвестицій в основний капітал.

2. Як показало проведене дослідження, для переважної більшості підприємств в Україні внутрішні джерела фінансування реальних інвестицій мають переважне значення та є основними, що можуть ефективно використовуватися для фінансування реальних інвестицій. Тому амортизаційна політика повинна бути ефективним інструментом формування внутрішніх фінансових ресурсів підприємства. Основним власним джерелом фінансового забезпечення відтворення основного капіталу є нерозподілений прибуток.

3. За результатами аналізу стану та тенденцій фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств можна зробити наступні висновки: машинобудівні підприємства мають проблеми як із якістю основних засобів, що використовуються у виробничому процесі, так і з формуванням джерел для їх відтворення. Результати проведеного аналізу показали, що низькі значення фондомісткості й високий рівень фондівдачі та рентабельності основних засобів можуть бути наслідком не виправдано завищеної собівартості й використання у виробничій діяльності фізично й морально застарілих та зношених основних засобів, що свідчить про неефективність діяльності підприємств.

Відмінності в фінансово-економічному стані підприємств та результатах їх діяльності говорить про те, що повинна бути розроблена методика, що дозволить виявити ефективність управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

4. З метою отримання точних і достовірних даних, у дисертаційній роботі пропонується проводити діагностику ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств за наступними етапами: групування показників управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів; шкалування, розрахунок показників наявності та використання основних засобів і фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства; ранжування значень показників; проведення матричного аналізу; визначення напрямів підвищення ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Наступний, третій розділ дисертаційної роботи буде присвячено удосконаленню механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Результати дослідження автора, викладені в другому розділі дисертаційної роботи, знайшли відображення у наукових працях [45, 46, 48, 49, 54, 57, 61].

РОЗДІЛ 3
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Інформаційне забезпечення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Необхідність оновлення основних засобів та їх відповідність сучасним технологіям є однією з першочергових проблем, які стоять перед машинобудівними підприємствами України на сьогоднішній день. Випуск конкурентоспроможної продукції можливий лише за наявності відповідної матеріально-технічної бази.

В умовах економічної кризи в Україні фінансування витрат, пов'язаних з відтворенням основних засобів, є ускладненим. Зниження обсягів виробництва, проблеми з збутом продукції, інфляція є причинами негативних результатів діяльності машинобудівних підприємств. За підсумками 2015 року індекс цін виробників промислової продукції склав 131,8%, індекс промислової продукції машинобудування 78,7% [118]. Високі темпи інфляції практично роблять неможливим навіть просте відтворення основних засобів за рахунок амортизаційних відрахувань.

Для вирішення цих проблем необхідно більш ефективно управління відтворення основних засобів підприємств. Одним з напрямів його покращення є удосконалення інформаційного забезпечення механізму управління відтворенням основних засобів підприємства. Тому вивчення інформаційного забезпечення механізму управління відтворенням основних засобів машинобудівних підприємств є важливим напрямом дослідження.

Теоретичним та практичним аспектам формування та удосконалення інформаційного забезпечення механізму управління підприємств присвячені

роботи Войнарєнка М.П. та Овод Л.В. [28], Варави А.А. [22], Ткаченко С.А. [147], Гавриш О.А. та Савченко С.М. [32], Гушко С.В. [38], Меджибовської Н.С. [103], Старєнської О.М. [141], Вядрова І.М. [30].

Войнарєнка М.П. та Овод Л.В. запропонували формування, організацію та послідовність моніторингу системи інформаційно-аналітичного забезпечення механізму управління амортизаційною політикою підприємств [28, с. 194, 195, 197]. Її застосування спрямоване на підвищення якості управлінських рішень щодо управління амортизаційною політикою підприємства та його діяльністю в цілому.

Варава А.А. характеризує інформаційне забезпечення відповідно до різних стадій процесу стратегічного управління підприємством, визначає його особливості на певних його стадіях [22].

Ткаченко С.А. вивчена залежність інформаційного забезпечення підсистеми економіко-аналітичної обробки інформації від структури управлінських рішень, які приймаються на промислових підприємствах та в науково-виробничих об'єднаннях [147].

Гавриш О.А. та Савченко С.М. розглядають інформаційні чинники інноваційної діяльності машинобудівних підприємств та практичні аспекти застосування інформаційно-інноваційного механізму для забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств [32].

Гушко С.В. запропонував механізм інформаційного забезпечення обліково-аналітичної системи управління в єдиному інформаційному середовищі, розглянув особливості його побудови [38, с. 55-56].

Меджибовська Н.С. розглядає процес організації раціонального руху інформаційних потоків підприємств. Досліджено етапи формування інформаційного забезпечення управління підприємством та розроблені практичні рекомендації щодо впровадження комплексної автоматизованої системи [103, с. 26-28].

Старенька О.М. досліджує принципи існування системної організації інформаційного забезпечення оперативного управління підприємством [141, с. 38 - 45].

У працях цих науковців визначаються різні аспекти інформаційного забезпечення механізму управління підприємством, але єдиної думки щодо його формування немає. Питанням інформаційного забезпечення механізму управління відтворенням основних засобів присвячена тільки робота Войнаренка М.П. та Овод Л.В. Незважаючи на напрацювання щодо інформаційного забезпечення механізму управління підприємством, залишаються актуальними питання, пов'язані з інформаційним забезпеченням управління відтворенням основних засобів машинобудівних підприємств.

Розглянемо розробку положень щодо удосконалення інформаційного забезпечення управління відтворенням основних засобів машинобудівного підприємства.

Управління відтворенням основних засобів підприємства – сукупність методів, прийомів, заходів, які спрямовані на підвищення ефективності формування та використання основних засобів.

Ефективність механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів залежить від його інформаційного забезпечення, а саме від якості інформації, інформаційних потоків.

Інформацією для управління процесами управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства є законодавчі та нормативні акти, які регламентують, дані обліку щодо складу та руху основних засобів, аналізу вікової, видової та технологічної структури основних засобів, їх технічного стану, умов експлуатації, морального зносу, строків корисної експлуатації, методів амортизації. Також важливою інформацією в управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів будуть показники, які характеризують наявність у підприємства джерел фінансування відтворювальних процесів та можливість здійснювати їх. До цих показників належать дані про амортизаційні відрахування, наявність

чистого прибутку та нерозподіленого прибутку, прибутковість підприємства, грошові потоки, інвестиції в основний капітал, величина довгострокових кредитів, залучення коштів за рахунок емісії цінних паперів та інші.

Слід зазначити, що результативність такої системи забезпечується дотриманням традиційних принципів: економічна обґрунтованість, системність, узгодженість і взаємозв'язок показників, багатоваріантність, врахування специфіки машинобудівних підприємств.

Інформаційне забезпечення управління пов'язано зі збором, нагромадженням, збереженням та аналізом інформації, яка необхідна для функціонування організаційно-економічного механізму управління підприємством. Інформаційне забезпечення управління – це сукупність реалізованих рішень щодо обсягів інформації, її якісного та кількісного складу, розміщення і форм організації [141, с. 39].

Для ефективного управління відтворенням основних засобів підприємства удосконалення інформаційного забезпечення є необхідною складовою. Використання оперативної та достовірної інформації щодо всіх стадій відтворення основних засобів на підприємстві дає можливість визначати необхідні обсяги фінансових ресурсів для здійснення відтворювальних процесів та оптимальну структуру джерел фінансування в залежності від фінансового стану підприємства. Саме належне інформаційне забезпечення дозволяє оптимізувати процес управління, ризики, пов'язані з ним.

Інформаційне забезпечення механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів має сприяти досягненню його ефективності та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Інформаційне забезпечення використовується з метою підвищення ефективності фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Для досягнення мети вирішуються наступні завдання: формування інформаційного середовища підприємства та обґрунтування інформаційних

потоків за бізнес-процесами; визначення системи показників, які характеризують всі стадії відтворення основних засобів підприємства з метою їх подальшого планування, оцінки, аналізу та контролю; оцінка ефективності організаційно-економічного механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства та розробка заходів щодо його покращення.

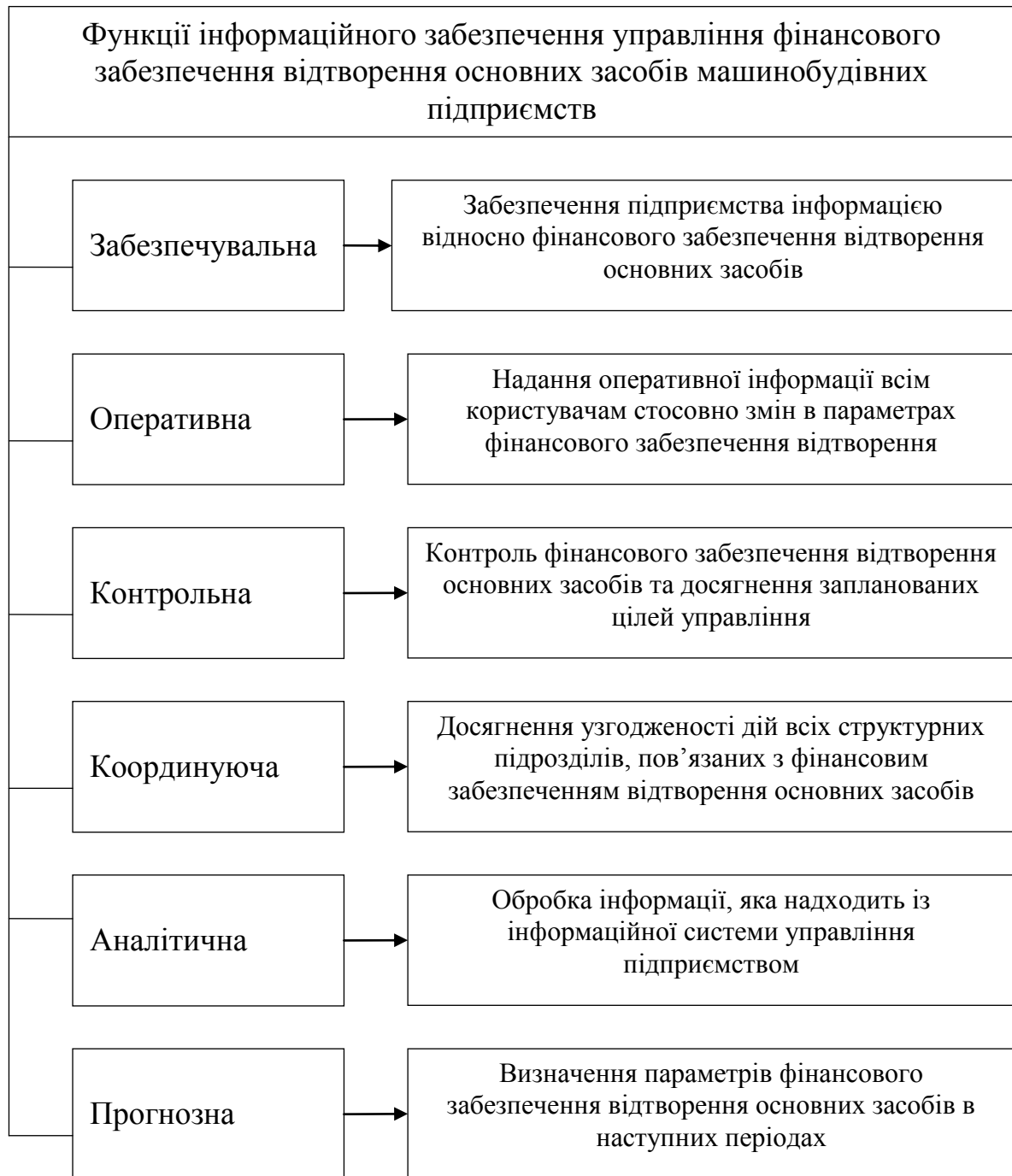

Рис.3.1. Функції інформаційного забезпечення управління фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Інформаційне забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства будується на принципах економічної обґрунтованості, системності, узгодженості і взаємозв'язку показників.

Розглянемо систему інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування за синтезом його складових: збору, накопичення, збереження та аналізу інформації, а також використання отриманих даних для прийняття управлінських рішень стосовно пріоритетів спрямування коштів за ступенем важливості об'єктів основних засобів для діяльності машинобудівного підприємства представлену на рис. 3.2.

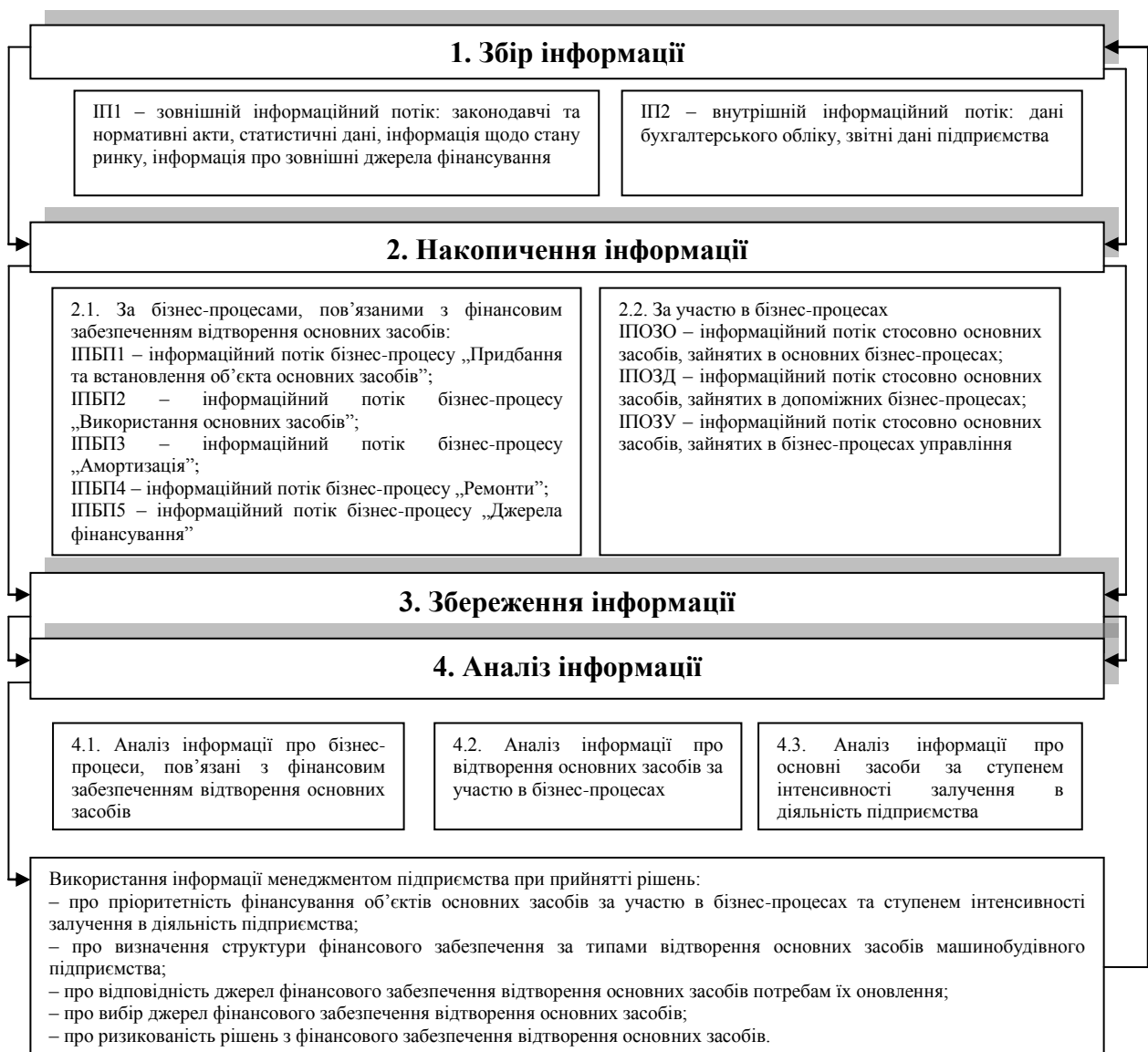

Рис. 3.2. Система інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Як видно з рисунку 3.2, об'єктом інформаційного забезпечення є відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Збір інформації включає формування зовнішнього та внутрішнього інформаційних потоків.

Зовнішній інформаційний потік містить інформацію щодо законодавчих та нормативних актів, які регламентують питання фінансового забезпечення відтворення основних засобів, статистичні дані, інформацію про стан ринку, інформацію про зовнішні джерела фінансування.

Стосовно стану ринку необхідна інформація про ринки збуту та відповідно прогностичні обсяги виробництва та відповідність ним наявних основних засобів та виробничої потужності машинобудівного підприємства. З іншого боку, необхідно мати інформацію про стан ринку обладнання, яке необхідне для здійснення основної діяльності підприємств машинобудування, ціни на нього та технічні характеристики. Для прийняття рішень щодо залучення зовнішніх джерел фінансування необхідна інформація про їх вартість, умови залучення.

Внутрішній інформаційний потік містить дані бухгалтерського обліку та звітні дані підприємства.

Друга складова системи інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств – накопичення інформації, яке відбувається в розрізі бізнес-процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів та за участю в бізнес-процесах (інформаційний потік стосовно основних засобів, зайнятих в основних бізнес-процесах; інформаційний потік стосовно основних засобів, зайнятих в допоміжних бізнес-процесах; інформаційний потік стосовно основних засобів, зайнятих в бізнес-процесах управління)

За рахунок впорядкованих інформаційних потоків та чітко побудованої інформаційної системи можна досягнути підвищення ефективності управлінських рішень. Інформаційний потік – сукупність інформації, необхідної для здійснення діяльності підприємства. До інформації висувається

низка вимог. Вона повинна бути своєчасною, повною, корисною, достовірною, зрозумілою, регулярною, релевантною.

Система бізнес-процесів дозволяє реалізувати принципи: процесно-орієнтованого підходу й системного підходу до менеджменту. Підсумком роботи є система організованих, взаємозалежних і ефективно керованих процесів організації. Відтворення основних засобів пов'язане з їх виробничим використанням, зносом, амортизацією, підтримкою у робочому стані, відновленням. Бізнес-процеси машинобудівного підприємства, пов'язані з відтворення основних засобів будуть включати: облік витрат на придбання (виготовлення) та встановлення об'єкту основних засобів; визначення балансової вартості основних засобів; амортизація; облік витрат на ремонти основних засобів; облік наявності та використання джерел фінансування відтворення основних засобів.

В таблиці 3.1 наведена характеристика змістовного наповнення інформаційних потоків бізнес-процесів машинобудівних підприємств, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Таблиця 3.1

Зміст інформаційних потоків бізнес-процесів машинобудівних підприємств, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів

№	Назва інформаційного потоку	Зміст інформації
1	Інформаційний потік бізнес-процесу «Облік витрат на придбання (виготовлення) та встановлення об'єкту основних засобів»	Дані про витрати на придбання, виготовлення, транспортування, монтаж, встановлення об'єкту основних засобів (в залежності від того, до якої групи основних засобів відноситься об'єкт та способу його появи (придбання, будівництво, виготовлення))
2	Інформаційний потік бізнес-процесу «Визначення балансової вартості основних засобів»	Облік балансової вартості основних засобів на всіх етапах їх використання на підприємстві, включаючи визначення первісної вартості, залишкової вартості в процесі експлуатації з урахуванням амортизації, відновлювальної вартості, ліквідаційної вартості

Продовження табл. 3.1

№	Назва інформаційного потоку	Зміст інформації
3	Інформаційний потік бізнес-процесу «Амортизація»	Дані про групу основних засобів, мінімальний строк корисного їх використання, метод нарахування амортизації, витрати, що належать амортизації за певним об'єктом основних засобів, визначенні суми амортизаційних відрахувань.
4	Інформаційний потік бізнес-процесу «Облік витрат на ремонти основних засобів»,	Дані, пов'язані з визначенням витрат на всі види ремонтів основних засобів.
5	Інформаційний потік бізнес-процесу наявності та використання джерел фінансування відтворення основних засобів»	Дані про: величину власних та залучених джерел фінансування відтворення основних засобів; потребу в додаткових джерелах фінансування для досягнення планових показників з оновлення основних засобів; використання коштів на фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства

Інформаційний потік бізнес-процесу “Облік витрат на придбання (виготовлення) та встановлення об'єкту основних засобів” буде містити дані про витрати на придбання, виготовлення, транспортування, монтаж, встановлення об'єкту основних засобів (в залежності від того, до якої групи основних засобів відноситься об'єкт та способу його появи (придбання, будівництво, виготовлення)).

Інформаційний потік бізнес-процесу “Визначення балансової вартості основних засобів”, пов'язаний з обліком балансової вартості основних засобів на всіх етапах їх використання на підприємстві, включаючи визначення первісної вартості, залишкової вартості в процесі експлуатації з урахуванням амортизації, відновлювальної вартості, ліквідаційної вартості.

Інформаційний потік бізнес-процесу “Амортизація” містить дані про групу основних засобів, мінімальний строк корисного їх використання, метод нарахування амортизації, витрати, що належать амортизації за певним об'єктом основних засобів, визначенні суми амортизаційних відрахувань.

Інформаційний потік бізнес-процесу “Облік витрат на ремонти основних засобів”, пов'язаний з визначенням витрат на всі види ремонтів основних засобів.

Інформаційний потік бізнес-процесу “Облік наявності та використання джерел фінансування відтворення основних засобів” буде містити дані про: величину власних та залучених джерел фінансування відтворення основних засобів; потребу в додаткових джерелах фінансування для досягнення планових показників з оновлення основних засобів; використання коштів на фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства.

Таблиця 3.2

Показники, що створюють інформаційні потоки бізнес-процесів машинобудівних підприємств, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів

№	Назва інформаційного потоку	Показники
1	Інформаційний потік бізнес-процесу “Облік витрат на придбання (виготовлення) та встановлення об'єкту основних засобів”	Питома вага фактичних витрат, пов'язаних із придбанням основних засобів Середня вартість доставки одиниці устаткування Питома вага фактичних витрат, пов'язаних з монтажем основних засобів коефіцієнт вводу основних засобів
2	Інформаційний потік бізнес-процесу “Визначення балансової вартості основних засобів”	Первісна вартість, Залишкова вартість в процесі експлуатації з урахуванням амортизації Відновлювальна вартість Ліквідаційна вартість
3	Інформаційний потік бізнес-процесу “Амортизація”	Питома вага фактичних витрат, пов'язаних з експлуатацією основних засобів Коефіцієнт інтенсивного використання основних засобів Коефіцієнт придатності Коефіцієнт приросту Коефіцієнт фізичного зносу (вартісна форма відтворення основних засобів) Коефіцієнт морального зносу
4	Інформаційний потік бізнес-процесу “Облік витрат на ремонти основних засобів”,	Коефіцієнт ефективного використання витрат на ремонт Коефіцієнт результативності формування ремонтного фонду

№	Назва інформаційного потоку	Показники
5	Інформаційний потік бізнес-процесу наявності та використання джерел фінансування відтворення основних засобів”	Величина власних та залучених джерел фінансування відтворення основних засобів; Потреба в додаткових джерелах фінансування для досягнення планових показників з оновлення основних засобів; Використання коштів на фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства

Система показників, що характеризують відтворення основних засобів підприємства включає показники забезпечення основними засобами, технічного стану основних засобів, руху основних засобів, ефективності використання основних засобів, фінансового забезпечення відтворення основних засобів, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Планування, оцінка та контроль цих показників дає можливість не тільки дослідити параметри відтворення основних засобів, але й вплив на ці процеси фінансового стану та ефективності діяльності підприємства.

Збереження інформації – наступна складова системи інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування, яка передбачає акумулювання інформації щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, її безпеку, простий доступ користувачів інформації.

Аналіз інформації здійснюється за такими напрямками: про бізнес-процеси, пов’язані з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів; про відтворення основних засобів за участю в бізнес-процесах; про основні засоби за ступенем інтенсивності залучення в діяльність підприємства.

За результатами аналізу менеджмент підприємства може використовувати інформацію для прийняття рішень про пріоритетність фінансування об’єктів основних засобів за участю в бізнес-процесах та ступенем інтенсивності залучення в діяльність підприємства; про визначення структури фінансового забезпечення за типами відтворення основних засобів

машинобудівного підприємства; про відповідність джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів потребам їх оновлення; про вибір джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів; про ризикованість рішень з фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Перевага при виборі об'єктів для здійснення заходів з фінансування відтворення основних засобів віддається тим об'єктам, які використовуються в основних бізнес-процесах з більшої інтенсивністю за інші. Рішення щодо структури фінансового забезпечення приймаються виходячи з типів відтворення основних засобів машинобудівного підприємства: розширене відтворення основних засобів здійснюється за рахунок прибутку, за можливості кредитних ресурсів, просте відтворення за рахунок амортизаційних відрахувань

Ефективність економічного механізму управління відтворенням основних засобів підприємства оцінюється за такими показниками: покращення технічного стану активної частини основних засобів; зменшення витрат на ремонти основних засобів; зменшення часу простоїв обладнання; зниження вартості джерел відтворення основних засобів.

Удосконалення інформаційного забезпечення фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства можна здійснювати за рахунок оптимізації руху інформаційних потоків підприємства, а також системи автоматизації управління підприємством.

Одним з напрямів покращення руху інформаційних потоків підприємства є реінжиніринг бізнес-процесів — метод кардинальної перебудови бізнес-процесів з метою досягнення якісно іншого, більш високого рівня показників виробничо-господарської діяльності підприємства; використовується як комплексний засіб реорганізації корпорації або окремих її організаційних одиниць [161, с. 47]. Сучасні умови створюють такі вимоги до управління відтворенням основних засобів: забезпечення ефективної взаємодії між різними підрозділами, що беруть участь у процесі управління

відтворенням основних засобів; перехід від функціонального підходу до управління до процесного; орієнтація управління відтворенням основних засобів на створення єдиної системи показників, спрямованих на виконання стратегії підприємства, що й забезпечує ефективне управління відтворенням основних засобів.

Система автоматизації управління підприємством повинна відповідати вимогам управління відтворенням основних засобів. При її побудові необхідно врахувати бізнес-процеси та інформаційні потоки, існуючі документи, які їх регламентують та інструментарій управління. Важливим є використання автоматизації не тільки для потреб обліку основних засобів, а й для планування та оцінки ефективності використання основних засобів.

Таким чином, можна дістати висновок, що при побудові інформаційного забезпечення управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства необхідно враховувати особливості діяльності підприємства. Виділення та характеристика інформаційних потоків, пов'язаних з відтворенням основних засобів на машинобудівному підприємстві дозволяє підвищити ефективність управління за рахунок отримання оперативної інформації.

3.2. Механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Низький технічний стан основних засобів та брак коштів для їх оновлення є важливими проблемами для машинобудівних підприємств України. Формування високотехнологічної виробничої бази створює умови для створення конкурентоспроможної продукції. Запровадження механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів здатне забезпечити безперервність цього процесу при збереженні фінансової стабільності підприємств машинобудування та прийнятному рівні ризиків.

Огляд літературних джерел переконує, що окремі питання формування механізму управління фінансового забезпечення відтворення основних засобів досліджувалися в теоретичних і практичних розробках вчених, зокрема Г.В. Астапова, Г.О. Прунцева, І.Ю. Приварникова, Н.А. Єфіменко, О.І.Фурсов, та інші.

Астапова Г.В. розглянула фінансові механізми відтворення та оновлення основних фондів підприємств. Обґрунтовано формування кредитних механізмів та механізмів використання власних коштів та амортизаційних відрахувань для відтворення та оновлення основних фондів підприємств [5].

Прунцева Г.О. дослідила основні складові механізму управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств, виокремила специфічні елементи за наявними концептуальними блоками функціональним, інструментальним та інформаційним [134, с. 130-135].

Приварникова І.Ю. розглянула систему управління процесами використання та оновлення основних засобів промислових підприємств, зокрема, організаційно-функціональний механізм управління основними засобами [133, с. 268-280].

Єфіменко Н.А. дослідила механізм управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств [66, с. 94-102]. Охарактеризовано функціональну структуру механізму управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств та її елементів.

Фурсов О.І. вивчив формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств. Він розробив організаційно-економічний механізм управління основними засобами підприємств, який базується на процесному підході до управління [154, с.198-205].

Проте, питання формування механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств потребують подальшого глибшого обґрунтування у процесі їх дослідження.

Метою дослідження є побудова механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування та характеристика його елементів.

Ж. М. Балабанюк розглядає механізм управління як сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між двома підсистемами організації – керуючої та керованої [7]. Під системою управління розуміється, структура, функції, ресурси (всі, що забезпечують діяльність організації), потоки інформації, технології управління. Функції управління реалізують процеси на підставі прийнятих рішень. Механізм реалізує управлінські рішення, виконуючи функції організації через процеси управління в межах системи управління [7].

Розглянемо концептуальну схему управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, яка складається з п'яти взаємопов'язаних блоків: інформаційного блоку, блоку планування, блоку оцінки фінансового забезпечення відтворення основних засобів, блоку виявлення ризиків фінансового забезпечення відтворення основних засобів (рис. 3.3).

Інформаційний блок. В цьому блоці акумулюється дані про наявність та використання основних засобів, зовнішнє середовище, фінансовий стан підприємства, фінансове забезпечення відтворення основних засобів, відбувається структурування та аналіз інформації в розрізі бізнес-процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням основних засобів машинобудівних підприємств. Необхідність такого блоку пояснюється тим, що управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів має ґрунтуватися на показниках, що характеризують цей процес та стають основою для прийняття управлінських рішень у даній сфері.

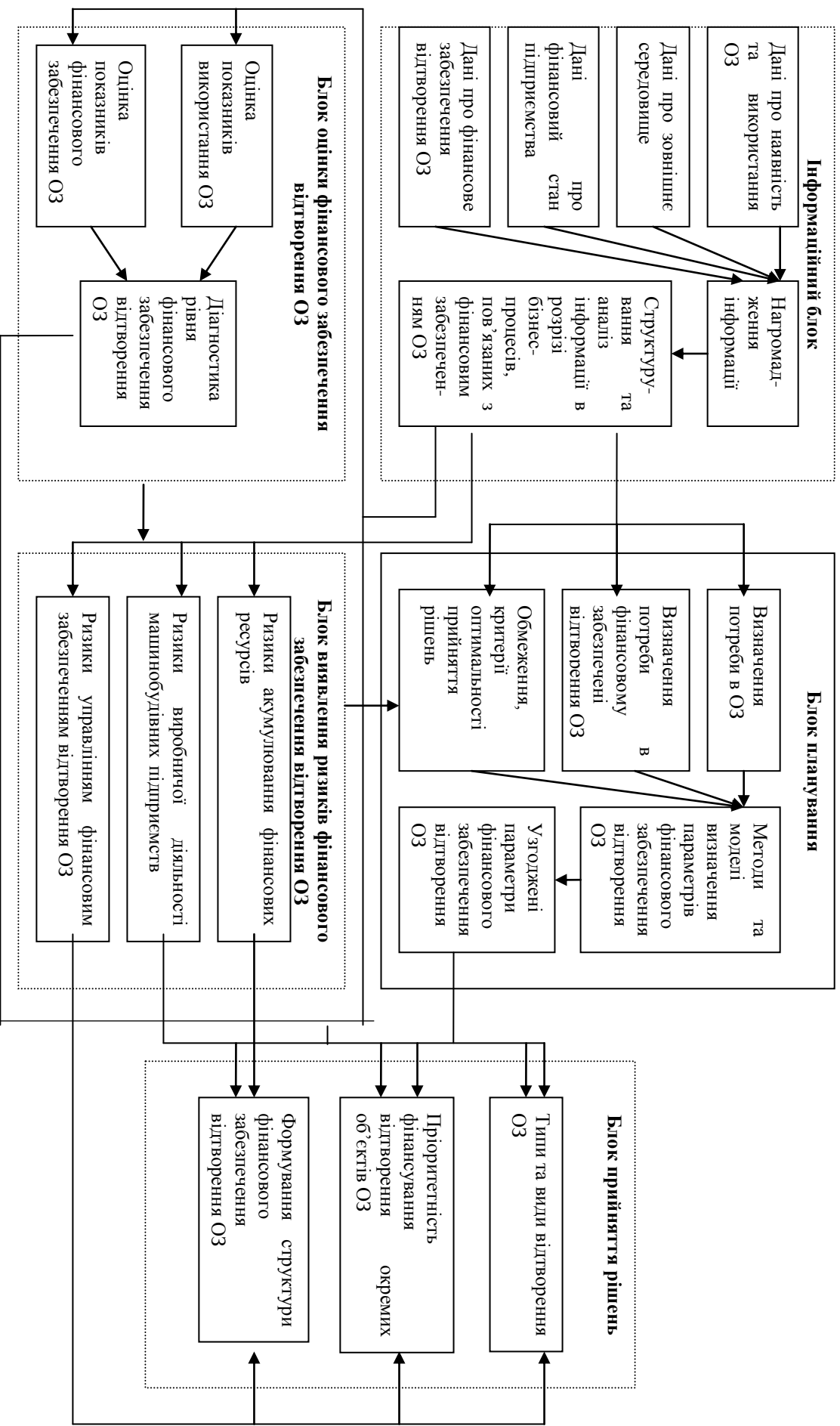

Рис. 3.3. Концептуальна схема управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Блок оцінки фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Цей блок призначений для оцінки показників використання основних засобів та фінансового забезпечення їх відтворення та на їх основі діагностики рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Необхідність даного блоку обумовлена тим, що оцінка рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів необхідна, як база для планування та подальшого контролю, для оцінки відповідних ризиків та прийняття рішень стосовно управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування.

Блок планування. В межах цього блоку відбувається визначення потреби в основних засобах та в фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів, встановлення обмежень, критеріїв оптимальності прийняття рішень, на підставі яких проходить вибір методів та моделей визначення параметрів фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Результатом вказаних дій є узгоджені параметри фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Такий блок необхідний для визначення планових параметрів фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Блок виявлення ризиків фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Визначаються такі групи ризиків: ризики акумулювання фінансових ресурсів; ризики виробничої діяльності машинобудівних підприємств; ризики управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Призначення цього блоку складається в виявленні ризиків, які враховуються при плануванні фінансового забезпечення відтворення основних засобів та прийнятті відповідних управлінських рішень.

Блок прийняття рішень. В цьому блоці ухвалюються управлінські рішення щодо типів та видів відтворення основних засобів, що буде відбуватись та формування структури фінансового забезпечення відтворення основних засобів, обираються пріоритети фінансування відтворення окремих об'єктів.

Розглянемо розробку механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, який дозволить конкретизувати положення концепції управління та впровадити їх при прийнятті відповідних управлінських рішень.

Практична реалізація цього механізму є підґрунтям використання інструментарію обґрунтування управлінських рішень щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів з інформаційним забезпеченням, а також через урахуванням ризиків, пов'язаних з ним.

Управління відтворенням основних засобів підприємств є актуальним напрямом діяльності. Процес управління відтворенням основних засобів слід розглядають на рівні стратегічного та тактичного управління [8].

Важливим напрямом успішної діяльності підприємств є розробка механізму управління відтворенням основних засобів. Це дасть можливість сформулювати виробничий потенціал підприємства, що відповідає сучасному розвитку технологій, як результат, конкурентоспроможність продукції та ефективність діяльності підприємства.

Механізм управління відтворенням основних засобів є частиною загальної системи управління підприємством.

Процес формування механізму управління відтворенням основних засобів підприємства складається з таких етапів: визначення цілей суб'єктів та об'єктів управління; виявлення елементів об'єкта управління; визначення методів впливу на чинники управління; розроблення стратегії відтворення основних засобів підприємства; реалізація стратегії, моніторинг.

Визначення мети, суб'єктів та об'єктів управління відтворенням основних засобів підприємства. Мета створення механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів полягає в формуванні необхідної величини джерел фінансування відтворення основних засобів з урахування мінливого конкурентного середовища в межах прийняттого рівня ризику.

Основними завданнями, які необхідно вирішити підприємству при управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів є: формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, визначення потреби в основних засобах; виділення типу та форм відтворення основних засобів; визначення джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів; виявлення ризиків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Об'єктом управління виступає фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства. Суб'єктом системи управління є власники та керівництво підприємства. Суб'єкти – топ-менеджмент, економічні служби, фінансові служби підприємства.

Виявлення елементів об'єкта управління. Цей етап включає оцінювання поточного рівня відтворення основних засобів на підприємстві та визначення й оцінювання чинників, що впливають на елементи об'єктів управління. Оцінювання поточного рівня відтворення основних засобів на підприємстві: наявність основних засобів, їх технічний стан, рух, ефективність використання, відповідність виробничим потребам, відповідність фінансового забезпечення відтворення основних засобів поточним потребам; структуру та вартість джерел відтворення. Необхідно оцінювання таких чинників відтворення основних засобів підприємства, як оцінка і переоцінка основних засобів, вибір методу нарахування амортизації, збалансованість і пропорції у відтворенні основних засобів, концентрація і спеціалізація виробництва, фінансова стійкість підприємства, попит на продукцію, ставка банківського процента, економічна стабільність в Україні та світі та інших.

Визначення методів впливу на чинники управління, застосування інструментарію управління відтворенням основних засобів підприємства: засоби, методи, важелі, способи здійснення.

Розроблення стратегії управління відтворенням основних засобів підприємства. Цей етап процесу формування механізму управління відтворенням основних засобів підприємства складається в узгодженні мети

розробленої стратегії із загальною стратегією підприємства. Дуже важливою є відповідність

Моніторинг повинен складатись з аналізу відтворення основних засобів підприємства, контролю за виконанням мети та завдань управління відтворенням основних засобів підприємства, коригуванні (за необхідності) процесу управління відтворенням основних засобів.

Аналіз відтворення основних засобів має складатись з таких складових: аналіз забезпечення основними засобами, аналіз технічного стану основних засобів, аналіз руху основних засобів, аналіз ефективності використання основних засобів, аналіз фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Таким чином, можна дістати висновку про необхідність розробки механізму управління відтворенням основних засобів та конкретизацію та деталізацію його складових на етапі його формування.

В механізмі управління використовуються такі економічні методи управління, як прогнозування, планування, самофінансування, амортизація, кредитування, інвестування, оренда, лізинг, оподаткування. Важелями управління є амортизаційні відрахування, прибуток, оренда плата, лізингова плата, податки, відсотки.

Дія запропонованого механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств починається з аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 1, блоки 1 і 2).

При аналізі зовнішнього середовища досліджуються ринкове оточення та чинники макросередовища. Аналіз ринкового оточення включає аналіз ринків збуту, цін на ринках ресурсів, конкурентів, постачальників. Ці напрями аналізу належать до економічного аналізу та здійснюються економічним відділом

При аналізі чинників макросередовища доцільно дослідити ті, які впливають на формування джерел фінансування інвестицій в основний капітал в Україні. Це такі монетарні чинники: висока вартість фінансових ресурсів;

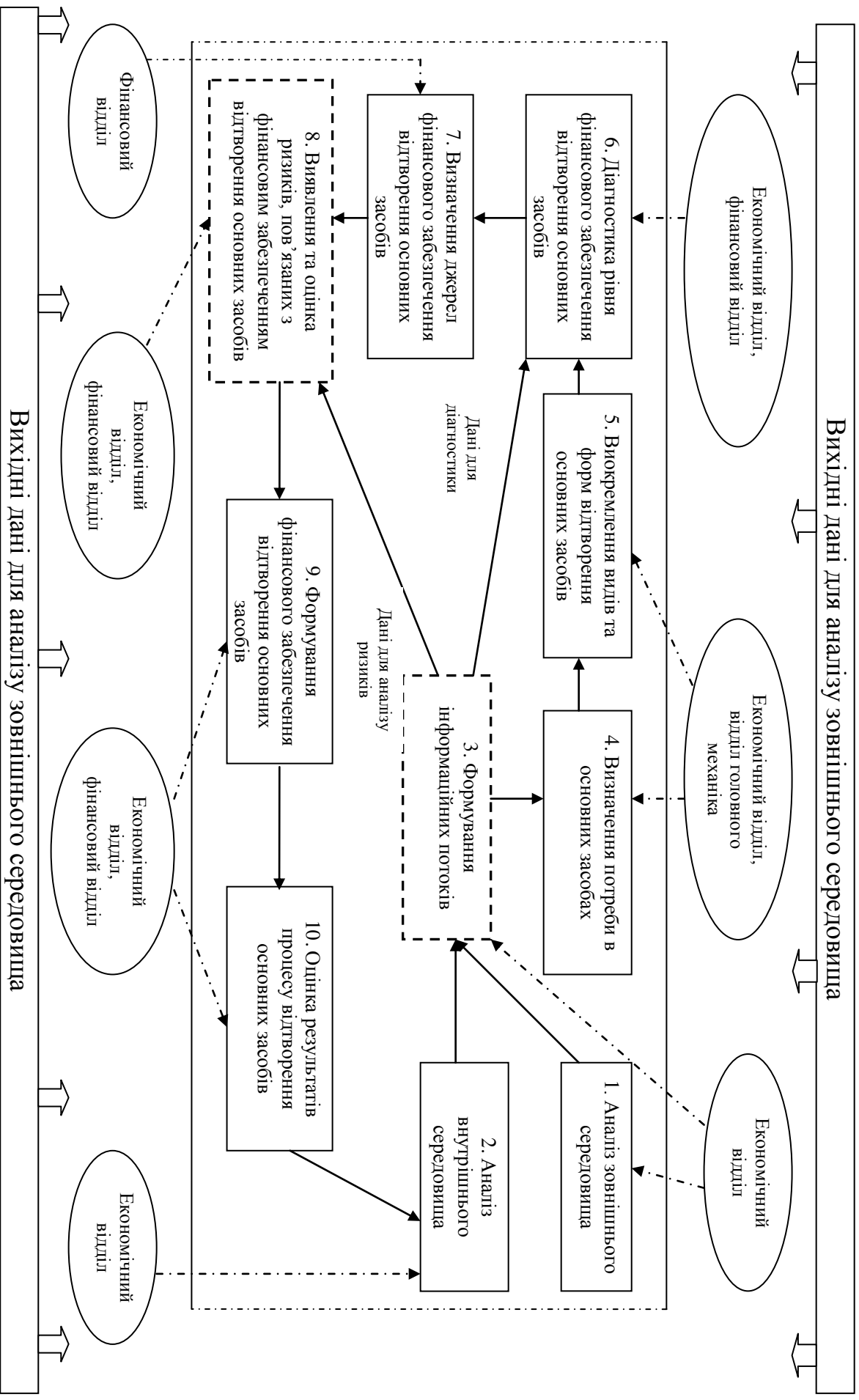

Рис. 3.4. Декомпозиція механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

високе значення облікової ставки НБУ; недостатність у банків довгострокових кредитних ресурсів, які є джерелом кредитування інвестицій в основний капітал. Крім вищезазначеного, на формування джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств значно вплинули девальвація гривні в 2014-2016 роках, поглиблення кризи в економіці. Джерелами інформації для аналізу зовнішнього середовища є дані маркетингових досліджень (в частині ринкового оточення) та дані Державного комітету статистика та Національного банку України (в частині аналізу чинників макросередовища).

Аналіз внутрішнього середовища складається в накопиченні інформації про особливості діяльності підприємства та його бізнес-процеси. Такі дані надаються відповідними відділами підприємства з урахуванням специфіки і функцій конкретних відділів. З формуванням інформаційних потоків стосовно управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів відтворення пов'язані такі структурні підрозділи машинобудівних підприємств: відділ головного механіка, відділ головного технолога, цехи основного виробництва, бухгалтерія, економічний відділ, фінансовий відділ.

Джерелами інформації для аналізу внутрішнього середовища є дані фінансового та управлінського обліку.

В третьому блоці формуються інформаційні потоки, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Наповнення інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворенням основних засобів буде складатись з інформації про наявність та технічний стан основних засобів, про фінансовий стан підприємства, про фінансове забезпечення відтворення основних засобів. Інформація нагромаджується та проводиться її подальше структурування та аналіз в розрізі бізнес-процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. Окремо увага приділяється тим об'єктам основних засобів, які використовуються в діяльності підприємства більш інтенсивно та обслуговують основні бізнес-процеси.

Четвертий блок пов'язаний з визначенням потреби в основних засобах машинобудівного підприємства. потреба в основних засобах підприємства, виходячи з перспектив його розвитку, в фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів відповідно до необхідних змін в кількості та якості основних засобів.

Визначаються критерії та обмеження для прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Як критерії при прийнятті відносно фінансового забезпечення відтворення основних засобів можуть використовуватись мінімум середньозваженої вартості джерел фінансування, рівень ризиків, пов'язаних з цими процесами. Обмеження для прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів пов'язані з наявними у підприємства ресурсами, перш за все фінансовими, та доступом до їх збільшення в разі необхідності.

Основою для прийняття рішень відповідно визначення потреби в основних засобах виступають результати аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища, які містять дані про виробничі і фінансові можливості, потреби підприємства в формуванні матеріально-технічної бази і показники ринкового оточення та чинників макросередовища.

П'ятий блок – виділення видів та форм відтворення основних засобів. В залежності від результатів виділяють просте та розширене відтворення основних засобів.

При простому відтворенні основних засобів відбувається їх відновлення в обсязі, в якому вони були зношені. Формами простого відновлення є заміна зношених основних засобів в результат придбання аналогічних нових, а також всі види ремонтів: поточного, середнього, капітального.

На цьому етапі задіяні відділ головного механіка, бухгалтерія. Відділ головного механіка розробляє й затверджує річні й місячні графіки планово-попереджувального ремонту, проводить аналіз економічної діяльності всіх ланок ремонтної служби; розробляє графіки технічного обслуговування й

ремонту обладнання (відповідно до затвердженого переліку) і забезпечують їхнє виконання; аналізує практику експлуатації й ремонту обладнання; проводить перевірку стану технологічної дисципліни проведенні ремонтів.

Розширення відтворення основних засобів супроводжується їх зростанням за рахунок збільшення кількості та покращення або придбання більш ефективних основних засобів. Формами розширеного відтворення є модернізація, переоснащення, реконструкція, нове будівництво основних засобів машинобудівних підприємств. При розширеному відтворенні відділ головного механіка бере участь у монтажі, налаштуванні й випробуваннях нового складного обладнання; разом з технічними бюро цехів й іншими підрозділами підприємства бере участь у розробці й впровадженні організаційно-технічних заходів плану технічного розвитку підприємства, реконструкції виробничих ділянок і цехів; розробляє, перевіряє й погоджує технологічні процеси, технічні завдання на проектування спеціального оснащення, нестандартного обладнання й модернізації всіх видів устаткування; готує необхідні матеріали для розрахунків економічної ефективності від впровадження заходів щодо нової техніки.

В шостому блоці здійснюється діагностика рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Діагностика рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств здійснюється за такими етапами: групування показників; визначення рангів складових груп показників за їх рекомендованими значеннями; розрахунок відповідних адитивних показників; бальна оцінка значень адитивних показників; визначення рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів за матричним методом.

Методика діагностики рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства дозволяє не тільки визначити рівень фінансового забезпечення відтворення основних засобів, але й отримати рекомендації щодо подальших управлінських дій в цьому напрямі.

Результатами діагностики служать підґрунтям для визначення джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

В сьомому блоці відбувається визначення джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства.

Склад джерел залежить від виду відтворення (блок п'ять) та наявності фінансових ресурсів у підприємства. В разі простого відтворення основних засобів джерелом фінансового забезпечення є амортизаційні відрахування. Для розширеного відтворення використовуються прибуток підприємства, довгострокові кредити, кошти, отримані від емісії цінних паперів.

Структура джерел фінансування відтворення основних засобів визначається їх вартістю, умовами залучення, а також впливом змін в капіталі підприємства в результаті дій щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів на його фінансовий стан. Визначається середньозважена вартість джерел. Залучених для фінансування відтворення основних засобів. Рішення щодо вибору варіанту фінансового забезпечення залежить від вартості джерел.

Восьмий блок – виділення та оцінка ризиків. Виявляються та оцінюються ризики, пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства, ризики, пов'язані з виробничою діяльністю машинобудівних підприємств, в якій і використовуються основні засоби, ризики, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. В результаті менеджмент підприємства отримує інформацію щодо впливу ризиків на формування фінансового забезпечення відтворення основних засобів, на якій базується прийняття остаточного рішення щодо формування фінансового забезпечення відтворення основних засобів, його складу та структури.

Розглянемо більш детально цю складову механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Управління відтворенням основних засобів та їх фінансовим забезпеченням є актуальною проблемою для більшості машинобудівних підприємств. Технічний стан основних засобів є низьким. Рівень фізичного та морального зносу високий, при цьому існує брак необхідних фінансових ресурсів, як власних, так і позичених, для реальних інвестицій. Все це не може не вплинути на конкурентоспроможність продукції та підприємств в цілому. Тому проблема пошуку нових підходів до управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств дійсно потребує першочергової уваги.

Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів – це процес розробки і реалізації комплексу заходів, які впливають на процеси покриття відтворювальних витрат на формування та використання основних засобів з метою збільшення конкурентоспроможності підприємства.

В процесі управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств необхідною складовою є врахування ризику при прийнятті рішень. Можливість провести оперативну оцінку ризиків, застосовуючи інформацію, що є в наявності у підприємства, важлива в сучасних умовах діяльності підприємства.

Ризик пов'язаний з ймовірністю відхилення від очікуваного результату. Наслідком прийняття ризикованого рішення може бути як додатковий прибуток, так й втрати. При аналізі ризику, пов'язаного з певним управлінським рішенням, необхідно враховувати найбільш значущі фактори, оцінити розміри втрат та співвіднести їх з величиною власного капіталу підприємства. Це призведе до прийняття виважених рішень, в результаті яких підприємство буде мати можливість підвищення доходів за припустимого рівня ризику.

При управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства необхідно враховувати ризики, представлені на рис. 3.4.

Перша група – це ризики пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства. Основним

тут є ризик зниження фінансової стійкості підприємства, пов'язаний з структурою капіталу підприємства. Прийняття рішень щодо запозичень при формуванні необхідних фінансових ресурсів повинно враховувати те, що частка власного капіталу в пасивах підприємства не може знижуватись менше за п'ятдесят відсотків. Це не дозволить підприємству виявитися в кризовому становищі та стати залежним від зовнішнього фінансування. Дотримання цього правила має зберегти достатній рівень кредитоспроможності підприємства для випадків необхідного залучення кредитів для розширення оборотного капіталу. При прийнятті рішень про залучення позикового капіталу для формування необхідної величини фінансових ресурсів для забезпечення відтворення основних засобів необхідно також враховувати й рівень фінансового левериджу.

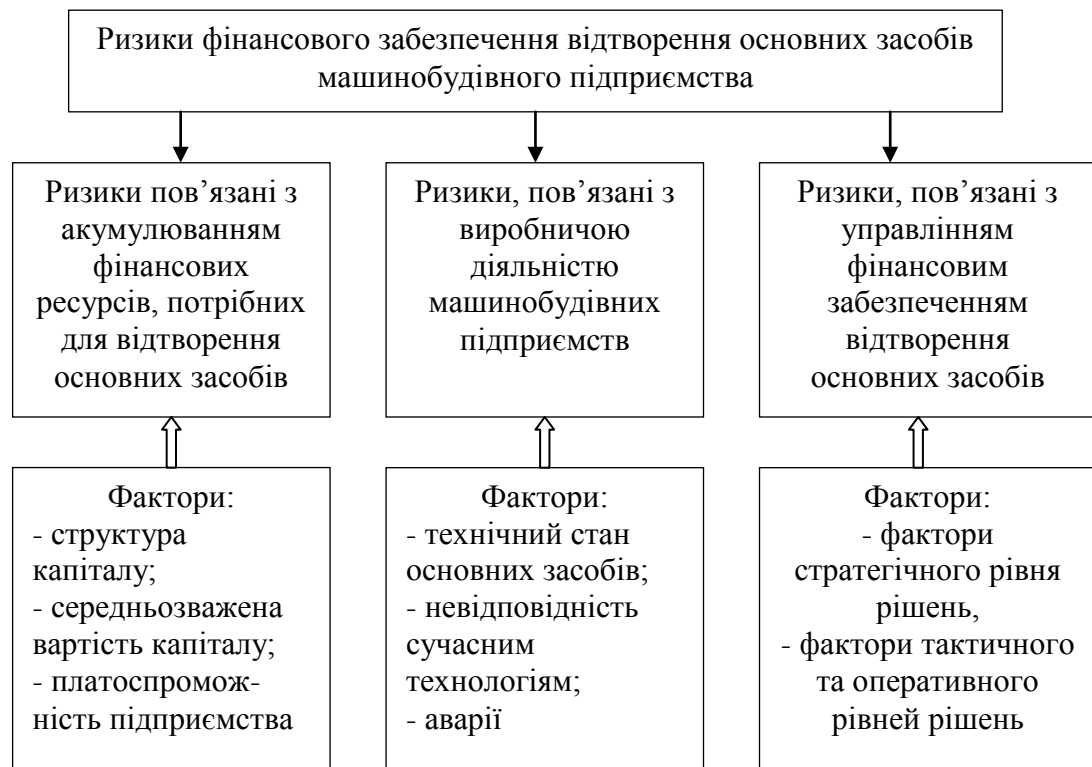

Рис. 3.5. Ризики фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Оптимізація структури капіталу дуже важлива в управлінні фінансами підприємства. Вона передбачає досягнення такого співвідношення між використанням власних і залучених ресурсів, за яким забезпечується

оптимальне поєднання рентабельності власного капіталу та фінансової стійкості. У відповідності з ефектом фінансового левериджу чим більше частка позикових коштів у структурі фінансового забезпечення, тим вище рентабельність власного капіталу. Але неконтрольоване зростання позикових коштів може призвести до збільшення фінансового ризику і втрати фінансової стійкості.

З метою прийняття ефективних управлінських та інвестиційних рішень щодо фінансування відтворення основних засобів необхідно виявити рівень фінансового забезпечення та ступінь його ефективності з позицій забезпечення фінансової незалежності підприємства. Для цього потрібно оцінити рівень фінансової стійкості при існуючій структурі капіталу підприємства, склад та структуру планових джерел фінансування відтворення основних засобів, плановий рівень фінансової стійкості та платоспроможності. При оптимізації структури джерел фінансування слід враховувати фактори, обумовлені особливостями діяльності підприємства, перш за все, його галузеву приналежність.

Друга група – ризики, пов'язані з виробничою діяльністю машинобудівних підприємств, в якій і використовуються основні засоби. Потреба в джерелах відтворення основних засобах визначається їх наявністю, технічним станом, відповідності сучасним технологіям. При управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів необхідно враховувати такі фактори ризику виробничої діяльності, як аварії основного обладнання, порушення персоналом технологічної дисципліни, подовження термінів ремонту устаткування в порівнянні з нормативними.

Третя група – ризики, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Основні фактори, що сприяють виникненню цих ризиків неадекватна оцінка стратегічного потенціалу підприємства, невірне формулювання власних стратегічних цілей підприємства, недостатня якість управління.

В таблиці 3.3 представлена характеристика ризиків фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства.

Таблиця 3.3

Характеристика ризиків фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства

Групи ризиків	Фактори ризиків	Підфактори ризиків	Причини ризиків
Ризики пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства	структура капіталу	- частка позикового капіталу більше 50%	зниження прибутковості діяльності; збитки за підсумками діяльності неплатежі за поточними зобов'язаннями
	середньозважена вартість капіталу	-зростання вартості складових капіталу; -збільшення частки більш коштовних джерел фінансування.	- збільшення облікової ставки НБУ; - зниження монетизації економіки України; - висока інфляція; - нестабільність національної валюти.
	платоспроможність підприємства	-зменшення оборотних активів; -збільшення поточних зобов'язань	- зниження обсягів реалізації продукції; - збільшення прострочених боргів; - обслуговування боргових зобов'язань
Ризики, пов'язані з виробничою діяльністю машинобудівних підприємств	технічний стан основних засобів;	- високий рівень браку продукції; -неможливість відповідати на запити споживачів на певний вид продукції	- знос активної частини основних засобів більший за 50%; - низькі темпи оновлення основних засобів; - нестача коштів на відтворення основних засобів;
	невідповідність сучасним технологіям;	-низька продуктивність, неможливість -висока собівартість продукції,	- неправильний вибір способу виробництва; - нестача коштів на розширене відтворення основних засобів; - низький рівень автоматизації виробництва, - низький рівень гнучкості виробництва
	аварії	-простої обладнання; - зупинка виробничого процесу в зв'язку з аваріями	- низька надійність обладнання; - тривалий термін експлуатації обладнання; - недостатня кваліфікація робітників; - порушення техніки безпеки

Продовження табл. 3.3

Групи ризиків	Фактори ризиків	Підфактори ризиків	Причини ризиків
Ризики, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів	фактори стратегічного рівня рішень	-неадекватна оцінка стратегічного потенціалу та формулювання стратегічних цілей підприємства	- невірні вихідні дані про технічний і технологічний потенціал підприємства; - невірно обрані методи стратегічного аналізу
	фактори тактичного та оперативного рівня рішень	- недостатня якість управління	- неадекватна система мотивації; - неадекватна система оплати праці; - недостатня кваліфікація менеджменту підприємства

Як видно з таблиці 3.3 для кожної групи ризиків фінансового забезпечення відтворення основних засобів виділені фактори ризику, підфактори ризику та причини ризиків. Так, на ризики пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства, впливають ризики пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства, структура капіталу, середньозважена вартість капіталу, платоспроможність підприємства. підфактори будуть відповідати факторам ризику та деталізувати їх.

Кількісну оцінку ризику фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства пропонується здійснювати за допомогою методу експертних оцінок.

Показник ризику фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства розраховується як середньозважена сума перемножених бальних оцінок факторів ризику на вагу факторів.

$$R = \sum_{j=1}^N R_j \times g_j, \quad (3.1)$$

де R – показник ризику фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства;

R_j – кількісна оцінка j -го виду ризику;

g_j – вага j -го виду ризику.

$$R_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^{n_j} R_{ij} \times g_{ij}, \quad (3.2)$$

де m – розмах бальної шкали;

R_{ij} – бальна оцінка i -го фактору в j -го виді ризику;

g_{ij} – вага i -го фактору в j -го виді ризику.

Показники R_j дають кількісну оцінку ризиків пов'язаних з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства, ризиків, пов'язані з виробничою діяльністю машинобудівних підприємств, ризиків, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Використання такого підходу до оцінки ризику фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства дає можливість адаптувати формулу розрахунку в залежності від тих факторів ризику, які є найбільш значущими для певного етапу діяльності підприємства та враховувати його особливості.

На підставі оцінки виявлених ризиків менеджмент машинобудівного підприємства отримує інформацію щодо ймовірного відхилення фінансового забезпечення (за обсягами і термінами) від розрахованих потреб. Це стає підґрунтям коригування вихідних рішень щодо складу та структури джерел фінансування.

У дев'ятому блоці формується фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства. Проводяться дії щодо залучення необхідної величини джерел для відтворення основних засобів. На цьому етапі задіяні фінансовий відділ, економічний відділ, бухгалтерія.

Десятий блок – оцінка результатів процесу фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Проводиться оцінка та моніторинг показників, які характеризують результати процесу фінансового забезпечення основних засобів. Оцінюються показники технічного стану основних засобів, ефективності їх використання, показники рентабельності та фінансового стану підприємства після здійснення заходів з фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Таким чином, використання механізму передбачає спільні дії структурних підрозділів, задіяних процесах, пов'язаних з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств на всіх його етапах, комплексний моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища, а також цілеспрямовану реалізацію заходів щодо покращення фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств.

Механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств удосконалено за рахунок введення додаткових елементів: формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів та виявлення ризиків. За даними інформаційного блоку забезпечується структурування та аналіз інформації в розрізі бізнес-процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням основних засобів. У блоці оцінки фінансового забезпечення відтворення основних засобів узагальнено результати діагностики його рівня, а блок планування забезпечує узгоджені параметри, які характеризують потребу у фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Блок виявлення ризиків обґрунтовує можливість їх настання в процесі акумулювання фінансових ресурсів, у виробничій діяльності машинобудівних підприємств та в управлінні фінансовим забезпеченням відтворення їх основних засобів. Щодо блоку прийняття рішень встановлюються вихідні дані стосовно типів і видів відтворення основних засобів, пріоритетності фінансування відтворення окремих об'єктів основних засобів та формування структури їх фінансового забезпечення.

3.3. Практична реалізація механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств

Реалізація механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, в якому конкретизовано послідовність дій через визначення

місця, ролі, мети, завдання, стратегічної позиції машинобудівного підприємства і відповідне інструментальне забезпечення, дає змогу визначати шляхи інтенсивного або екстенсивного розвитку. Саме у можливості їх вибору полягає очікувана ефективність механізму.

Практична реалізація управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств складається формуванні найбільш доцільних напрямів використання фінансового забезпечення для реалізації стратегії щодо відтворення основних засобів. Для цього необхідно порівняти рівень фінансового забезпечення підприємств машинобудування з факторами його зовнішнього середовища.

Для визначення стратегії розвитку фінансового забезпечення відтворення машинобудівних підприємств будемо використовувати стратегічний баланс підприємства – зіставлення та оцінювання впливу стратегічних активів (сильних сторін і зовнішніх можливостей) та стратегічних пасивів (слабких сторін і зовнішніх загроз) щодо подальших змін функціонування підприємства, методика побудови якого представлена в роботі [40, с. 151-157].

Потенціал підприємства з урахуванням сильних і слабких сторін внутрішнього середовища та зовнішніх можливостей і загроз визначається за формулою [40, с. 151].

$$ПП = A_{ст} - П_{ст}, \quad (3.3)$$

де ПП – потенціал підприємства;

$A_{ст}$ – стратегічні активи;

$П_{ст}$ – стратегічні пасиви.

Стратегічні активи визначаються як сума сильних сторін та зовнішніх можливостей.

$$A_{ст} = ССт + ЗМ, \quad (3.3)$$

де ССт – сильні сторони підприємства;

ЗМ – зовнішні можливості.

Стратегічні пасиви визначаються як сума слабких сторін та зовнішніх загроз.

$$П_{ст} = СлСт + ЗЗ \quad (3.4)$$

де СлСт – слабкі сторони підприємства;

ЗЗ – зовнішні загрози підприємства.

Розглянемо стратегічні активи та стратегічні пасиви досліджуваних машинобудівних підприємств України.

ПАТ „АвтоКрАЗ”. Основною продукцією ПАТ “АвтоКрАЗ” є вантажні автомобілі, вантажопідймальністю від 10 до 30 тонн., серед яких самоскиди, бортові автомобілі, сідельні тягачі, лісовози, сортиментовози, автомобільні шасі, на які встановлюються автоцистерни і паливозаправники, різноманітне устаткування для нафтового комплексу, гірничовидобувної промисловості, лісопромислової галузі, для будівництва, дорожнього і комунального господарства, збройних сил. Автомобілі займають близько 90% в загальному обсязі продукції, що виготовляється підприємством.

Експорт складає 58% від загального обсягу реалізації. ПАТ “АвтоКрАЗ” розширив лінійку броньованої колісної техніки КрАЗ-Халк, який був розроблений для потреб військових. завершений важливий проект щодо створення першого вітчизняного безпілотного автомобіля, який виготовлений на базі армійського броньованого автомобіля КрАЗ-Спартан, та створений землерийний автомобіль на базі броньованого шасі КрАЗ. ПАТ “АвтоКрАЗ” планує і в подальшому розвивати лінійку воєнної спецтехніки.

Крім автомобілів, ПАТ “АвтоКрАЗ” виготовляє інші види продукції, які займають менше 10% в річному доході від реалізації. Так, обсяг реалізації запасних частин до автомобілів КрАЗ склав 83 млн. грн. чи 7%, продукція ливарного виробництва – 33 млн. грн. чи 3%, інша продукція та послуги - 16 млн. грн. чи 1% у загальному обсязі продажу[120].

З метою заміщення зарубіжних конкурентів в сегменті мало- і середньотонажної техніки на внутрішньому ринку, ПАТ “АвтоКрАЗ” активно займається створенням нових моделей полегшених автомобілів спеціально для роботи в умовах міського циклу. Створені автомобілі за рахунок зменшеного габариту мають хорошу маневреність, що важливо при роботі на вулицях міст,

а установка на автомобілях двигуна екологічного класу Євро-5 забезпечує покращені техніко-економічні показники по витраті палива.

Ринок збуту автомобільної техніки КрАЗ визначається такими основними сегментами: Україна – основними споживачами є машинобудівні підприємства та силові структури, яким постачаються не тільки автомобілі серійного виробництва, а й броньована колісна техніка легкого і важкого класу, у найближчі роки очікується збільшення обсягів продажу спецтехніки для дорожніх, комунальних та сільських підприємств; країни ближнього зарубіжжя - продукція постачається в Азербайджан, Грузію, Казахстан, Туркменістан, Узбекистан та інші країни, де основними споживачами залишаються підприємства нафтогазового, будівельного, гірничо-рудникового та лісопромислового секторів; країни далекого зарубіжжя – основними ринками збуту є країни Близького Сходу (ОАЕ, Іран) та Африки (Єгипет, Нігерія, Малі, Ефіопія та ін.).

Ринок збуту автомобільної техніки ПАТ “АвтоКрАЗ” визначається такими сегментами: внутрішній ринок 47% від загального обсягу продажу; країни ближнього зарубіжжя 20%; країни далекого зарубіжжя 33% [120].

Слід також зауважити, що на підприємстві постійно проводиться робота з технічного вдосконалення виробів, що випускаються, вдосконалення технології і організації виробництва, опрацювання і запровадження у виробництво нових виробів, тощо. Залежність від сезонних змін на підприємстві не відчутна.

Ризики, пов'язані з господарською діяльністю ПАТ “АвтоКрАЗ” і галуззю, в якій працює підприємство.

Подальше зростання валютних курсів і, як наслідок, значне підвищення цін на матеріальні ресурси може збільшити собівартість готової продукції та знизити прибуток від її реалізації. За 2016 рік значне зростання валютних курсів викликало подорожчання матеріалів на 15%, комплектуючих виробів - на 22%, крім того, ціна на електроенергію виросла на 12% у середньому за рік [120]. Така ситуація призводить до вимушеного збільшення цін на автомобілі

КрАЗ і не сприяє нарощенню обсягів виробництва та реалізації продукції через цінову неконкурентоздатність на ринках збуту. Для виходу з цієї ситуації підприємство застосовує гнучку цінову політику з метою максимального збереження своїх позицій на конкретному ринку збуту.

Подальша неможливість постачань продукції на російський ринок через міждержавний конфлікт призведе до втрати достатньо ємного ринку збуту та зниження обсягів виробництва і реалізації продукції. Російський ринок збуту довгий період був ключовим для ПАТ “АвтоКрАЗ”: до 2013 року постачання в Росію складало понад 50% від річного загального обсягу реалізації продукції КрАЗ, за період 2013-2015 р.р. – знизилась до 10% від річного обсягу [120]. Для недопущення падіння обсягів виробництва через припинення постачань в Росію, збутові підрозділи ПАТ “АвтоКрАЗ” активізували діяльність з пошуку нових ринків збуту. Так, в останні три роки значно збільшилися постачання на внутрішній ринок, були здійснені поставки як для традиційних іноземних партнерів, так і нових країн – споживачів.

Значний знос основних фондів негативно впливає на господарську діяльність підприємства, його фінансовий стан та перспективи розвитку, так як фізично зношене обладнання не дозволяє суттєво нарощувати обсяги виробництва. З 2005 року ПАТ “АвтоКрАЗ” почало активно здійснювати технічне переозброєння виробництва та впроваджувати енергозберігаючі технології. І хоча в останні роки у зв'язку з тривалою фінансово-економічною кризою підприємство було змушене значно зменшити обсяг фінансування на вказані цілі, але впровадження заходів в цьому напрямку продовжується.

Зниження цін у конкурентів може призвести до зниження обсягів реалізації продукції КрАЗ і негативно вплине на фінансові результати діяльності підприємства. Для попередження такої ситуації маркетингові та збутові служби ПАТ “АвтоКрАЗ” проводять оцінку та аналіз конкурентного середовища на кожному окремому ринку збуту та застосовують гнучку цінову політику, що дозволяє зберегти позиції на важливих для підприємства ринках.

Погіршення економічної та політичної кризи в Україні може негативно вплинути на діяльність підприємства, але ПАТ “АвтоКрАЗ” буде приймати всі можливі заходи щодо подолання проблем. Так, в останні три роки підприємству не просто було здійснювати свою виробничу діяльність: доводилося переорієнтовуватися з російських постачань матеріальних ресурсів на закупку їх альтернативи в інших країнах, працювати в умовах введення валютних обмежень і кризи в банківській системі, враховувати інші чинники в своїй роботі, при цьому виконувати всі свої зобов’язання перед споживачами.

Продукція КрАЗ в порівнянні з автомобілями основних конкуруючих фірм має багато переваг. Автомобілі КрАЗ мають підвищену прохідність і вантажопідйомність; відрізняються високими технічними показниками, а саме: підвищеним коефіцієнтом запасу міцності, високим рівнем ремонтпридатності і надійністю. Такий результат досягається виготовленням деталей автомобіля спеціальним чином: високоміцні лонжерони рами - з гаряче штампувального швелера, підсилені поперечини рами – з марганцевистої сталі та ін.

В автосамоскидах балансує важлива система підймання кузова є одночасно системою стабілізації кузова. Наявність шин великого розміру, а також роздавальна коробка (на окремих моделях автомобіля) дозволяє рухатись автомобілям КрАЗ на складних ділянках дороги та по бездоріжжю. Позитивну роль відіграє наявність в автомобілях КрАЗ міжмостового диференціалу роздавальної коробки, а також міжколісного блокування ведучих мостів. Необхідно також відзначити велику уніфікацію вузлів і деталей автомобіля КрАЗ.

ПАТ “АвтоКрАЗ” на ринках різних країн займає свою нішу та постійно працює над її збільшенням. В 2016 році підприємству вдалося наростити поставки в країни ближнього зарубіжжя та утримати свої позиції на ринках далекого зарубіжжя (в країнах Африки та Близького Сходу).

Довгострокові плани розвитку ПАТ “АвтоКрАЗ” спрямовані на подальше нарощування обсягів виробництва та продажу автомобілів КрАЗ до

3,5 тисяч одиниць у рік, що збільшить обіг підприємства і дозволить більш ефективно використовувати потужності [120].

У зв'язку з тим, що конкуренція на ринку великовантажних автомобілів залежить від розвитку сервісної мережі та підвищення якості послуг, а виробництво автотехніки переходить на більш високий рівень, плани розвитку підприємства передбачають:

- оновлення номенклатурного ряду автомобілів КрАЗ, підвищення їх технічного рівня, якості з урахуванням сучасних екологічних вимог, розробку автомобілів спеціального призначення, що не мають аналогів;

- розвиток маркетингової політики та мережі збуту, що дасть можливість збільшити обсяги реалізації продукції як на внутрішній ринок, так і на експорт;

- реалізацію інвестиційних планів технічного переозброєння і модернізації основних засобів та створення сучасного виробничого процесу.

З метою підвищення рівня доходності продажу продукції ПАТ “АвтоКрАЗ” націлене і в подальшому орієнтуватися на зміни кон'юнктури ринку, здійснювати постійний контроль за рівнем витрат на виробництво та реалізацію, а також використовувати гнучку та обґрунтовану асортиментну політику в питаннях випуску та продажу продукції.

Стратегічні активи ПАТ “АвтоКрАЗ”.

Сильні сторони: 1.1. диверсифікація видів продукції (традиційні самоскиди, військова техніка, авто для міста); 1.2. диверсифікація ринків збуту, орієнтація на розширення ринків країн дальнього зарубіжжя; 1.3. підвищена прохідність і вантажопідйомність; високі технічні показники автомобілів, що виробляє підприємство 1.4. гнучка цінова політика.

Зовнішні можливості: 2.1. орієнтація на ринки збуту країн, з розвинутими нафтогазового, будівельного, гірничо-рудникового та лісопромислового секторами.

Стратегічні пасиви ПАТ “АвтоКрАЗ”.

Слабкі сторони: 1.1. значний знос основних засобів негативно впливає на господарську діяльність підприємства, його фінансовий стан та перспективи

розвитку, так як фізично зношене обладнання не дозволяє суттєво нарощувати обсяги виробництва;

Зовнішні загрози: 2.1. зниження прибутку за рахунок збільшення собівартості продукції через зростання валютних курсів і, як наслідок, значне підвищення цін на матеріальні ресурси; 2.2. зниження обсягів реалізації продукції та погіршення фінансових результатів діяльності підприємства через зниження цін у конкурентів; 2.3. погіршення економічної та політичної кризи в Україні.

ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”

Основні види продукції: ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод” виготовляє: конструкції з'єднань і перетинань колій (стрілочні переводи, глухі перетини, з'єднання колій) та елементи верхньої будови колії (башмакоскидачі, з рівнювальний пристрій та ручний перевідний механізм, скріплення для кривих ділянок колії та інше).

З'єднання і перетинання рейкових колій призначені для перевodu рухомого складу з однієї колії на іншу або переїзду рухомого складу через інші колії, розташовані в одній площині. За рахунок цієї категорії продукції отримано в 2016 році 93,7 % доходу [120]. Окрім в стрілочній продукції завод виготовляє деталі зі сталевого литва для гірничої промисловості, для ремонту колійних машин, та інше. Перспективні товари: стрілочні переводи для європейського і азіатського ринків, а також комплектуючі для цих стрілочних переводів, нові типи трамвайних стрілочних переводів, магістральні стрілочні переводи для високошвидкісного руху з безперервною поверхнею кочення. Основні ринки збуту - ПАТ “Українська залізниця”, промислові підприємства, що мають свої внутрішньозаводські колії, метрополітени, та трамвайні парки на території України та країн СНД та Балтії.

Стратегічні активи ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”

Сильні сторони: 1.1. участь в тендерних торгах та конкурсах, які проводяться залізницями країн далекого та ближнього зарубіжжя, в т. ч. європейських ринків збуту; 1.2. розширення номенклатури продукції; 1.3.

підтримання та підвищення якісного рівня продукції. 1.4. пошук замовлень на ливарну продукцію для додаткового завантаження сталеливарного цеху

Зовнішні можливості: 2.1. відновлення ринку Російської Федерації та Митного Союзу завдяки отримання необхідних сертифікатів; 2.2. поступове опанування європейських конструкцій стрілочної продукції та ринків Азії та Європи

Стратегічні пасиви ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”

Слабкі сторони: 1.1. відсутність диверсифікації продукції; залежність від ПАТ "Українська залізниця", як основного замовника продукції.

Зовнішні загрози: 2.1 відмова від закупівель після проведення тендерів внаслідок відсутності фінансування, 2.2. валютний контроль при затримці валютних платежів по експорту; 2.3. нестабільність обсягів закупівель стрілочної продукції збоку ПАТ “Українська залізниця” внаслідок труднощів з фінансуванням; 2.4. втрата ринку збуту на територіях Криму та Донбасу, зміна умов господарювання ТОВ “Керченський стрілочний завод”, конкуренція на ринку Російської Федерації та країн СНД.

ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”

Близько третини загального обсягу виробництва припадає на авіаційну та іншу техніку спеціального призначення: паливні, а також інші рідинні насоси різного устрою: центробіжні (з власним електричним приводом, або з приводом від інших агрегатів літального апарату чи іншого основного об'єкту), плунжерні (високого тиску робочої рідини), мембранні, гідротурбінні, тощо. Ця продукція характеризується високою технічною складністю, жорсткими вимогами до якості виготовлення і надійності в експлуатації, високою відповідальністю в режимі роботи основних об'єктів. Також значну частину продукції заводу становить так звана гідроємulsionна апаратура до гірничо-шахтного обладнання - гідророзподільвачі, гідроклапани, гідрозамки, силова гідравліка, та інше. Ця продукція з'явилася в товарній номенклатурі підприємства внаслідок конверсійних пошуків можливостей завантаження виробничих потужностей, що вивільнилися із скороченням виробництва

спеціальної техніки. Серед іншої продукції підприємства слід назвати також електричний привод як самостійну товарну позицію. Підприємство і раніше виготовляло електричні двигуни, але переважно для комплектування інших виробів власного виробництва - електроприводних центробіжних насосів, пирососів, тощо.

На базі цього досвіду в ході конверсії виробництва були опрацьовані електричні двигуни для приводу побутових молочних та олійних сепаратарів, що їх виробляють, наприклад, Запорізьке АТ "Мотор-Січ". Також були розроблені двигуни для потреб залізничного, автомобільного, міського транспорту.

Продовжено засвоєння та впровадження у виробництво нових виробів для заміщення експорту в Росію. Так, досить успішно розвивається засвоєння та серійне виробництво нових видів продукції для споживачів у країнах Євросоюзу (близько 13 відсотків у загальному обсязі виробництва), а також виробів для сільгоспмашин, лісного господарства, для обробки та культивування ґрунту (23 відсотки обсягу) [120]. Поряд з виробництвом продукції підприємство виконує також гарантійний та після гарантійний ремонт виготовленої ним техніки. Для цього на підприємстві опрацьовані відповідні технології, створені необхідні

Більша частина виробленої продукції товариства реалізується в Україні. Джерелами постачання переважної більшості усього (до 95%) цього виступають вітчизняні виробники. Впроваджено на підприємстві нову техніку і технології, освоєно виробництво нових товарів як традиційного, так і конверсійного профілю. В галузі виробництва авіаційної та іншої техніки спеціального призначення у підприємства практично немає конкурентів в Україні.

Стратегічні активи ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”

Сильні сторони: 1.1. вітчизняні постачальники, незалежність від валютних курсів та регулювання, 1.2. впровадження у виробництво нових виробів для заміщення експорту в Росію.

Зовнішні можливості: 2.1. збільшення споживачів з країн Євросоюзу, 2.2. відсутність конкурентів в Україні.

Стратегічні пасиви ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”

Слабкі сторони: 1.1. відсутність (або обмеженість) зовнішнього інвестування; 1.2. старіння основних виробничих засобів.

Зовнішні загрози: 2.1. заборонні заходи України щодо постачання в Росію продукції подвійного призначення; 2.2. тривалий загальний спад виробництва в машинобудуванні.

ПАТ „Дніпровагонмаш”

Спеціалізацією ПАТ “Дніпровагонмаш” є проектування і виготовлення вантажних, магістральних і промислових вагонів.

Головні напрямки діяльності: проектування і виготовлення вантажних магістральних і промислових вагонів для різноманітних галузей промисловості; постачання запасних частин до вантажних вагонів; проектування і виготовлення устаткування для коксохімічної промисловості (вагони для розпеченого коксу і коксогасильні вагони); модернізація вантажних вагонів; розробка конструкторської і технологічної документації на вантажні вагони, нестандартне устаткування.

На сьогоднішній день попитом користуються напіввагони, вагони-хопери для зерна та платформи з підвищеним рівнем надійності, довговічності, зручності експлуатації та інших техніко-економічних показників. Основним клієнтом ПАТ “Дніпровагонмаш” протягом 2016 року було ПАТ “Українська залізниця”, м. Київ, Україна.

Протягом 2016 року виробництво вантажного рухомого складу українськими підприємствами залишається на мінімальному рівні. Деяке поживлення ринку вагонобудування почало спостерігатися з листопада 2016 року.

В зазначених умовах ПАТ “Дніпровагонмаш” здійснює діяльність щодо розширення номенклатури продукції і розробки рухомого складу з покращеними техніко-економічними параметрами.

Стратегічні активи ПАТ „Дніпровагонмаш”

Сильні сторони: 1.1. проведення гнучкої маркетингової політики (розробка альтернативних шляхів збуту продукції, зокрема, розширення географії поставок продукції); 1.2. розширення номенклатури продукції і розробки рухомого складу з покращеними техніко-економічними параметрами

Зовнішні можливості: 2.1. бере участь у тендерах, які оголошують компанії країн СНД та дальнього зарубіжжя.

Стратегічні пасиви ПАТ „Дніпровагонмаш”

Слабкі сторони: 1.1. старіння основних виробничих засобів, 1.2. відсутність диверсифікації збуту.

Зовнішні загрози: 2.1. зменшення обсягів промислового виробництва, пов'язане зі світовою економічною кризою; 2.2. загроза економічної нестабільності; інфляційні процеси; 2.3. недостатнє фінансування ПАТ “Українська залізниця” на придбання рухомого складу; 2.4. загрози, пов'язані з діяльністю конкурентів на сегментах ринку; 2.5. загрози переходу компаній на закупівлю виключно вагонів нового покоління; 2.6. падіння обсягів вантажообігу на залізничному транспорті; 2.7. профіцит рухомого складу у Російській Федерації

ПАТ „Павлоградхіммаш”

У 2017 році ПАТ „Павлоградхіммаш” планує переформувати ринки збуту хімічного та нафтового устаткування, розглядається питання поставки нафтохімічного устаткування для Казахстану, республік Білорусь та Узбекистану і Польщі. Підприємство має технічні можливості виробництва нафтохімічного обладнання за індивідуальними кресленнями. Одним із істотних факторів, які можуть вплинути на діяльність підприємства в майбутньому, це політична та економічна нестабільність в Україні зниження попиту на продукцію в межах України, та розрив економічних стосунків з Росією, понад 65% виробленої продукції це поставка для російських підприємств нафтопереробної галузі [120].

За 2015 рік укладено договорів та контрактів на суму понад 130,5млн.грн., в тому числі на експорт 127,0 млн.грн., що складає 97,3 % [120]. На кінець звітнього періоду з вини Товариства не виконаних договорів не має. Забезпечення за укладеними договорами на 2016 рік складає понад 3 місяці, подальше формування портфелю замовлень на наступний рік здійснюється протягом усього року. У зв'язку з нестабільними економічними та політичними умовами в Україні, а також значну конкуренцію, Товариство прогнозує чистий прибуток від виконання цих договорів у 2016 році не більше як 0,5 млн.грн. [120].

У 2016 році ПАТ „Павлоградхіммаш” планував переформувати ринки збуту хімічного та нафтового устаткування, розглядається питання поставки нафтохімічного устаткування для Казахстану та республіки Білорусь.

Розширення виробництва у наступному році підприємство не планує.

З нових видів продукції прогнозується серійне виробництво насадок для колон синтезу та впровадження технології виробництва і введення в експлуатацію обладнання по їх виробництву. Одним із істотних факторів, які можуть вплинути на діяльність підприємства в майбутньому, це політична та економічна нестабільності в Україні, та розрив економічних стосунків з Росією, понад 80% виробленої продукції це поставка для російських підприємств.

Стратегічні активи ПАТ „Павлоградхіммаш”

Сильні сторони: 1.1. підприємство має технічні можливості виробництва нафтохімічного обладнання за індивідуальними кресленнями.

Зовнішні можливості: 2.1. поставки нафтохімічного устаткування для Казахстану та республіки Білорусь

Стратегічні пасиви ПАТ „Павлоградхіммаш”

Слабкі сторони: 1.1. старіння основних виробничих засобів.

Зовнішні загрози: 2.1. розрив економічних стосунків з Росією, понад 80% виробленої продукції це поставка для російських підприємств; 2.2. нестабільні

економічні та політичні умови в Україні; 2.3. зниження попиту на продукцію в межах України.

ПАТ „Дніпровагонмаш”.

Діяльність підприємства в 2016 році будувалася за традиційними напрямками, що склалися останні роки: важке машинобудування для гірничо-металургійного комплексу, коксохімічної та вугільної промисловості, для портів і електростанцій; підземна інфраструктура участь у реалізації транспортних та інфраструктурних проектів у будівництві метро і шахт. Результатом маркетингової політики стало залучення таких замовлень, які дозволили забезпечити роботою всі підрозділи підприємства. В рамках даної діяльності вирішувалися завдання розширення номенклатури виготовлюваної продукції, модернізації та покращення характеристик вже освоєного обладнання, прискорення реакції на вимоги Замовника, зміцнення іміджу нашого підприємства як надійного, кваліфікованого постачальника.

За результатами фінансової діяльності підприємство завершило рік зі збитком у розмірі 70,9 млн. грн.

Запаси оборотних коштів збільшились на 7,3 млн.грн., або на 3,9%, і склали на кінець року 190,9 млн. грн., в т.ч. незавершеного виробництва, виробничих запасів, готової продукції. Дебіторська заборгованість за продукцію станом на 01.01.2017 р. збільшилась на 37,0 млн. грн. в порівнянні з попереднім роком і склала 121,3 млн. грн. Заборгованість за банківськими кредитами станом на 01.01.2017р. склала 82,7 млн. грн. (збільшення - 5,6 млн. грн.) [120].

Для забезпечення виконання виробничої програми були залучені позикові кошти. В 2016 році середньомісячна заборгованість по банківським кредитам склала 82,4 млн. грн., сплачено відсотків банкам на суму 15,6 млн. грн. [120].

Аналізуючи статті балансу необхідно відзначити, що валюта балансу зменшилась на 65784 тис.грн., та складає на 31.12.2016р. 585163 тис. грн. [120]

Основними завданнями у виробничій діяльності в 2016р. були:

1. Освоєння виготовлення крупногабаритних відливок для коксових батарей.

2. Освоєння виготовлення відливок чаш $V=16\text{м}^3$

3. Освоїти та планомірно впровадити в практику широкого виробництва комплексну поставку розвантажувальних комплексів “під ключ” - від проекта до вода в експлуатацію.

4. Розробити проекти на нові затребувані вироби: задвижка листова, амбразура фурменого прибору, клапан ГДУ-1100 з новим приводом, газовий затвір, відпускні трубопроводи та калачі доменної печі, та іншу продукцію згідно отриманих замовлень.

Для поліпшення якості продукції, що випускається:

1. Провести надзорний аудит діючої системи менеджменту якості підприємства на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 9001:2008 діючої системи менеджмента якості.

Стратегічні активи ПАТ „Дніпровагонмаш”

Сильні сторони: 1.1. освоєння нових видів виробничої діяльності, 1.2. проведення надзорного аудиту діючої системи менеджменту якості підприємства.

Зовнішні можливості: 2.1. освоєння нових ринків збуту.

Стратегічні пасиви ПАТ „Дніпровагонмаш”

Слабкі сторони: 1.1. фінансовий результат – збитки, 1.2. збільшення заборгованості за банківськими кредитами, 1.3. збільшення дебіторської заборгованості.

Зовнішні загрози: 2.1. нестабільні економічні та політичні умови в Україні; 2.2. значна конкуренція.

Узагальнемо інформацію щодо сильних та слабких сторін, зовнішніх можливостей та загроз машинобудівних підприємств та сформуємо стратегічний баланс потенціалу машинобудівних підприємств.

Статті стратегічного балансу класифікують за ознаками: ступеня впливу на діяльність та зміни (суттєвий вплив (СВ) та несуттєвий вплив (НВ));

горизонту впливу (довгострокові (ДС), середньострокові (СС), короткострокові (КС)).

В таблиці 3.4 представлено стратегічний баланс потенціалу машинобудівних підприємств.

Таблиця 3.4

Стратегічний баланс потенціалу машинобудівних підприємств

Стратегічні активи	Оцінка ступеня впливу	Час впливу	Стратегічні пасиви	Оцінка ступеня впливу	Час впливу
ПАТ «АвтоКрАЗ».					
I. Сильні сторони			I. Слабкі сторони		
1.1.	СВ	ДС	1.1	СВ	ДС
1.2.	НВ	СС			
1.3.	СВ	ДС			
1.4.	СВ	ДС			
Загалом за розділом I (ССт)	4		Загалом за розділом I (СлСт)	1	
II. Зовнішні можливості			II. Зовнішні загрози		
2.1	СВ	СС	2.1.	СВ	ДП
			2.2.	СВ	СП
			2.3.	СВ	СП
Загалом за розділом II(ЗМ)	1		Загалом за розділом II (ЗЗ)	3	
Всього стратегічні активи (ССт +ЗМ)	5		Всього стратегічні пасиви (СлСт + ЗЗ)	4	
ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”					
I. Сильні сторони			I. Слабкі сторони		
1.1.	НВ	СС	1.1	СВ	ДС
1.2.	НВ	ДС			
1.3.	СВ	ДС			
1.4.	НВ	СС			
Загалом за розділом I (ССт)	4		Загалом за розділом I (СлСт)	1	
II. Зовнішні можливості			II. Зовнішні загрози		
2.1.	СВ	ДС	2.1.	СВ	ДП
2.2.	НВ	СС	2.2.	СВ	ДП
Загалом за розділом II(ЗМ)	2		Загалом за розділом II (ЗЗ)	4	
Всього стратегічні активи (ССт +ЗМ)	6		Всього стратегічні пасиви (СлСт + ЗЗ)	5	
ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”					
I. Сильні сторони			I. Слабкі сторони		
1.1.	СВ	ДС	1.1.	СВ	ДС
1.2.	СВ	ДС	1.2.	СВ	ДС
Загалом за розділом I (ССт)	2		Загалом за розділом I (СлСт + ЗЗ)	2	

Продовження табл. 3.4

Стратегічні активи	Оцінка ступеня впливу	Час впливу	Стратегічні пасиви	Оцінка ступеня впливу	Час впливу
II. Зовнішні можливості			II. Зовнішні загрози		
2.1.	СВ	ДС	2.1.	СВ	ДС
2.2.	СВ	ДС	2.2.	СВ	ДС
Загалом за розділом II(ЗМ)	2		Загалом за розділом II (ЗЗ)	2	
Всього стратегічні активи (ССт +ЗМ)	4		Всього стратегічні пасиви (СлСт + ЗЗ)	4	
ПАТ „Дніпровагонмаш”					
I. Сильні сторони			I. Слабкі сторони		
1.1.	СВ	ДС	1.1.	СВ	ДС
1.2.	НВ	ДС	1.2.	СВ	ДС
Загалом за розділом I (ССт)	2		Загалом за розділом I (СлСт)	2	
II. Зовнішні можливості			II. Зовнішні загрози		
2.1.	НВ	СП	2.1.	СВ	ДС
			2.2.	СВ	ДС
			2.3.	СВ	ДС
			2.4.	СВ	ДС
			2.5.	НВ	ДС
			2.6.	СВ	ДС
Загалом за розділом II(ЗМ)	1		Загалом за розділом II (ЗЗ)	6	
Всього стратегічні активи (ССт +ЗМ)	3		Всього стратегічні пасиви (СлСт + ЗЗ)	8	
ПАТ „Павлоградхіммаш					
I. Сильні сторони			I. Слабкі сторони		
1.1.	НВ	СС	1.1.	СВ	ДС
Загалом за розділом I (ССт)	1		Загалом за розділом I (СлСт)	1	
II. Зовнішні можливості			II. Зовнішні загрози		
2.1.	НВ	ДС	2.1.	СВ	ДС
			2.2.	СВ	ДС
			2.3.	СВ	ДС
Загалом за розділом II(ЗМ)	1		Загалом за розділом II (ЗЗ)	3	
Всього стратегічні активи (ССт +ЗМ)	2		Всього стратегічні пасиви (СлСт + ЗЗ)	4	
ПАТ „Дніпроважмаш”					
I. Сильні сторони			I. Слабкі сторони		
1.1.	СВ	ДС	1.1.	СВ	ДС
1.2.	НВ	КС	1.2.	СВ	ДС
			1.3.	СВ	ДС
Загалом за розділом I (ССт)	2		Загалом за розділом I (СлСт)	3	

Продовження табл. 3.4

Стратегічні активи	Оцінка ступеня впливу	Час впливу	Стратегічні пасиви	Оцінка ступеня впливу	Час впливу
II. Зовнішні можливості 2.1.	НВ	ДС	II. Зовнішні загрози 2.1. 2.2.	СВ СВ	ДС ДС
Загалом за розділом II(ЗМ)	1		Загалом за розділом II (ЗЗ)	2	
Всього стратегічні активи (ССт +ЗМ)	3		Всього стратегічні пасиви (СлСт + ЗЗ)	5	

Як видно з таблиці, тільки два досліджуваних підприємства мають позитивний стратегічний баланс потенціалу, це ПАТ “АвтоКрАЗ” та ПАТ ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”, стратегічні активи більші за стратегічні пасиви. У ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод” стратегічні активи дорівнюють стратегічним пасивам. Для ПАТ „Дніпровагонмаш”. ПАТ „Павлоградхіммаш”, ПАТ „Дніпроважмаш” стратегічні пасиви перебільшують стратегічні активи.

Щоб обрати стратегію управління фінансовим забезпеченням відтворення основними засобами машинобудівного підприємства, показники рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів групують за їхнім впливом на фінансові можливості підприємств. В основу групування покладено економічну сутність показників, характеристику впливу на фінансове забезпечення та представлено можливості щодо зміни напрямку впливу.

До показників, які визначають можливості фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств, відносять:

Коефіцієнт зносу (K_3);

Коефіцієнт оновлення (K_0);

Фондовіддача (ФВ);

Рентабельність основних засобів (P_{03});

Коефіцієнт капіталізації прибутку ($K_{кп}$);

Коефіцієнт співвідношення амортизації та зносу ($K_{a/3}$);

Коефіцієнт автономії (K_a);

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$).

Характеристика показників приведена в таблиці 2.13 , граничні значення приведені в таблиці 2.14.

Розглянемо моделі фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств машинобудування.

Вид моделі фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств машинобудування визначається відповідно до квадрантів матриці рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства (рис. 2.6).

Виділено такі моделі фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств машинобудування:

фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів – фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів (8 та 9 квадранти матриці на рис. 2.6);

фінансовий стан дозволяє забезпечувати оновлення основних засобів, у тому числі за рахунок інновацій (6 квадрант матриці на рис. 2.6);

фінансове забезпечення відповідає потребам у відтворенні за умови спрямування коштів на реконструкцію і модернізацію (2, 3, 5 квадранти матриці на рис. 2.6);

нестача коштів для відновлення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності (IV) (7 квадрант матриці на рис. 2.6);

стан фінансового забезпечення критичний (V) (1 та 4 квадранти матриці на рис. 2.6).

Як видно з таблиці 3.5, три моделі фінансово забезпечення відтворення основних засобів відповідають інтенсивному можливому розвитку фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства, це моделі: фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів; фінансовий стан дозволяє забезпечувати оновлення основних засобів, у тому числі за рахунок інновацій;

фінансове забезпечення відповідає потребам у відтворенні за умови спрямування коштів на реконструкцію і модернізацію.

Таблиця 3.5

Моделі фінансового забезпечення відтворення основних засобів
машинобудівних підприємств

Модель фінансово забезпечення відтворення основних засобів	Можливі варіанти стратегічного розвитку фінансового забезпечення
Фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів (I)	Інтенсивний розвиток; можливі напрями розвитку – інвестиційний, інноваційний
Фінансовий стан дозволяє забезпечувати оновлення основних засобів, у тому числі за рахунок інновацій (II)	Інтенсивний розвиток можливі напрями розвитку – інвестиційний, за необхідності, інноваційний
Фінансове забезпечення відповідає потребам у відтворенні за умови спрямування коштів на реконструкцію і модернізацію (III)	Інтенсивний розвиток, напрям розвитку – інвестиційний; форми: модернізація, технічне переозброєння, реконструкція й розширення діючих об'єктів.
Нестача коштів для відновлення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності (IV)	Екстенсивний розвиток; фінансове забезпечення за рахунок амортизації та оптимізація наявних основних засобів
Стан фінансового забезпечення критичний (V)	Екстенсивний розвиток за рахунок амортизації

Інтенсивний розвиток фінансового забезпечення відтворення основних засобів передбачає збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок придбання більш ефективних основних засобів, а також реконструкції, модернізації, технічного переозброєння та інших, а також впровадження інновацій.

За інтенсивного розвитку основними є інвестиційний та інноваційний напрями. При цьому за рахунок власних та залучених коштів забезпечуються традиційні форми розширеного відтворення основних засобів: модернізація, технічне переозброєння, реконструкція й розширення діючих об'єктів. У разі фінансових можливостей для інноваційного розвитку розширене відтворення основних засобів включає впровадження інновацій. За екстенсивного розвитку

за рахунок амортизаційної, податкової, облікової політики відбувається оптимізація наявних основних засобів та акумулювання коштів на заміну і ремонт основних засобів машинобудівних підприємств.

Модель фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічний баланс підприємства є підґрунтям прогнозування напрям зміни в фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів підприємства та визначати відповідний стратегічний напрям розвитку.

Розглянемо прогнозування стратегічних напрямів розвитку відтворення основних засобів відтворення основних засобів машинобудівних підприємства в залежності від моделі фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічного балансу розвитку потенціалу, представлені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Прогнозування стратегічні напрямів розвитку відтворення основних засобів відтворення основних засобів машинобудівних підприємства

Модель фінансового забезпечення основних засобів	фінансового відтворення	Стратегічний баланс	Стратегічні напрями розвитку відтворення основних засобів відтворення основних засобів
Фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів (I)		Аст >> Пст ССт >> СлСт	Розробка та реалізація інноваційних проектів з впровадженням нових технологій та матеріально технічного забезпечення виробничого процесу за рахунок власних та залучених коштів
Фінансовий стан дозволяє забезпечувати оновлення основних засобів, у тому числі за рахунок інновацій (II)		Аст > Пст ССт > СлСт	Реалізація інвестиційних проектів з модернізації, технічного переозброєння, реконструкції й розширення діючих об'єктів, за необхідності реалізація інноваційних проектів.

Продовження табл. 3.6

Модель фінансового забезпечення відтворення основних засобів	Стратегічний баланс	Стратегічні напрями розвитку відтворення основних засобів відтворення основних засобів
Фінансове забезпечення відповідає потребам у відтворенні за умови спрямування коштів на реконструкцію і модернізацію (III)	$A_{ст} = П_{ст}$ $С_{ст} = Сл_{ст}$	Реалізація інвестиційних проектів з модернізації, реконструкції й розширення діючих об'єктів
Нестача коштів для відновлення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності (IV)	$A_{ст} < П_{ст}$ $С_{ст} < Сл_{ст}$	Оптимізація наявних основних засобів та акумулювання коштів на заміну і ремонт основних засобів машинобудівних підприємств та спрямовуються на стабілізацію діяльності підприємства
Стан фінансового забезпечення критичний (V)	$A_{ст} \ll П_{ст}$ $С_{ст} \ll Сл_{ст}$	Оптимізація наявних основних засобів та акумулювання коштів на заміну і ремонт основних засобів машинобудівних підприємств

В таблиці 3.7 узагальнено дані про модель фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічний баланс досліджуваних підприємств машинобудування на основі інформації про діагностику рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств (рис. 2.6) та даних таблиці 3.4 .

Таблиця 3.7

Модель фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічний баланс підприємств машинобудування

Модель фінансового забезпечення відтворення основних засобів	Підприємства	Стратегічний баланс	Підприємства
Фінансове забезпечення за джерелами відповідає потребам у відтворенні основних засобів (I)		$A_{ст} \gg П_{ст}$ $С_{ст} \gg Сл_{ст}$	

Таблиця 3.7

Модель фінансового забезпечення відтворення основних засобів	Підприємства	Стратегічний баланс	Підприємства
Фінансовий стан дозволяє забезпечувати оновлення основних засобів, у тому числі за рахунок інновацій (II)	ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод” ПАТ „Дніпровагонмаш”	Аст > Пст ССт > СлСт	ПАТ „АвтоКрАЗ” ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”
Фінансове забезпечення відповідає потребам у відтворенні за умови спрямування коштів на реконструкцію і модернізацію (III)	ПАТ „Дніпроважмаш” ПАТ „Павлоградхіммаш”	Аст = Пст ССт = СлСт	ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”
Нестача коштів для відновлення основних засобів через необхідність фінансування поточної діяльності (IV)		Аст < Пст ССт < СлСт	ПАТ „Дніпроважмаш” ПАТ „Павлоградхіммаш”
Стан фінансового забезпечення критичний (V)	ПАТ „АвтоКрАЗ” ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”	Аст << Пст ССт << СлСт	ПАТ „Дніпроважмаш”

Дані таблиці 3.7 є підґрунтям для побудови матриці поділу машинобудівних підприємств за моделлю фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічного балансу потенціалу машинобудівних підприємств.

За моделлю фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічного балансу в матриці на перетині одержано квадранти, що відображають можливі варіанти стратегічного розвитку фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств машинобудування (рис.3.6).

Згідно з таким підходом і відповідно до рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів у кожному квадранті матриці визначаються заходи щодо оптимізації ситуації.

Як видно з рисунку 3.6, з досліджуваних підприємств машинобудування тільки ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод” потрапив до квадранту, що

відповідає інтенсивному стратегічному розвитку фінансового забезпечення відтворення основних засобів за рахунок інвестиційного напрямку.

Модель фінансово забезпечення відтворення основних засобів	Стратегічний баланс				
	Аст >> Пст	Аст > Пст	Аст = Пст	Аст < Пст	Аст <<Пст
I	IP (Інн, Ін)	IP (Інн, Ін)	IP (Інн, Ін)	IP (Ін)	EP
II	IP (Інн, Ін)	IP (Інн, Ін)	IP (Інн, Ін)	IP (Ін) ПАТ „Дніпропетровський стрілочний завод”	EP ПАТ „Дніпровагонмаш”
III	IP (Ін)	IP (Ін)	IP (Ін)	EP ПАТ „Дніпроважмаш” ПАТ „Павлоградхіммаш”	EP
IV	EP	EP	EP	EP	EP
V	EP	EP ПАТ „АвтоКрАЗ”	EP ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”	EP	EP

IP (Інн, Ін) – інтенсивний стратегічний розвиток фінансового забезпечення відтворення основних засобів за рахунок інноваційного та інвестиційного напрямків;

IP (Ін) – інтенсивний стратегічного розвитку фінансового забезпечення відтворення основних засобів за рахунок інвестиційного напрямку;

EP – екстенсивний стратегічний розвиток фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Рис. 3.6. Поділ машинобудівних підприємств за моделлю фінансового забезпечення відтворення основних засобів та стратегічного балансу потенціалу машинобудівних підприємств

ПАТ „АвтоКрАЗ” та ПАТ „Дніпропетровський агрегатний завод”, які мають позитивний стратегічний баланс за рахунок низького рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів мають екстенсивний стратегічний розвиток фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Зміни положення підприємств за квадрантами матриці будуть відбуватись за умов змін їх стратегічного балансу та моделі фінансового забезпечення відтворення основних засобів

Висновки до 3 розділу:

1. Розроблено систему інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування за синтезом його складових: збору, накопичення, збереження та аналізу інформації, а також використання отриманих даних для прийняття управлінських рішень стосовно пріоритетів спрямування коштів за ступенем важливості об'єктів основних засобів для діяльності машинобудівного підприємства.

2. Для вирішення завдань управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств конкретизовано процедуру, в якій виділено п'ять взаємопов'язаних блоків: інформаційний блок; блок оцінки фінансового забезпечення відтворення основних засобів; блок планування; блок виявлення ризиків; блок прийняття рішень.

3. Удосконалено механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, у складі елементів якого виділено формування інформаційних потоків та виявлення ризиків, пов'язаних з цим процесом.

4. Реалізація механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, в якому конкретизовано послідовність дій через визначення місця, ролі, мети, завдання, стратегічної позиції машинобудівного підприємства і відповідне інструментальне забезпечення, дає змогу визначати шляхи інтенсивного або екстенсивного розвитку. Саме у можливості їх вибору полягає очікувана ефективність механізму.

За інтенсивного розвитку основними є інвестиційний та інноваційний напрями. При цьому за рахунок власних та залучених коштів забезпечуються традиційні форми розширеного відтворення основних засобів: модернізація, технічне переозброєння, реконструкція й розширення діючих об'єктів. У разі фінансових можливостей для інноваційного розвитку розширене відтворення основних засобів включає впровадження інновацій. За екстенсивного розвитку

за рахунок амортизаційної, податкової, облікової політики відбувається оптимізація наявних основних засобів та акумулювання коштів на заміну і ремонт основних засобів машинобудівних підприємств.

За моделлю фінансово забезпечення відтворення основних засобів та стратегічного балансу в матриці на перетині одержано квадранти, що відображають можливі варіанти стратегічного розвитку фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств машинобудування.

Результати дослідження автора, викладені в третьому розділі дисертації, знайшли відображення в наукових працях [52, 60, 62, 64, 65, 73,].

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання розвитку теоретично-методичних засад й розробки практичних рекомендацій щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Узагальнення підходів щодо управління основними засобами дало змогу поглибити сутність поняття „фінансове забезпечення відтворення основних засобів” на машинобудівному підприємстві в частині визначення його координуючої ролі щодо встановлення величини грошових коштів для окремих бізнес-процесів, що дозволяє виокремлювати пріоритетність використання фінансових ресурсів за важливістю процесів. Управління досліджуваним процесом розглядається як система управлінських дій, які за джерелами фінансування в умовах мінливого зовнішнього та внутрішнього середовища забезпечують здійснення пошуку грошових коштів для відтворення основних засобів та запобігання ризику їх використання.

2. З метою формування підґрунтя для визначення обсягів фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства удосконалено їх класифікацію з доповненням такими ознаками: за участю в бізнес-процесах (основних, допоміжних, управління) та ступенем інтенсивності залучення до діяльності (від одного до декількох бізнес-процесів). Це дозволяє виконувати завдання фінансового забезпечення відтворення основних засобів з врахуванням вимог процесного підходу до управління. Виділено як найбільш доцільні джерела фінансування відтворення основних засобів на підприємствах машинобудування: за способами формування й напрямками використання. Внутрішні джерела фінансування є основними, що призводить до підвищення їх ролі у фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів.

3. Встановлено, що особливості розвитку машинобудівних підприємств формуються під впливом факторів зовнішнього середовища, зокрема фінансове

забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств суттєво залежить від рівня монетизації економіки України й інвестиційного клімату. Серед факторів виділено: високу вартість фінансових ресурсів; значну облікову ставку Національного банку України; зниження її значення як інструменту монетарної політики; недостатність у банків грошей, що можуть бути джерелом кредитування інвестицій в основні засоби тощо. Врахування цих факторів дозволяє при формуванні структури джерел відтворення основних засобів запобігати нестачі коштів.

4. Проведено діагностику рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств за п'ятьма етапами: групування показників; визначення рангів складових груп показників за їх рекомендованими значеннями; розрахунок відповідних адитивних показників; бальна оцінка значень адитивних показників; визначення рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів за матричним методом. Для проведення аналізу залучено дві групи показників: використання основних засобів та фінансового забезпечення їх відтворення. За адитивними узагальнюючими показниками в квадрантах матриці отримано рівні фінансового забезпечення: низький, середній та високий. Результатом діагностування є встановлення відповідності фінансових можливостей машинобудівного підприємства та потреб відтворення основних засобів. Апробація на вітчизняних машинобудівних підприємствах показала, що за рівнем фінансового забезпечення відтворення основних підприємства вони знаходяться в квадрантах, які підтверджують їх неспроможність у повному обсязі фінансово забезпечити відтворення основних засобів та відповідну матеріально-технічну базу.

5. Визначено, що інформаційні потоки управління відтворенням основних засобів машинобудівного підприємства пов'язані зі збором, накопиченням, збереженням й аналізом даних за окремими бізнес-процесами. Це дозволяє встановити пріоритети розподілу й використання коштів за

ступенем важливості об'єкта основних засобів та інтенсивності його залучення до діяльності машинобудівного підприємства.

6. Удосконалено механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, де виділено два додаткові елементи: формування інформаційних потоків та виявлення ризиків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, визначенням його джерел та ймовірністю нерівномірності надходжень грошових коштів для розвитку матеріально-технічної бази. Це дозволяє ухвалювати управлінські рішення щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів за рахунок обґрунтованої спрямованості джерел фінансування за прийнятного рівня ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Агрес О.Г. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, класифікація та вартісне оцінювання / О.Г. Агрес // Держава та регіони: Науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 6 – С. 5–9.
- 2.Алексєєнко Л. М. Економічний тлумачний словник / Л. М. Алексєєнко, М.Б. Олексієнко. – Тернопіль: „Астон”. – 2003. – 220 с.
- 3.Андрійчук В.Г. Обґрунтування вимірювальної системи відтворення основних засобів / В.Г. Андрійчук, О.Г. Боброва // Агроінком. – 1999. – № 6–7. – С. 16–19.
- 4.Ареф’єва О.В. Теоретичні аспекти управління відтворенням основних засобів підприємства в ринкових умовах господарювання [Електронний ресурс] / О.В. Ареф’єва // Проблеми системного підходу в економіці. Електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 3 – Режим доступу до журн.: http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/pspe/2009_3/Arefeva_309.htm – Загол. з екрану. – Мова укр.
- 5.Астапова Г.В. Фінансові механізми відтворення та оновлення основних фондів підприємств: монографія / Г.В. Астапова, С.Т. Пілецька, І.В. Біскупська. – К: НАУ, 2012. – 200 с.
- 6.Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И. Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика. – 1998. – 384 с.
- 7.Балабанюк Ж.М. Механізм управління організацією: сутність поняття та пропозиції щодо оцінки його ефективності / Ж.М. Балабанюк // “Управління економічною діяльністю промислових підприємств в системі сучасних глобалізаційних процесів”: I Міжнародна науково-практичної Internet-конф., 15 червня 2011 р.: тези доповідей. – Режим доступу до журн.: <http://mev.khnu.km.ua/load/2-1-0-47>, вільний. – Загол. з екрану. – Мова укр.
- 8.Белоліпецький В. Г. Финансы фирмы. Курс лекций / Под ред. И.П. Мерзлякова. – М.: ИНФРА–М. – 1998. – 298 с.
- 9.Білик М.Д. Амортизація як джерело структурної перебудови економіки України / М.Д. Білик // Фінанси України. – 1996. – № 3–4. – С. 43–49.

10. Управление использованием капитала / И.А. Бланк. – К.: “Ника-Центр”, 2000. – 656с.
11. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: “Ника-Центр”, 2000. – 512с.
12. Болховитинова Е. Ю. Накопление основных фондов в Украине. Итоги и перспективы. / Е. Ю. Болховитинова – К.: – Наукова думка. – 1993. – 186 с.
13. Болховітінова О. Ю. Амортизаційна політика і перспективи оновлення основних фондів / Е. Ю. Болховитинова // Економіст. – 1998. – № 79. – С.54 – 59.
14. Бондаренко О.А. Економічні основи відтворення основних засобів / О.А. Бондаренко. – Суми: Видавництво “Довкілля”, 2001. – 204 с.
15. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов– М.: Книжный мир, 1999. – 895с.
16. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов: Пер. с англ. / Р. Брейли, С.Майерс. – М.: ЗАО “Олимп - Бизнес”. – 1997. – 1120 с.
17. Бріггем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту. Навч.посібник. / Є.Ф. Бріггем. – К. : Центр навчальної літератури – 2008. – 560 с.
18. Будавей В.Ю. Проблемы дальнейшего улучшения амортизации основных фондов / В.Ю. Будавей // Совершенствование системы амортизации (Сборник статей). Отв. ред. Будавей В.Ю. – М.: Финансы, 1971. – С. 19-52
19. Будавей В.Ю. Воспроизводство основных фондов промышленности СССР / В.Ю. Будавей, Е.А. Иванов. – М.: Высш. школа, 1962. – 122 с.
20. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Ч.2. / Ф.Ф. Бутинець – Житомир, 1996. – 236 с.
21. Бухгалтерский учет: Учебник, 2-е изд. Испр. и доп. / И.Е. Тишков, А.И. Балдинова, Т.Н. Дементей и др., под общ. ред. И.Е. Тишкова, А.И. Прищепы. – Мн.: Выш.шк, 1996. – 688 с.
22. Варава А.А. Особливості формування інформаційного забезпечення стратегічної діяльності підприємства. [Електронний ресурс] / А.А. Варава // Ефективна економіка. Електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 9. – Режим

доступу до журн.: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2333> – Загол. з екрану.
– Мова укр.

23. Вайрадян Е. Показатели обновления основных производственных фондов / Е. Вайрадян // Вестник статистики. – 1984. – №6. – С. 23-28

24. Вальтер С.Б. Капитальные вложения в сельское хозяйство: финансирование, кредитование, анализ использования / С.Б. Вальтер. – М.: Агропромиздат, 1986. – 184 с.

25. Вальтух К.К. Кругооборот и оборот средств предприятий / К.К. Вальтух. – М.: Экономика, 1964. – 196 с.

26. Ванькович Д. Аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів в Україні / Д. Ванькович, Н. Демчишак // Фінанси України. – 2007. – №7. – С. 72–84.

27. Відтворення основних і оборотних коштів / [М. Герасимчук, В. Бурлака, І. Галиця та ін.] – К.: Інститут економіки НАН України, 2002. – 207 с.

28. Войнаренко М.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування механізму управління амортизаційною політикою підприємства / М.П. Войнаренко, Л.В. Овод // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 5 (10). — С. 192-198.

29. Воротіна Л.І. Кругооборот і оборот основних виробничих фондів промислового підприємства в умовах економічної реформи / Л.І. Воротіна. – К.: Знання, 1969. – 47 с.

30. Вядрова І.М. Система фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні та можливості її активізації в сучасних умовах / І.М. Вядрова, С.М.Пашова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – №1(10). – С. 121–126.

31. Гаврись М.О. Класифікація основних засобів підприємств України після ухвалення Податкового кодексу / М.О. Гаврись // Економіка. Підприємництво. Менеджмент: Збірник наукових праць. – 2012. – № 24(1) – С. 172–179.

32. Гавриш О.А. Сучасна парадигма конкурентоспроможності машинобудівних підприємств: роль інформаційно-інноваційного механізму.

[Електронний ресурс] / О.А. Гавриш, С.М. Савченко // Ефективна економіка. Електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 3. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=490> – Загол. з екрану. – Мова укр.

33. Галасюк В.В., Эффект “G-гіперболізму” или как сравнивать несравнимое / В.В. Галасюк, В.В. Галасюк // Вопросы оценки. – 2003. – №1. – С.38–42.

34. Галиця І. Деякі аспекти економічної політики на сучасному етапі / І. Галиця // Економіка України. – 2000. – № 4. – С. 40-43.

35. Герасимчук М. Джерела і структура капітальних вкладень / М. Герасимчук // Економіка України. – 1998. – № 12. – С. 16-24.

36. Гречко С.М. Облікова політика підприємства в частині надходження основних засобів / С.М. Гречко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1(59) – С. 52–57.

37. Грубый В.А. Принципы расширенного воспроизводства основных технических ресурсов в сельском хозяйстве / В.А. Грубый // Достижения науки и техники АПК. – 1999. – № 3. – С. 43–46.

38. Гушко С.В. Напрямки та змістовне навантаження внутрішніх інформаційних потоків обліково-аналітичної системи управління підприємства / С.В. Гушко // Незалежний аудитор. – 2012. – № 1. – С. 50–56.

39. Джерела інвестицій та їх економічне регулювання / Герасимчук М., Галиця І., Задорожна О. та ін. – К.: Інститут економіки НАН України, 1999. – 159 с.

40. Довгань Л.Є. Стратегічне управління. Навч. посіб. 2-ге вид. / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.

41. Додонов А.А. Амортизация и ремонт основных средств промышленности СССР / А.А. Додонов – М.: Госфиниздат, 1960. – 208 с.

42. Дорогунцов С. Методологические проблемы воспроизводства основного капитала в трансформационный период / С. Дорогунцов, В. Чижова // Экономика Украины. – 2002. – №12. – С. 29–35.

43. Доценко Н. С. О кризисе процесса воспроизводства основного капитала промышленных предприятий / Н. С. Доценко // Бизнес Информ. – 2009. – № 7. – С. 23–25.
44. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1./ Редкол.: С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864с.
45. Євтушенко О.А. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів в Україні / О.А. Євтушенко // Культура народів Причорномор'я: зб. наук. праць. – 2009. – № 171. – С. 127–129.
46. Євтушенко О.А. Власні джерела фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств / О.А. Євтушенко // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – Вип. 25. – С. 216–219.
47. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – №2, – Т. 2 – С. 39–42.
48. Євтушенко О.А. Система показників оцінки відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна: зб. наук. праць. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – №35. – С. 128–131.
49. Євтушенко О.А. Вплив монетизації економіки на інвестиції в основний капітал в Україні / О.А. Євтушенко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – №1 (5), – Т. 2 –С. 119–124.
50. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – №1 (6), – Т. 2 – С. 124–128
51. Євтушенко О.А. Урахування потреб процесно-орієнтованого управління в класифікації основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – №31 (14). – С. 79–85.

52. Євтушенко О.А. Інформаційне забезпечення управління відтворенням основних засобів машинобудівного підприємства / О.Є. Євтушенко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2015. – №1 (18). – С. 84–91.

53. Євтушенко О.А. Амортизаційні відрахування як джерело фінансування відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Фінанси України: тези доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 квітня 2008 р., Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – Т. 3. – С. 46–48.

54. Євтушенко О.А. Кошти іноземних інвесторів як джерело фінансування інвестицій в основний капітал України / О.А. Євтушенко // Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании'2009: тезисы докладов Международной научно-практической конференции, 21–28 декабря 2009 р., Экономика. – Одесский национальный морской университет. – Одесса: Черноморье, 2009. – Т. 10. – С. 25–26.

55. Євтушенко О.А. Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств в умовах нестабільної економіки / О.А. Євтушенко // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 21–28 грудня 2009 р., Дніпропетровський університет економіки та права. – Д.: ДУЕП, 2010. – С. 30–31.

56. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти оцінки відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю і контексті сучасних концепцій управління: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 28–29 квітня 2011 р., Львівська комерційна академія. – Львів: ЛКА, 2011. – С. 166–168.

57. Євтушенко О.А. Вплив Податкового кодексу України на формування власних джерел фінансування відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Інноваційні процеси у фінансово-кредитній сфері: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14–15 квітня 2011 р., Київський національний торговельно-економічний університет. – К.: КНТЕУ, 2011. – С. 182–183.

58. Євтушенко О.А. Інструментарій процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств / О.А. Євтушенко // Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7–8 листопада 2012 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2012. – С. 150–152.

59. Євтушенко О.А. Контролінг як інструмент процесно-орієнтованого управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Модернізація та суспільний розвиток економіки країни: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 січня 2013 р, / Наукове об'єднання „Economics”. – Сімферополь: НО „Economics”, 2013. – С. 44–45.

60. Євтушенко О.А. Проблеми впровадження процесно-орієнтованого підходу управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів / О.А. Євтушенко // Проблеми та шляхи удосконалення економіки України: тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції, 1–2 лютого 2013 р., Громадська організація „Львівська економічна фундація”. – Львів: ЛЕФ, 2013. – С. 78–79.

61. Євтушенко О.А. Проблеми відтворення основних засобів машинобудівних підприємств України / О.А. Євтушенко // Сучасні тенденції забезпечення ефективності економіки держави: тези доповідей XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, 8–9 лютого 2013 р., Аналітичний центр „Нова економіка”. – Київ: Аналітичний центр „Нова економіка”, – 2013. – С. 55–56.

62. Євтушенко О.А. Етапи формування механізму управління відтворенням основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко // Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 5 листопада 2013 р., Університет імені Альфреда Нобеля – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – С. 135–136.

63. Евтушенко О.А. Подходы к управлению финансовым обеспечением воспроизводства основных средств предприятий / О.А. Евтушенко / Объединение

экономистов и правоведов – ключ к новому этапу развития: материалы Международного научно-практического конгресса, 29 ноября 2013 г. – Берн, Швейцария: Международное научное объединение экономистов „Консилиум”, 2013. – С. 239–241.

64. Євтушенко О.А. Удосконалення інформаційного забезпечення фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства / О.А. Євтушенко / Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 березня 2015 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ: університет імені Альфреда Нобеля, 2015. – С. 20–22.

65. Євтушенко О.А. Принципи побудови системи показників управління процесами відтворенням основних засобів підприємства / О.А. Євтушенко / Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 10 листопада 2016 р., Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. – Полтава: ПолНТУ, 2016. – С. 332– 334.

66. Єфіменко Н.А. Механізм управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств / Н.А. Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7(109) – С. 94 – 102.

67. Загородній А.Г. Фінансовий словник. / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко – 2-ге видання, виправлене і доповнене. – Львів: Вид-во “Центр Європи”. – 1997. – 576 с.

68. Загородній А.Г. Менеджмент реальних інвестицій: Навч. посіб. / А.Г. Загородній, Ю.І. Стадницький. – К.: Т-во “Знання”, КОО. – 2000. – 209 с.

69. Задорожна О.В. Виробнича структура основних фондів та засоби її оновлення / О.В. Задорожна // Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. Вип. 5 / КНЕУ. – К., 2001. – С. 140–148.

70. Захаров В.Г. Особенности воспроизводства основных фондов в условиях научно-технической революции. – М.: Экономика, 1972. – 199 с.

71. Зборовська О. М. Оптимізація процесів відтворення основних засобів на промислових підприємствах України [Електронний ресурс] / О. М. Зборовська // Ефективна економіка. – 2012. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_11_19. – Загол. з екрану. – Мова укр.

72. Зборовська О. М. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення відтворення основних засобів / О. М. Зборовська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2013. – №3, – Т. 1 – С. 45–47.

73. Зборовська О.М. Механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств / О.М. Зборовська, О.А. Євтушенко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2016. – №2 (21). – С. 65–73.

74. Златкін Б. Лізинг як метод кредитування / Б. Златкін // Економіка України. – 1997. – № 4. – С. 86-88.

75. Зяблюк Р.Т. Потребительная стоимость в экономическом учении марксизма и перестройка хозяйственного механизма / Р.Т. Зяблюк – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 175 с.

76. Зятковський І.В. Амортизаційні пільги в розвитку підприємництва / І.В. Зятковський // Фінанси України. – 1997. – № 2. – С. 54–59.

77. Ігнашкіна Т.Б. Методичні підходи до формування додаткових джерел відтворення основних фондів підприємств / Т.Б. Ігнашкіна, Н.Ю. Шура // Економіст. – 2011. – № 4 – С. 62 – 65.

78. Ігнашкіна Т.Б. Моделювання стану та ефективності відтворення основних фондів промислових підприємств / Т.Б. Ігнашкіна, Н.Ю. Шура // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2011. – № 1(55) – С. 205 – 210.

79. Ізмайлова О.В. Аналітична складова управління поліпшенням основних виробничих засобів на промислових підприємствах / О.О. Ізмайлова // Управління ризиком. – 2010. – № 20(96) – С. 51 – 53.

80. Ілюхін О.О. Процесний підхід щодо проведення реструктуризації промислової корпорації. / О.О. Ілюхін // Вісник економічної науки України – 2009. – № 2. – С. 44–47.

81. Иванов Е.А. Воспроизводство и использование основных фондов / Е.А. Иванов. – М.: Экономика, 1968. – 215 с.

82. Иванов И., Рогов С. Воспроизводство основных фондов и его инвестиционные источники / И. Иванов, С. Рогов // Российский экономический журнал. – 1995. – № 7. – С. 20–29.

83. Иванов Ю.М. Соотношение экстенсивных и интенсивных процессов в расширенном воспроизводстве / Ю.М. Иванов. – М.: Экономика, 1980. – 152с.

84. Иванченко В. Фонд амортизации: вопросы формирования и использования / В. Иванченко, Ю. Фокин // Экономист. – 1997. – № 2. – С. 28–35.

85. Игонина Л.Л. Проблемы финансирования инвестиционной деятельности / Л.Л. Игонина // Финансы. – 1998. – № 9. – С. 11–14.

86. Кантор Е. П. Основные фонды промышленного предприятия. / Е.П. Кантор, А. И. Гинзбург, В. Е. Кантор – Спб.: Питер. – 2002. – 240 с.

87. Ключко В. С. Воспроизводство основных фондов промышленности СССР / В. С. Ключко. – Харьков.: Вища школа. – 1976. – 139 с.

88. Колеснік Я. В. Відтворення основних засобів: види, форма та джерела фінансування / Я.В. Колеснік // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2009. – № 2. – С. 130–133.

89. Колешук О.Я. Моделювання процесу зношення основних засобів промислових підприємств / О.Я. Колешук // Причорноморські економічні студії. – 2016. – № 10. – С. 92–96.

90. Колешук О.Я. Діагностика технічного стану основних фондів машинобудівних підприємств як засіб попереднього обґрунтування проектів їх оновлення / О.Я. Колешук // Економічний простір. – Придніпровська державна академія будівництва та архітектури 2015. – № 98. – С. 189–200.

91. Колещук О.Я. Рівень зношення основних засобів—індикатор економічної безпеки підприємства / О.Я. Колещук, В.В. Козик, А.М. Удот // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – № 12. – С. 258–265.

92. Колещук О.Я. Методичні засади формування стратегії інвестиційного забезпечення оновлення основних засобів / О.Я. Колещук, В.В. Яневич, А.М. Удот // Збірник науково-технічних праць, Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – № 23.11. – С. 313–320.

93. Колосов А.Ф. Основные фонды и их роль в социалистическом воспроизводстве / А.Ф. Колосов. – М.: Соцэкгиз, 1963. – 247 с.

94. Кузьмін О.Є., Князь С.В., Тувакова Н.В. Амортизаційна політика підприємств // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 20–25.

95. Ланге О. Теория воспроизводства и накопления / О. Ланге. – М.: Изд-во иностр. лит. – 1963. – 281 с.

96. Лемішко О.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на економіку України / Лемішко О.О. // Фінанси України. – 2007. – №7. – С. 72–84.

97. Леонов С.В. Вплив рівня монетизації економіки України на можливості формування та ефективного використання інвестиційного потенціалу банківської системи / С.В. Леонов // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2009. – №27. – с. 124–133.

98. Лозова О. Роль грошово-кредитної політики в стимулюванні інноваційного розвитку вітчизняної економіки / О. Лозова // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2(31). – с. 140–145.

99. Любимцев Ю.И. Цикл воспроизводства и амортизация основных фондов (вопросы теории) / Ю.И. Любимцев. – М.: Экономика, 1973. – 175 с.

100. Марченко А.К. Бухгалтерский учет в промышленности / А.К. Марченко – Минск: “Высшая школа”, 1977. – 432с.

101. Маршалл А. Принципы политической экономии. / А. Маршалл. – т. I. Пер. с. англ. Р.И. Столпера. – М.: Прогресс, 1983. – 415 с.

102. Маршалл А. Принципы экономической науки. / А. Маршалл. – т. III. Пер. с. англ. – М., Издательская группа “Прогресс”, 1993. – 351 с.

103. Меджибовська Н.С. Формування системи інформаційного забезпечення підвищення ефективності управління підприємством Формування системи інформаційного забезпечення підвищення ефективності управління підприємством. / Н.С. Меджибовська // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 4 (9). – С. 26-30.

104. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) Основні засоби // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_014 – Загол. з екрану. – Мова укр.

105. Міщенко С. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки / С. Міщенко // Вісник Національного банку України. – 2012. – №1. – С. 31–33.

106. Миль Дж. С. Основы политической экономии. / Дж. С. Миль. /В 3-х томах. Т.1 / пер. с. англ., общ. ред. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1980. – 495 с.

107. Михайлов В.В. Закономерности процесса периодического обновления основных производственных фондов / В.В. Михайлов. – Томск: изд-во Том. ун-та, 1987. – 188 с.

108. Овчинников Г.П. Интенсификация воспроизводства основных фондов / Г.П. Овчинников. – Л.: Лениздат, 1980. – 168с.

109. Огийчук Н.Ф. Учет основных фондов на предприятиях АПК / Н.Ф. Огийчук – Киев: Урожай, 1990. – 124с.

110. Огийчук М.Ф. Про визначення амортизації і створення амортизаційного фонду / М.Ф. Огийчук // Економіка АПК. – 1997. – № 9. – С. 33– 38.

111. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія. / С.В. Онишко. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 434 с.

112. Онишко С.В. Чинники сучасної трансформації механізму фінансування інвестиційної діяльності / С.В. Онишко // Науковий вісник Академії державної податкової служби України: Зб. наук. пр. – 2000. – № 4 (10). – С. 42–51.

113. Орлов П. Державне регулювання оновлення основних фондів / П. Орлов // Економіка України. – 1994. – № 6. – С. 31-35.
114. Орлов П. Державна амортизаційна політика / П. Орлов, С. Орлов // Економіка України. – 1998. – № 8. – С. 31–36.
115. Орлов П., Орлов С. Державна амортизаційна політика і її відбиття в стандартах бухгалтерського обліку / П. Орлов, С. Орлов // Економіка України. – 2001. – № 3. – С. 30–34.
116. Основи економічної теорії / С.В. Мочерний. С.А. Єрохіна, Л.О. Канищенко та ін. За ред. С.В. Мочерного. – К.: ВЦ “Академія”, 1997. – 646 с.
117. Основные производственные фонды: анализ и планирование / [А.Ф. Ковалев, А.Ю. Рудченко, Л.М. Зинкович и др.] – К.: Техніка, 1990 – 240 с.
118. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua – Загол. з екрану. – Мова укр.
119. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua> – Загол. з екрану. – Мова укр.
120. Офіційний сайт системи розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua/> – Загол. з екрану. – Мова укр.
121. Павлов П.М. Оборот средств предприятия (закономерности и методы расчета) / П.М. Павлов.– М.: Финансы, 1967. – 120 с.
122. Павлова В. А. Оцінювання ресурсного потенціалу підприємств машинобудівної галузі / В.А. Павлова, О.В. Кузьменко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – №1. – С.152–156.
123. Панковець М.П. Монетарна політика та ефективність її проведення / М.П. Панковець // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – №3(9). – С. 47–51.
124. Панченко В. Н. Механізм відтворення та підвищення капіталовіддачі основного капіталу авіапідприємств / В.Н. Панченко. – К.: „Фенікс”. – 2002. – 364 с.

125. Підлісецький Г. М. Основні виробничі фонди: ефективність, оновлення, оцінка / Г. М. Підлісецький, П. М. Герасим, М. І. Герун // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 43–46.

126. Пилипенко А.А. Организация управления развитием материально-технической базы предприятия: монография / А.А. Пилипенко, А.О. Литвиненко – Харьков: ФЛП Здоровый Я.А., 2015. – 236 с.

127. Пилипенко А.А. Типологізація систем управління розвитком матеріально-технічної бази промислових підприємств на підґрунті інтегрального оцінювання можливостей її відтворення / А.А. Пилипенко, А.О. Литвиненко // Проблеми економіки. – 2012. – №1. – С. 46–54

128. Пилипенко А.А. Потенціал розвитку матеріально-технічної бази підприємства: ідентифікація та оцінювання / А.А. Пилипенко, А.О. Литвиненко // Економічний часопис-XXI. – 2016. – №159(5–6). – С. 52–57

129. Пиріжок Є.С. Поняття “основні засоби” та канали їх вибуття на підприємстві / Є.С. Пиріжок, Н.Т. Кулікова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – № 2(20) – С. 397–405.

130. Пльшевский Б. Проблемы воспроизводства в современных условиях / Б. Пльшевский // Экономист. – 1997. – №1. – С. 25–38.

131. Податковий кодекс України. Редакція від 14.11.2012, підстава 5412-17 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>– Загол. з екрану. – Мова укр.

132. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року №92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

133. Приварникова І.Ю. Система управління використанням та оновленням основних засобів промислових підприємствах / І.Ю. Приварникова // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2011. – № 47 – С. 268 – 280.

134. Прунцева Г.О. Концептуальна модель управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств / Г.О. Прунцева // Регіональна економіка. – 2013. – № 3 – С. 130 – 135.

135. Про Стратегію розвитку “Україна–2020”: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

136. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА – М, 1996. – 496 с.

137. Рябова Е.В. Формирование инструментария управления предприятием в современных экономических условиях / Е. Рябова // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 4(18). – С. 307–310.

138. Сидорчук Т.В. Амортизація у формуванні фінансових ресурсів / Т.В. Сидорчук // Економіка АПК. – 1998. – № 3. – С. 59–62.

139. Смирнова О.О. Використання кредитних відносин у регулюванні інвестиційної діяльності / О.О. Смирнова // Фінанси України. – 1997. – № 6. – С. 33–35.

140. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. / А.Смит. – М., Соцэкгиз, 1962. – 684 с.

141. Старенька О.М. Інформаційне забезпечення системи оперативного управління промислового підприємства. / О.М. Старенька // Вісник ДонНУЕТ – 2013. – № 3(59). – С. 38–45.

142. Старицький Т.М. Методичні основи економічної діагностики відтворення і ефективності використання основного капіталу / Т.М. Старицький. // Агроінком – 2005 – №7 – С.56–60.

143. Стельмах Х.П. Класифікація основних засобів підприємств. / Х.П. Стельмах, О.Є. Кузьмін // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – 2010. – № 20.14 – С. 263–268.

144. Тальмина П.В. Финансовые рычаги повышения фондоотдачи. / П.В.Тальмина. – М.: Финансы и статистика, 1990. – 207с.: ил.

145. Ткаченко В. А. Де ж вихід з економічної кризи? / В. А. Ткаченко // Вісник економічної науки України. вип. № 2(15). 2009. – С.187–183.

146. Ткаченко В. А. Удосконалення господарського механізму на принципах зростання / В. А. Ткаченко // Економіка : проблеми теорії та практики. – 2007. – вип. 222. Т. 1. – С. 26–34.

147. Ткаченко С.А. Апогей інформаційного забезпечення підсистеми економіко-аналітичної обробки інформації в функціонально розвинутих системах управління спеціального призначення промисловими підприємствами та науково-виробничими об'єднаннями. [Електронний ресурс] / С.А. Ткаченко // Ефективна економіка. Електронне наукове фахове видання. – 2014. – № 6. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3158> – Загол. з екрану. – Мова укр.

148. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. / О.О.Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

149. Уолш Кяран Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства: Пер. з англ. / Кяран Уолш. – К.: Всесвіт; Наукова думка, 2001. – 367 с. – (Сер. “Усе про менеджмент”)

150. Фінанси: система моделей і прогнозів [Текст]: навч. посібник / Н.І. Костіна, А.А. Алексєєв, О.Д. Василик. – К. : Четверта хвиля, 1998. – 303 с.

151. Фінанси підприємств: Підручник / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – [5-те вид., перероб. та допов.] – К.: КНЕУ, 2005. – 547 с.

152. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. /Пер. с. англ. со 2-го изд. – М.: “Дело ЛТД”, 1993. – 864с.

153. Фукс А. Амортизаційні відрахування в системі фінансових джерел розвитку економіки України / А. Фукс // Фінанси України. – 1996. – № 8. – С. 36–42.

154. Фурсов О.І. Формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств / О.І. Фурсов // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво: Науково-виробничий журнал. – 2010. – № 1 – С. 198–205.

155. Хейне Пол Экономический образ мышления. / Пол Хейне. – Пер. с англ. М.: Каталаксия, 1997. – 704с., ил.
156. Хикс Дж.Р. Стоимость и капитал: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Р.М. Энтова. – М.: Издательская группа “Прогрес”, 1993 – 488с.
157. Хмелевский Н. Влияние обновления основных фондов на эффективность их использования / Н. Хмелевский // Экономические науки. – 1969. – № 5. – С. 22–33.
158. Хмелевський Є. Амортизаційна політика й оновлення промислово-виробничих фондів / Є. Хмелевський // Економіка України. – 1999. – № 3. – С. 41–47.
159. Холод Б. І. Системний підхід – основа сучасного управління діяльністю промислових підприємств / Б. І. Холод, О. М. Зборовська // Академічний огляд. – 2010, № 1 (32). – С. 48–54.
160. Хомяков В. Методика оцінки впливу амортизаційної політики на окупність капітальних вкладень / В. Хомяков, В. Белінська // Економіка України. – 1999. – № 2. – С. 28–36.
161. Череп А.В. Реінжиніринг – філософія управління підприємством харчової промисловості: монографія / А. Череп, К. Потопа, О.Ткаченко. – К.: Кондор, 2009. – 368 с.
162. Черковец В. Факторы обеспечения расширенного воспроизводства // Экономист. – 2001. – № 3. – С. 3–10.
163. Чубай В.М. Управління ризиками взаємовідносин промислового підприємства із суб'єктами внутрішнього і зовнішнього середовища / В.М. Чубай, О.В. Тесак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 12 (126) – С. 188 – 196.
164. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александр, Д. Бэйли. – М.: ИФРА–М., 1997. – 1024 с.
165. Шкитина М.И. Расширенное воспроизводство основных фондов / М.И. Шкитина. – К.: Вища школа, 1975. – 192 с.
166. Шульман С. И. Основные фонды и амортизация (теория, учет) / С.И. Шульман. – Мн.: Наука и техника, 1977. – 240 с.

167. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Прогрес. – 1982. – 455с.
168. Щирська О.В. Класифікація основних засобів для цілей нарахування амортизації / О.В. Щирська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – № 3(21) – Ч.1. – С. 410–417.
169. Якубовський М.М., Бабич Л.М. Податковий кредит як джерело інвестиційних ресурсів / М.М. Якубовський, Л.М. Бабич // Фінанси України. – 1996. – № 10. – С. 67-72.
170. Böhm-Bawerk, Eugen Capital and interest: a critical history of economical theory [Electronic resourc] / Eugen Eugen – Access mode: <http://www.econlib.org/library/BohmBawerk/bbCItoc.html> / (last access: 17.02.17). – Title from the screen.
171. Clark John Bates The distribution of wealth: a theory of wages, interest and profits [Electronic resourc] / John Bates Clark – Access mode: <http://www.econlib.org/library/Clark/clkDW.html> / (last access: 17.02.17). – Title from the screen.
172. Coase R.N. The institutional Structure of Production / R.N. Coase // The American Economic Review – Vol. 82, Issue 4 (Sep., 1992). – P. 713–719.
173. Dewey D. Modern Capital Theory / D. Dewey – New York, 1965. – 156 p.
174. Fetter Frank A. Recent Discussion of the Capital Concept [Electronic resourc] / A. Fetter Frank. – Access mode: <http://socserv.socsci.mcmaster.ca/~econ/3ll3/fetter/capital.htm> / (last access: 17.02.17). – Title from the screen.
175. Fisher I. The Nature of Capital and Income / I. Fisher – New York, 1923. – 230 p.
176. Modigliani F. The Cost of Capital, Corporate Finance, and the Theory of Investment / F. Modigliani, M. Miller // American Economic Review. – 1958 – Vol.48, No. 4 – P.261-297.
177. Solter W. Productivity and technical change / W. Solter. – Cambridge, 1960. – 783 p.

Визначення основних засобів

Джерело	Визначення
1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Ч.2. – Житомир, 1996. – 236 с.	“Основні засоби – сукупність усіх засобів праці вартістю не нижче 5 неоподаткованих мінімумів заробітної плати і строком служби не менше одного року, виражена у грошовій оцінці. Свою вартість на готовий продукт переносять поступово, частинами, беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох виробничих циклів” с. 42
2. Бухгалтерский учет: Учебник / И.Е. Тишков, А.И. Балдинова, Т.Н. Дементей и др.; под общ. ред. И.Е. Тишкова. – Мн.: Выш. шк., 1994 . – 688 с. свое	“Основні засоби підприємства являють собою сукупність матеріально-речових цінностей, що діють в натуральній формі протягом тривалого часу як в сфері матеріального виробництва так і в невиробничій сфері... Крім того, до основних засобів належать капітальні вкладення на покращення земель і орендовані споруди, будівлі, обладнання та ін. об'єкти, що належать до цих засобів”. с. 31
3. Додонов А.А. Амортизация и ремонт основных средств промышленности СССР. – М.: Госфиниздат, 1960. – 208с.	“До основних фондів ... належать такі засоби виробництва, які беруть участь у багатьох виробничих циклах і переносять свою вартість на виготовлений продукт частинами, а тому частинами відбувається і відшкодування їх вартості” с.9. “Терміни “основні фонди” і “основні засоби” відносяться до однієї і тієї ж економічної категорії і виражають одну і ту ж величину” с.11
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – Львів: Видавництво “Центр Європи”, 1997. – 576с.	Основні засоби – термін бухгалтерського обліку; синонім економічного поняття “основні фонди” С.178.
5. Марченко А.К. Бухгалтерский учет в промышленности. Минск.: “Высшая школа”, 1977 . – 432 с.	“До основних засобів відносяться створені працею знаряддя (машини, обладнання), які являють собою, за образним висловлюванням Маркса, кісткову і м'язову систему виробництва, а також матеріальні

	умови (будівлі, споруди, інвентар), без яких процес виробництва неможливий або може здійснюватися у недосконалому вигляді”. с. 34
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №7 “Основні засоби”, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000р. №92.	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам, або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). ст.1.
7. Пушкар М.С., Журавель Г.П., Литвин Ю.А., Мельник В.Г. Бухгалтерський облік: основи методології і організації. – Тернопіль. – 1997 . – 266 с.	“До засобів тривалого використання належать основні засоби, які служать більше одного року і мають вартість більше межі, встановленої Мінфіном на даний час. Вони багаторазово беруть участь у процесі відтворення і частками переносять свою вартість на заново створену продукцію (роботи, послуги) у вигляді амортизаційних відрахувань. Основні засоби протягом строку служби зберігають свою натуральну форму”. С. 106 - 107
8. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА – М, 1996 . – 496 с.	“Основні засоби – фонди, які тривало використовують засоби виробництва та беруть участь у виробництві протягом багатьох циклів, які мають тривалі строки амортизації”. с. 229.
9. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін. Фінанси підприємств: Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.	Основні засоби – це матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) котрих становить понад один рік і які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам, для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій (або використання в процесі операційного циклу, якщо він триваліший за один рік). С. 310.
10.Шульман С. И. Основные фонды и	«Категорія основних засобів бере від категорії основних фондів вартісну сутність

амортизация (теория, учет). – Мн., «Наука и техника», 1977. – 240с.

форми засобів праці при соціалізмі, а від засобів праці – споживну (потребительскую) їх сутність і тим самим дає можливість господарській практиці забезпечити єдність обліку вартісного і споживного аспекта руху і використання засобів праці в процесі створення, розподілення, перерозподілення сукупного суспільного продукта і його вартості» с. 32.

Визначення відтворення і відтворення основних засобів

Джерело	Визначення
1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. І перероблене. / В.Г.Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002.- 624с.	«Відтворення основних засобів – це процес їх виробничого використання, зносу, амортизації, підпримки у робочому стані через здійснення ремонтів і відновлення в натурі» с.251
2. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 1999. – 895с.	“Відтворення – відтворювання (воссоздание) витрачених факторів виробництва (природних ресурсів, робочої сили, засобів виробництва) шляхом їх подальшого виробництва” с.119.
3. Будавей В.Ю., Иванов Е.А. Воспроизводство основных фондов промышленности СССР. – М.: Высш.школа, 1962. – 122с.	«Процес відтворення основних фондів являє собою безперервне зростання і технічне удосконалення засобів праці” с.14.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Ред.кол.: ... С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864с.	“Відтворення – безперервне відновлення процесу виробництва товарів, послуг та духовних благ, на основні якого здійснюється відтворення всіх елементів економічної системи – продуктивних сил, техніко-економічних відносин, організаційно-економічних відносин, виробничих взаємовідносин (або відносин економічної власності) та господарського механізму” с. 223. Відтворення основних фондів – постійне повторення і безперервне відновлення засобів праці в натуральному і вартісному вираженні.” С. 227.
5. Иванов Ю.М. Соотношение экстенсивных и интенсивных процессов в расширенном воспроизводстве. – М.: Экономика, 1980. – 152с.	“Відтворення – це процес виробництва, що розглядається в його поновленні, тобто рух виробництва в часі або процес розвитку виробництва... Відмінність між ними виявляється головним чином у тому, що виробляється продукт, а відтворюються елементи, які брали участь і були витрачені на його виробництво. Процес виробництва продукту є в той же час процесом

	споживання засобів виробництва і робочої сили. Безперервність виробництва вимагає постійного заміщення, відтворення елементів, що його утворюють. Виробництво тому не тільки споживає, але і створює елементи свого руху, тобто воно відтворює матеріальні умови виробництва і ту суспільну форму, в якій здійснюється цей рух”. С.8.
6. Овчинников Г.П. Интенсификация впроизводства основных фондов. – Л.: Лениздат, 1980. – 168с.	«В процесі обороту основних виробничих фондів здійснюється їх відтворення, економічний зміст цього процесу зводиться до заміщення їх споживної вартості, тобто зносу» с.42
7. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін. Фінанси підприємств: Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.	Відтворення основних засобів – це процес безперервного їх поновлення. Розрізняють просте та розширене відтворення. С.296
8. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496с.	“Відтворення – відтворювання (воссоздание) витрачений факторів виробництва (природних ресурсів, робочої сили, засобів виробництва) шляхом (посредством) їх подальшого виробництва”. С. 54
9. Тальмина П.В. Финансовые рычаги повышения фондоотдачи. – М.: Финансы и статистика, 1990. – 207с.: ил.	“Якщо виробництво є процес функціонування продуктивних сил для створення продукту, то відтворення є процес руху продукту для поновлення продуктивних сил. В цьому полягає їх нерозривна єдність, і їх принципова відмінність. Метою процесу виробництва є виготовлення продукту; процес відтворення спрямований на поновлення продуктивних сил”. С.23.

Додаток Б
Таблиця Б1

Величина інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні впродовж 1997-2016 років, у %

Показники	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
У %, всього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
У тому числі за рахунок										
коштів державного бюджету	5,2	4,5	5,7	2,6	2,5	3,6	5,3	5,5	1,9	4,6
коштів місцевих бюджетів	3,6	4,2	3,7	4,0	2,9	2,9	2,1	3,3	2,2	1,7
власних коштів підприємств та організацій	83,3	80,4	81,6	79,5	77,6	71,9	73,0	72,3	68,9	72,5
коштів іноземних інвесторів	0,8	1,1	0,5	0,7	2,6	6,8	4,4	5,2	7,4	1,7
коштів населення на будівництво власних квартир								2,4
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	4,9	6,2	4,7	4,3	4,0	4,8	2,9	2,4	2,3	2,9
кредитів банків та інших позик	0,2	4,0	6,0	4,6	7,7	6,9	13,5	13,2
інших джерел фінансування	2,2	3,6	3,6	4,9	4,4	5,4	4,6	4,4	3,8	1,0
Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
У % всього	100	100	100,0	100,0	100,0	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
У тому числі за рахунок										
коштів державного бюджету	5,0	1,5	4,4	6,3	7,5	5,96	2,47	1,25	2,53	2,58
коштів місцевих бюджетів	2,1	2,4	2,7	2,9	2,9	3,13	2,72	2,70	5,22	7,47
власних коштів підприємств та організацій	69,9	76,3	63,3	55,7	54,0	62,64	66,35	70,47	67,50	69,25
коштів іноземних інвесторів	1,7	0,7	14,2	13,7	17,9	1,79	1,71	2,57	3,00	2,74
коштів населення на будівництво власних квартир	1,8	0,2	4,5	2,3	3,1					
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	3,1	3,4	3,2	3,1	2,2	8,26	9,63	10,06	11,71	8,33
кредитів банків та інших позик	14,5	12,8	3,6	10,7	7,2	14,54	13,90	9,91	7,59	7,55
інших джерел фінансування	1,9	2,7	4,1	5,3	5,2	3,67	3,22	3,05	2,44	2,09

УНІВЕРСИТЕТ
імені
АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

ALFRED NOBEL
UNIVERSITY

вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна, 49000
тел.: +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

18, Sicheslavs'ka Naberezhna Str., Dnipro, 49000, Ukraine
tel.: +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

№ 1237/3 від 22.10.2016

ДОВІДКА про впровадження результатів дисертаційної роботи ЄВТУШЕНКО ОЛЬГИ АНАТОЛІЇВНИ

Дисертаційна робота Євтушенко О.А. виконувалась відповідно до плану науково-дослідної роботи ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» за темою «Підвищення стійкості та розвиток підприємства у системі управління потоковими процесами» (номер державної реєстрації 0110U000202), у рамках якої автором удосконалено механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, в який введено додаткові елементи: формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, та виявлення ризиків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, що дозволяє, визначати спрямування коштів за видами відтворення відповідно до визначених бізнес-процесів.

Теоретичні положення та матеріали досліджень використовуються у навчальному процесі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Економіка та фінанси підприємства», «Формування бізнес-моделі підприємства» у науково-дослідних, курсових та дипломних роботах здобувачів.

ПРОРЕКТОР
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Г.Я. ГЛУХА

УНІВЕРСИТЕТ СЕРТИФІКОВАНО ТА АКРЕДИТОВАНО МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ
THE UNIVERSITY HAS BEEN CERTIFIED AND ACCREDITED BY INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Публічне акціонерне товариство «АвтоКрАЗ»

Вул. Київська 62, м. Кременчук, Полтавська обл., Україна, 39631, Код ЄДРПОУ 05808735
 тел.: (0536) 766200, факс: (0536) 766208 E-mail: info@kraz.ua www.autokraz.com.ua

10.03.2017 № 19-55/04

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Євтушенко Ольги Анатоліївни
 на тему «Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів
 машинобудівних підприємств»
 у діяльність Публічного акціонерного товариства «АвтоКрАЗ»

Матеріали дисертаційного дослідження Євтушенко О. А. на тему «Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств» були впроваджені ПАТ «АвтоКрАЗ».

У діяльності ПАТ «АвтоКрАЗ» використані результати аналізу стану управління фінансовим забезпеченням та методика діагностики ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, що включає групування, шкалювання та матричний аналіз.

З метою підвищення ефективності управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів у дисертаційній роботі Євтушенко О. А. проведено оцінку очікуваної ефективності застосування механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів для ПАТ «АвтоКрАЗ».

В.о. заст. генерального директора
 директора з персоналу та
 соціальних питань

Ф.П. Бабіч

ДЕРЖАВНЕ КОСМІЧНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ
 ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
**ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ
 ПІВДЕННИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД
 імені О.М. Макарова**
 вул. Криворізька, 1, м. Дніпропетровськ, 49047
 Телефон: (0562) 34-39-04, Телефакс: (0562) 39-95-00
 E-mail: umz@yuzhmash.com Код ЄДРПОУ 14308368

ГОСУДАРСТВЕННОЕ КОСМИЧЕСКОЕ АГЕНТСТВО УКРАИНЫ
 ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
**ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ
 ЮЖНЫЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ЗАВОД
 имени А.М. Макарова**
 ул. Криворожская, 1, г. Днепропетровск, 49047
 Телефон: (0562) 34-39-04, Телефакс: (0562) 39-95-00
 E-mail: umz@yuzhmash.com Код ЕГРПОУ 14308368

Від 27.02.17 № 913/4
 На № _____ від _____

ДОВІДКА
щодо впровадження результатів дисертаційної роботи
Євтушенко Ольги Анатоліївни
на тему «Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних
засобів машинобудівних підприємств»
у діяльність ДП «ВО «ПМЗ ім. О.М. Макарова»

Матеріали дисертаційного дослідження Євтушенко Ольги Анатоліївни на тему «Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств» були використані ДП «ВО «ПМЗ ім. О.М. Макарова» у частині ідентифікації змісту інформаційних потоків бізнес-процесів машинобудівних підприємств, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, що дає можливість більш оптимального акумулювання необхідної інформації для потреб управління.

В діяльності ДП «ВО «ПМЗ ім. О.М. Макарова» впроваджено запропонований у науковому дослідженні Євтушенко О.А. механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства, в який, на відміну від існуючих, введено елементи процесного підходу та визначені основні фактори ризику.

Перший заступник генерального директора
 з економіки та фінансів

К.В.Завгордній

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ
АГРЕГАТНИЙ ЗАВОД»
(АТ «ДАЗ»)

вул. Щепкіна, 53, м. Дніпро, 49052, Україна
тел. +38 (056) 370-28-05 (прийм.), (0562) 31-25-11 (довідка)
факс +38 (0562) 31-25-03
mail@aodaz.com.ua
ІПН 143116104023, ЄДРПОУ 14311614,
р/р 26000001000552 в ПАТ «МОТОР-БАНК»
м.Запоріжжя, МФО 313009

ПУБЛИЧНОЕ АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО
«ДНЕПРОПЕТРОВСКИЙ
АГРЕГАТНЫЙ ЗАВОД»
(АО «ДАЗ»)

ул. Щепкина, 53, г. Днепр, 49052, Украина
тел. +38 (056) 370-28-05 (приемн.), (0562) 31-25-11 (справка)
факс +38 (0562) 31-25-03
mail@aodaz.com.ua
ИНН 143116104023, ЄДРПОУ 14311614,
р/с 26000001000552 в ПАО «МОТОР-БАНК»
г.Запорожье, МФО 313009

от 04.02.2017 г. № 15-02/17
На № _____ от _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Євтушенко Ольги Анатоліївни
на тему «Управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів ма-
шинобудівних підприємств»
у діяльність

ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод»

Запропоновані Євтушенко О.А. науково-методичні розробки щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, а саме:

науково-методичний підхід до розрахунку інтегральних показників управління фінансовим забезпеченням відтворення основними засобами;

удосконалення інформаційного забезпечення фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства за рахунок виділення інформаційних потоків процесу фінансового забезпечення відтворення основних засобів та управління ними;

механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівного підприємства,

використано при розробці заходів по оптимізації фінансово-господарської діяльності ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод»

З повагою,

голова правління
АТ «ДАЗ»

В.А. Бобко